

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANA BİLİM DALI
REJİSÖRLÜK ANABİLİM DALI

**Oyuncu Eğitiminde Moliere'in Tiyatro Oyunlarının Yeri,
Dramaturjisi, Reji ve Diksiyon çalışması**

Yüksek Lisans Tezi

DANIŞMAN

Prof. Dr. Zamine HACIYEVA

HAZIRLAYAN

Öğr. Gör. Tolga Özenç ÖZENÇEL

Konya 2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tolga Özenç ÖZENÇEL	
	Numarası	094250011001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sahne Sanatları / Rejisörlük	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	Oyuncu Eğitiminde Moliere'in Tiyatro Oyunlarının Yeri, Dramaturjisi, Reji ve Diksiyon çalışması	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Tolga Özenç ÖZENÇEL

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tolga Özenç ÖZENÇEL	
	Numarası	094250011001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sahne Sanatları / Rejisörlük	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. Zamine HACIYEVA	
Tezin Adı		Oyuncu Eğitiminde Moliere'in Tiyatro Oyunlarının Yeri, Dramaturjisi, Reji ve Diksiyon çalışması	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Leyla ile Mecnun Adlı Halk Hikayesinin Meddah Formunda Oyunlaştırılması başlıklı bu çalışma 09.07.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof.Dr. Zamine HACIYEVA	DANIŞMAN	
Yrd.Doç.Dr. Dilek ZERENLER	ÜYE	
Yrd.Doç.Dr. Oğuz KARAKAYA	ÜYE	

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tolga Özenç ÖZENÇEL	
	Numarası	094250011001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sahne Sanatları / Rejisörlük	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. Zamine HACIYEVA	
Tezin Adı	Oyuncu Eğitiminde Moliere'in Tiyatro Oyunlarının Yeri, Dramaturjisi, Reji ve Diksiyon çalışması		

ÖZET

Moliere'in eserleri çevrildiği her dilde büyük başarı sağlamış, her kültür onun eserlerinde kendinden bir parça bulabilmiştir. Moliere “Komedinin vazifesi, insanları eğlendirmek suretiyle ıslah etmektir” derken aslında yazma sebebinin ve oyunlarının gerçek alt metnini gözler önüne sermiştir. Lise piyeslerinde, oyunculuk bölümleri giriş sınavlarında, bölüm oyunlarında, özel ve ödenekli tiyatroların repertuvarlarında her zaman bulunan ve sıkça sahneye konulan Moliere ve oyunları ile ilgili bu çalışmada Moliere'in Evrensel bir yazar olduğunu unutmadan, hayatını ve eserlerini incelerken yerel anlamda nasıl anlaşıldığını ve oyunlarının oyunculuk eğitiminde (varsa) etkilerini anlamaya çalışacağız. Bunu yaparken de Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuarı'nın Moliere oyunlarından olan “Zoraki Hekim” isimli oyununu inceleyeceğiz.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tolga Özenç ÖZENÇEL	
	Numarası	094250011001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sahne Sanatları / Rejisörlük	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. Zamine HACIYEVA	
Tezin Adı	The study of dramaturgy, directing and the study of elocution of Moliere's plays and their place in education of acting,		

SUMMARY

Works of Moliere has been a great success in every language it was translated into and each culture has found a piece of its own in his works. When saying “ the duty of comedy is to educate people by entertaining them”, Moliere in fact unfolded the subtext of his reason of writing and of his plays. In this study, which is about Moliere and his plays that are frequently staged and are in high school plays, in the entrance exams of the department of Performing Arts, in the plays performed by departments and in the repertoires of professional theatres, we are going to try to understand how Moliere has been perceived locally when studying his life and works and we will try to understand the effects of his plays, if there are some, on acting education. While doing this, we are going to study the play called “” which is one of Moliere's plays performed by Selçuk University Dilek Sabancı Conservatory.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
İÇİNDEKİLER	v
Önsöz ve Teşekkür.....	vii
Giriş.....	1
1-MOLİERE'İN YAŞAMI.....	2
1-1 Gençlik dönemi	2
1-1-1 Cizvitler	2
1-2 Illustre Théâtre	3
1-3 Taşra yılları	4
1-4 Paris'e dönüş	5
1.5. ESERLERİ	8
2. CommediaDell'arte.....	17
3.TÜRKİYE'DE MOLİERE.....	19
3.1. Tanzimat Dönemi Türk Tiyatro Biçimi.....	20
3.1.1Tanzimat Fermanı.....	20
3.1.2 Tanzimat Fermanının Sanat ve Tiyatroya etkisi.....	21
3.2 Tanzimatta Moliere.....	22
3.2.1. AHMET VEFİK PAŞA.....	22
3.2.1.a. Hayatı	22
3.2.1.b Eserleri	24
3.2.1.c Ahmet Vefik Paşa ve Tiyatro.....	26

3. OYUNCULUK EĞİTİMİ VE MOLIERE OYUNLARININ OYUNCULUK EĞİTİMİNDEKİ YERİ	28
4. ZORAKİ HEKİM	34
4.1. Zoraki hekim oyun incelemesi	34
4.1.a. Kimlik çözümlenmeleri.....	34
4.1.b. Ortam çözümlenmeleri	35
4.1.c. Dramaturgi çözümlenmeleri.....	36
4.2 Metin İncelemesi, metin ile Prof. Dr. Fuat Rafoğlu'nun reji metni arasındaki farklar	37
SONUÇ	48
5. EKLER	
5.1 ZORAKİ HEKİM Oyun Metni.....	49
5.2 ZORAKİ TABİP Oyun Metni.....	85
5.3 ZORAKİ HEKİM FRANSIZCA METİN	124
5.4. Zoraki Hekim Oyun Afişi.....	158
6. KAYNAKÇA	159
ÖZGEÇMİŞ	161

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya başlarken yapılan kaynak araştırmasında, Moliere'in bu kadar tanınan ve sevilen bir yazar olmasına rağmen, Türkçe de ki araştırmaların ne kadar kısıtlı olduğunu gördük. Hemen her edebiyat ilgisinin veya oyuncunun bir köşede rastladığı Moliere isminin aslında ne kadar da az bilindiği fikri oluştu. Yabancı kaynaklara bakıldığında her anlamda sıkı bir incelemeye tutulmuş olan Moliere, Türk araştırmacılar da yaşamı, eserleri ve birkaç oyununun ön plana çıkması dışında fazla göz önünde tutulmamış. Ölümünün 300. yılı dolayısıyla hazırlanan birkaç dergi de rastlayabileceğimiz makaleler ve yine birkaç yüksek lisans ve doktora tezi, Moliere'in Türkiye'de ki yerini bizlere anlatmaya yetti.

Lise piyeslerinde, oyunculuk bölümleri giriş sınavlarında, bölüm oyunlarında, özel ve ödenekli tiyatroların repertuvarlarında her zaman bulunan ve sıkça sahneye konulan Moliere ve oyunları ile ilgili bu araştırma eksikliğine bir nebze katkısı olmasını umduğumuz bu çalışma da, başta tez danışmanı **Prof.Dr.Zamine Hacıyeva** olmak üzere, **Prof.Dr. Fuat Rafoğlu**'na, **Yrd.Doç.Dr. Dilek Zerenler**'e, **Doç.Dr. Hasan Küçükolbaşı**'na, **Emine Özençel**'e ve **Yiğit Kocabıyık**' a teşekkürü bir borç biliriz.

GİRİŞ

Edebiyat ve tiyatro, gününün sosyal, ekonomik ve siyasal bir yansımasıdır. Bu eserlere bakarak zamanının olaylarını bir tarih kitabı okuyormuşçasına görebiliriz. Moliere, hiç şüphesiz tiyatro tarihinin en önemli komedi yazarlarından biridir. Onun eserlerinde kendi zamanının sonradan görmelerini, hırslı karakterlerini, hekimlerini, din adamlarını, saray çevresini ve aşklarını kolayca görür ve sorunları hicvediş şekliyle onun bakış açısını anlayabiliriz.

Yasaklanan oyunlarından tutun da eserlerinde ki çocukluk çağlarına ait izleri bile öyle ustalıkla yermiştir ki bunu başarabilmek, kendi hayatına bir dış göz olarak bakabilmek için üstün bir zekâyâ ve kendiyle barışıklığa ihtiyaç vardır.

Moliere'in eserleri çevrildiği her dilde büyük başarı sağlamış, her kültür onun eserlerinde kendinden bir parça bulabilmiştir.

Türk Tiyatrosunda özellikle Ahmet Vefik Paşa'nın yaptığı çeviri ve uyarlamalar o kadar başarılı olmuştur ki Moliere o dönemin Osmanlısını anlatıyor gibi hissedilmiştir.

Bu çalışmada Moliere'in Evrensel bir yazar olduğunu unutmadan, hayatını ve eserlerini incelerken yerel bazda nasıl anlaşıldığını ve oyunlarının oyunculuk eğitiminde (varsa) etkilerini anlamaya çalışacağız.

1-MOLIERE'İN YAŞAMI

1-1 Gençlik dönemi

Jean-Baptiste Poquelin, ya da daha bilinen adıyla **Molière** 15 Ocak 1622 – 17 Şubat 1673 tarihleri arasında yaşamış olan Fransız oyun yazarı ve oyuncudur. Molière, sarayın döşemelerini yapan bir mobilyacı olan Jean Poquelin ile bir zengin burjuva ailesinin kızı olan Marie Cresse'nin oğluydu. Saray döşemeliği o zaman başarılı iş adamlığı ile eşdeğerdir. Hatta Jean Poquelin sarayın döşemeciliğinden sorunlu 7 kişiden biridir ve annesi de yine saray döşemecisi bir babanın kızıdır.(Oflazoğlu, 1999 s.11) Moliere annesini 10 yaşındayken kaybetti ve babası ile Paris'te o zaman yukarı burjuva sınıfından kişilerin evlerinin bulunduğu Rue Saint-Honoré'de yaşadı. İlkokul eğitimini Paris'te yaptı ve sonra şu an ki adı "Lycée Louis-le-Grand" olan, zamanının Paris'in en iyi okullarından Cizvit'lerin idaresinde olan "Collège de Clermont" 'da öğrenim gördü ve buradan mezun oldu.

1-1-1 Cizvitler

Bu aşamada Cizvitlerden bahsetmek gerekirse, **Cizvit**; (Latince: Societas Iesu) **İsa Derneği** (İng.Society of Jesus) olarak anılan. 1534 yılında Ignatius of Loyola tarafından kurulan, Türkiye'de İsa'nın askerleri adıyla bilinen tarikatın adıdır. Başlıca eğildikleri alanlardır misyonerlik ve eğitimidir. Tarikata kabul edilen herkes mutlaka uzun ve ayrıntılı eğitimlerden geçirilir, sadece başarılı görülen üyeler tarikatın fikir ve ideallerini öğrenebilirlerdi. Cizvitler, özellikle fakir ve yetenekli gençlere, kurdukları ya da destekledikleri özel okullar aracılığı ile çok iyi bir eğitim verdirirlerdi. Fransa, Clermont 'ta bulunan Cizvit koleji döneminin en iyi okuluydu. Cizvitler fikirlerine karşı çıktıkları bir kurum ya da topluluk ile karşılaştıklarında asla açıkça kavgaya girmezler, sinsi ve gizlice her türlü etkinlikte bulunarak o kuruluşu yıpratırlardı. Özellikle sahip oldukları iyi eğitimli genç üyeleri sayesinde karşıt oldukları kurum ya da topluluğun içine sızarak kendi ilke ve fikirlerini içerden aşarlardı. Bu şekil içerden yapılan baskı ile o kurum kısa süre içerisinde yıpratılır veya tamamen yozlaştırılırdı. Tarikat üyeleri her zaman göze batmadan her türlü toplum içerisinde, o toplumun insanları ile aynı düzeyde ve uyum içerisinde yaşarlardı.18. yüzyıla gelindiğinde Cizvit tarikatı öyle bir hal almıştı ki hem Avrupa'da ve hem de özellikle Güney Amerika'da her önemli noktada Cizvitleri görmek mümkündü. Cizvitler, Uzakdoğu'da dahi etkin faaliyette bulunabiliyorlardı. Ancak bu dönemde politik açıdan Roma'da güçler dengesi kilise aleyhine dönmeye başlamıştı ve bu durum kilise yetkililerinin hiç hoşuna

gitmiyordu. Kilise azalan popülaritesini kazanmak ve yeniden güç odağı olabilmek için Cizvitlerden kurtulmak ve onları ortadan kaldırmak istiyordu. İstenilen kurtuluş 1773 yılında gerçekleşti. O yıl dönemin dini lideri Papa XIV. Clementhus, Cizvit tarikatının feshedildiğini ve dünyanın her yerinde Roma kilisesi tarafından Cizvitlere tanınmış olan tüm hak ve ayrıcalıkların kaldırıldığını ilan etti. Kilise tarikatın varlık sebebi olduğu için kiliseye karşı yapılacak herhangi mücadele de olamazdı. Bu ilan ile birlikte Cizvitler arasında büyük bir çözülme oldu. Her ne kadar 1814 yılında papa VII. Pius tarafından Cizvitlere eski hak ve ayrıcalıkları geri verilse de Cizvitler bir daha toparlanamadılar ve hiç bir zaman eski hallerine dönemeler. Ancak Katolik mezhebinin bir tarikatı olarak varlıklarını sürdürebildiler.

Moliere burada zamanının genç ve önemli isimleriyle bir arada olma şansını yakaladı. Antik yazarları anlayacak kadar Latince öğrendi. Hukuk öğrenimi için Orleans a gitti bitirme sınavını verdi ancak hukukçu olmaktansa yaşamını sahnede sürdürmek istiyordu. O sıralar tiyatro dünyasını etkisi altına almış olan Commedia del arte etkisiyle bu tür oyunlar hazırlayan gruplardan mimik ve rol dersleri aldı. Ancak babası yaşlanınca onun işini devam ettirmeye başladı.

1-2 Illustre Théâtre

Artık saray döşemecisi olmakla tiyatrodaki var olmak arasında sıkışmış ve seçim yapma zamanı gittikçe yaklaşıyordu. Babası onu XIII. Louis'in adamlarıyla kendi yerine saray döşemecisi olarak bir toplulukla geziye gönderdi. Burada Madelaine Bejart (1618-1672) ile tanışınca Hayatının en önemli kararını vermek pek de zor olmadı. Haziran 1643de Moliere 23 yaşında iken birden babasının işini bırakmaya ve Paris'ten ayrılmaya karar verdi. güzel aktrist Bejart ile birleşip kendisi birlikte Yüksek Tiyatro anlamına gelen Illustre Théâtre adlı bir tiyatro topluluğu kurdu. Sahne adı olarak Fransa'nın Midi bölgesinde Vigan şehri civarında bir köy olan Molière ismini kullanmaya başladı. Bundan hemen sonra bu topluluğa Madelaine'nin erkek ve kız kardeşleri de katıldı.

Prof.Dr. Melahat Özgü 'nün Tiyatro Araştırmaları Dergisinde yazdığı “MOLIERE” isimli makalesinde toplulukla ilgili şu bilgileri verir;

“Bu topluluktan her üye dört ay öncesinden haber vermek şartıyla çıkabilecektir. Rol dağıtımını yazarın kendisi yapacaktır. Başrolleri ancak üç kişi oynayabilecektir. Bunlar; G.Clerin, Joseph Bejard (Madelaine Bejart'ın ağabeyi) ve Moliere. Topluluğun ruhu olan Madeline Bejart ise Kendisine yakıştırdığı her rolü oynayabilecektir.” (Özgü, 1974:1)

Moliere hem iyi aktörlük gücü hem de eğitimi dolayısıyla bu gezici tiyatro trupunun idarecisi oldu. Bu sıralarda Fransız tragedyası Jean Racine (1639-1699) ile en üst noktasına ulaşmıştı. Racine kendisine örneklerini izlemeye çalıştığı Yunan yazarlarının uzun süreli hayranlığını yavaş yavaş aşıl原因an mükemmel bir eğitim almıştı. İlk tragedyası Thebaililer (La Thebaide), 1644 yılında Moliere tarafından sahnelenmiştir. Bu oyunun mali başarısızlığına rağmen Moliere, Racine 'in ikinci eseri olan Büyük İskender'i (Alexander le Grand, 1665) de sahnelemiştir. Bu sahnelemeden memnun kalmayan Racine, Hotel de Bourgogne' a aynı oyunu iki hafta sonra sahnelemesi için izin vermiştir. Bu, daha önce hiç yapılmamış olan bir sözleşme ihlalidir. Ayrıca Racine 'in Moliere'in baş kadın tragedya oyuncusu olan Matmazel du Parc' ı Hotel de Bourgogne topluluğuna katılması için ikna ettiği iddia edilmiştir. Bu iki ihanet Racine ve Moliere arasında sürekli bir kırgınlığa yol açmıştır. (Brockett, 2000)

Moliere ve tiyatrosu ilk başlarda halkın yoğun ilgi gösterdiği Hotel de Bourgogne ile Marais deki tiyatrolarla yarışmadığı için umduğu başarıyı yakalayamıyordu. Masrafları sürekli artan ancak maddi getiri sağlayamadığı tiyatrosu nedeniyle sürekli borca giriyor ve bu borçlar nedeniyle sahne çıktıktan yaklaşık iki yıl sonra hapse giriyor ve bir hafta sonra kefaletle serbest bırakılıyordu.

1-3 Taşra yılları

Büyükşehir tiyatrolarıyla baş edemeyeceklerini anlayan Moliere ve Madelaine Bejart 13 yıl (1645-1658) sürecek bir gezici tiyatro hayatına başladılar. Önceleri "Charles Dufresne" 'in trupuna katıldılar ve sonra kendi truplarını kurdular. Bu topluluk biraz başarı kazanarak Orleans Dükü I. Filip'in koruması ve desteği altında çalışmaya başladı. Bu gezici tiyatroculuk döneminden Moliere'in ancak iki eseri elimize geçmiştir: "L'Étourdi" (şaşkın) ve "Le Docteur Amoureux" (Aşık Doktor) . Bu eserlerde *Commedia del Arte* (İtalyan Halk Tiyatrosu) konu ve stilinden ayrılmış kendine ait bir biçim belirlemeye çalışmışsa da henüz yeterli birikime sahip olmamasına rağmen, Languedoc Eyaleti valisi Conti Dükü ile iyi arkadaş olmuş ve onun mali desteğini almıştır. Fakat Dük, bir zührevi hastalığa tutulunca dinsel baskılar dolayısıyla tiyatrolara mali desteğini kesmiş ve şahsi ilişkilerden bile uzaklaşmıştır.

1658de Moliere ve trupu en sonunda Paris'e geldiler. Kral XIV. Louis'nin kardeşinin koruması altında, 1658'de eski Louvre' da Kral'a Corneille'in "Nicomedes" adlı trajedisini ve "Le Docteur Amoureux (Aşık doktor)" adlı fars oyununun oynadılar. Moliere'in trupu Kral'ın kardeşi Orleans Dükü I. Filip'in mali desteğini kazanarak "Mösyö 'nün Trupu" olarak

anılmaya başladılar. Bu dönemi Cevdet Perin “Fransız Edebiyatında Komedi ve Moliere” isimli kitabında şu şekilde anlatır;

“1658 yılında Moliere, nihayet Paris’e avdet etmeğe karar verdi. Orada kralın huzurunda Corneille’in Nicomede adlı trajedisıyla kendi yazdığı bir komedi, daha doğrusu bir farce olan “le Docteur Amoureux” yu (sevdalı hekim) oynadı. Temsil büyük bir muvaffakiyet kazandı ve kral tarafından taltif edilen trup, artık bir emirname ile veliahtın resmi trubu olarak tayin edildi.” (Perin, 1944:68)

1-4 Paris’e dönüş

Yine Orleans Dükü desteği ile bu trup ve Fiorelli’nin (Scaramouche) rolünü benimsediği İtalyan *Commedia Dell’arte* trubu birleşip Paris’te tanınan yeni bir tiyatro topluluğu oluşturdu. Bu topluluk Louvre Sarayı yakınlarındaki "Petit Bourbon Tiyatrosu"nda yerleşik olarak oyunlara başladı.

Bu toplulukla 18 Kasım 1659da "Les Précieuses ridicules (Gülünç Kibarlar)" eserini sahnelediler. Bu oyunla Moliere çok dikkat çekti ise de Paris’in tiyatro seyircileri bu oyundan özellikle hoşlanmadılar. Bu sefer Moliere toplulukta arkadaşı olan ve Scaramouche karakteri ile ün yapan İtalyan Tiberio Fiorelli’den *Commedia Dell’arte* hakkında epey ders alıp bunları uygulamaya koyuldu. 1660da temsile koyduğu "Sganarelle, ou Le Cocu Imaginaire (Hayalde Aldatılmış Koca)" adlı oyunu çok tutuldu. Bu trup 1660’da Kral huzurunda birkaç kez oyunlar oynadı. 1661’de Kardinal Richelieu’nün bir tiyatro binası olarak yaptırdığı yeni "Théâtre du Palais-Royal” ’de topluluğuyla oyunlar sahnelemeye başladı. Moliere’in bundan sonra bütün "Paris" oyunları burada sahnelendi.

1662de trupunun kurucularından olan arkadaşı Madelaine Bejart’ın Comte de Modene’den olan kızı Armande Bejart ’la evlendi. Üç çocukları oldu; ama bunlardan yalnızca tek biri yaşadı. Kral tarafından 1.000 livre yıllık maaş bağlandı. 1664’te Kral, Moliere’in oğlunun vaftiz babası oldu. Aynı yıl Kral’ın bağladığı yıllık maaş 7.000 livreye çıkartıldı.

. "Kadınlar Okulu" ve "Tartuffe" oyunları yüzünden Cizvit Jansenitlerle arası bozuldu ve onların ve diğer koyu dindarların öfkesi üzerine çekildi. Sağlığı bozuldu. Başrolünü oynadığı "Le Malade Imaginaire (Hastalık Hastası)" oyununun oynandığı 17 Şubat 1673’teki oyunun dördüncü sahnesinde, Molière sahnede fenalaşıp yere düştü. Verem hastası olan yazar kanlı öksürük krizini atlattıktan sonra, tüm ısrarlara rağmen rolünü tamamladı. Oyundan birkaç saat sonra evinde yeniden fenalaşan yazar, bu ikinci krizi atlatamayarak vefat etti.

Moliere'in ölümü ile ilgili çeşitli kaynaklarda farklı türlü anlatımlar vardır. Örneğin Prof. Dr. Özdemir Nutku "Dünya tiyatro Tarihi 1" isimli kitabında "Hastalık Hastası" isimli komedyanın dördüncü sahnelenişi sırasında sahnede olduğu yere yığıldığı ve öldüğünü söyler (Nutku, 2000:213)

Öte yandan Oflazoğlu ve Perin bu ölümü sahnede değil evinde anlatırlar. Bu çalışmada kapsamlı bir eser olması münasebetiyle çokça yararlandığımız Cevdet Perin'in Fransız Edebiyatında Komedi ve Moliere isimli eserinde ölümü ile ilgili biraz da dramatize ederek yazdığı bölümü şu şekildedir;

"(...) Gerçekten ölümü yaklaştı; hem de birkaç saat yakındı. O akşam sahnede "Juro" kelimesini telaffuz ederken boğazı tıkanı. Esasen sanatkârın telaffuzunda bir peltek taraf vardı; halkın bu telaffuz pek hoşuna gidiyordu. Herkes Moliere'in bu kelimeyi telaffuz ederken bilhassa bir tutukluk yaptığını sanarak, büsbütün kahkahaları savurmaya başladı. Fakat hakikatte ise sahnedeki adam ölümle pençeleşiyordu. Biraz sonra işin farkına varan kulisteki aktörler perdeyi indirdiler. Moliere'i soyunma odasına götürerek yatırdılar. Henüz ölmemişti. Ağzından kan geldiğini gören dostları hayretler içinde bakıyorlardı. O ise "neden şaşıyorsunuz bu bir şey mi? Hayatta ben bundan daha beter kanlar kustum" diyerek onları teselli etmeye çalışıyordu. Karısını çağrılarını rica etti. Armande Bejart, onu o kadar üzen kadın şimdi başucunda ağlıyordu" (Perin, 1944:109-110)

Zamanının Katolik kilisesi aktörlerden ve tiyatrodan hoşlanmamaktaydı ve kilisenin ısrarıyla çıkartılan devlet kanunlarına göre de aktörlerin kilise töreni ile kiliselerin takdis ettiği mezarlıklara gömülmeleri yasaktı. Bu nedenle rahipler cenazeye ilgili herhangi bir dini merasim veya vecibelerin yerine getirilmesi gibi görevleri gerçekleştiriyorlardı. Karısı, Kralın huzuruna çıkarak merasimin yapılması konusunda özel bir izin aldı. Kral gösterişsiz ve sadece iki rahibin bulunacağı sessiz bir törene izin verdiğinde ölümünün üzerinden dört gün geçmişti.

Eserleri, yaşamı ve aşklarıyla hem o dönem hem de zamanımız için önemli bir yere ait olan Moliere'i en iyi anlayanlardan olan 17. yüzyılın önemli Fransız sanat eleştirmenlerinden Boileau Moliere'e yazdığı bir şiirde ona hücum edenleri yermiş ve ona saldıranları şu mısralarda övmüştür;

"Moliere, bir sürü kıskanç adam senin en güzel eserlerini küçümseyerek tenkide kalkışıyor, beyhude zahmet; o hoş saflığı yüzyıllar boyunca gelecek nesilleri eğlendirecektir. Ne iyi biliyorsun gülmesini! Şakaların ne ustaca! Numance'ı yenen, Kartacayı kendine tabi kılan adam, evvelce Terentius ismi altında senden iyi latife etmesini bildi mi ki?"

Senin ilham perin hem faydalı hem hoş bir tarzda hakikati söyler. Herkes senden ibret dersi alır. Eserlerinde her şey güzel her şey yerindedir. En saklabanca sözlerin çok kere bir bilgi öğüdüdür.

Bırak senin boşu boşuna ayak takımı eğlendirdiğini, mısralarında hoş giden bir şey bulunmadığını her yerde istedikleri kadar yaysınlar, daha az hoş gitmesini bilseydin senden bu derece nefret etmeyeceklerdi” (Boileau, Aktaran: Yaşar Nabi)

1.5. ESERLERİ

Moliere hiç şüphesiz Fransız edebiyatının ve dünya tiyatro tarihinin adından ve dilinden çokça bahsettiren önemli yazarlarından biridir. Eserlerinin izini süren edebiyat ve tiyatro tarihçileri yazdığı oyunlarda Moliere’in çocukluğundan ya da kendi yaşamından yansımalar bulmaya çalışmışlardır. Örneğin babasının olağandan fazla cimri olduğu ve babasının yanında kaldığı dönemde bu baskı altında yaşadığı ileri sürülür. Bu nedenle L’Avare (Cimri) isimli oyununu babasını yad etmek için yazdığı öne sürülür.

Moliere oyunlarının komedi oyunları arasında yer aldığını söylemek elbette doğru ve gerçekçi bir yaklaşımdır ancak onun oyunlarının salt komedi olmaktan çok hayatın gerçeklerinin bir trajedisi olduğunu savunan araştırmacılarında varlığı yadsınamayacak kadar çoktur. Arthur Tilley, Moliere oyunlarının gerçek mesajının bu komik maskenin altında yatan trajediyi görebilecek kadar yeterli iç görüye sahip olabilenler içindir (Tilley, 1921:288) derken aslında Moliere’in yaşama bakışını da yansıtıyordu.

Oyunlarının yaşamından hikâyeler taşıdığı varsayımına Turan Oflazoğlu biraz da kuşkuyla şu şekilde yaklaşmıştır;

“Moliere’in babası Jean Poquelin başarılı bir işadamıdır. Mobilyacı, o kadar ki, 1631 de sarayın döşenmesinden sorumlu yedi kişiden biri oluyor. Annesi de bir başka döşemecinin kızı. 1621 de evleniyorlar. 1622 de Moliere doğuyor. Annesi 1633 de ölünce, babası yine evleniyor. Oyunlarında ana sevgisinin yer almamasını buna bağlayanlar var. Babası tekrar evlendiğinde on iki, üvey ana öldüğünde ise on beş yaşında. Oyunlarında ana sevgisini işlememiş olmasıyla anasını erken yitirmesi denk düşüyor, ama üvey anasıyla aralarındaki ilişkiyi oyunlarıyla aydınlatmak güç. Tartuffe deki üvey ana ile çocukların arası çok iyi. Buna karşılık Hastalık Hastası’ndaki üvey ana bencilin, ikiyüzlünün teki. Eserin yaratıcının özel yaşayışına tuttuğu ışığa her zaman güvenmemek gerek. Moliere Hastalık Hastası’ndaki üvey anayı yaratmakla, kendi üvey anasından öğ almıştır diyelim; ama Tartuffe da ki üvey anayı

yaratmakla ne yapmıştır? diye sorulursa nasıl karşılık vereceğiz? Unutmayalım ki Rimbaut denizi hiç görmeden yazdı Sarhoş Gemi 'yi, deniz şiirlerinin belki de en güzelini” (Oflazoğlu, 1999:11)

Yazarın hayatından kesitler olsun ya da olmasın şüphesiz Moliere bir dönemin en önemli eserlerini yaratmış bir yazardır.

Moliere'in eserlerini kronolojik bir sıra ile vermek gerekirse;

Le Médecin volant (*Hekim Uçtu*,1645);

Valere'e aşık ancak babası tarafından ihtiyar bir adamla evlendirilmek istenen Lucile, son çare olarak hastalık taklidi yapar. Uşak Sganarelle, Lucile tarafından hekim kılığına sokulup babasının evine gönderilir ve bu amatör hekim, bir idrar tahlilinden sonra Lucile 'in açık havada gezmesi ve eğlenmesi gerekliliği teşhisi koyar. Sganarelle 'in iyi numara yapmasıyla baba Gorgibus hem uşak hem doktor olan Sganarelle'e inanır. Lucile ve Valer mutlu sona ulaşırlar

La Jalousie du Barbouillé (*Soytarının Kıskançlığı*,1650);

Soytarı kendisini Valere isimli bir gençle aldatan karısı yüzünden sıkıntılıdır. Hatta nasihat almak için doktora dahi gider ancak eli boş döner. Karısı Angelique yine bir akşam aşığıyla buluşmak için dışarı çıkar. Bunu fark eden soytarı kapıyı kilitler ve karısını bütün yalvarmalarına rağmen içeri almaz. Ancak sonunda karısının oyununa gelir, Angelique içeri girer ve her şeyi unuturlar.

L'Étourdi ou les Contre-temps (*Şaşkın yahut Beklenmedik Engeller*, 1655)

Nispeten daha karışık durumlarla bezenmiş oyunda Şaşkın Lelie ve rakibi Leandre ın Celie adındaki cariyeye ulaşma çabaları ve komik rekabeti anlatılmaktadır. Bu rekabetin ve iç içe geçmiş ilişkiler yumağının sonunda şaşkın Lelie muradına erecektir.

Le Dépit Amoureux (*Küskün Aşıklar*, 1656);

Tıpkı Şaşkın yahut Beklenmedik engeller adlı oyununda olduğu gibi bir kız e aşık iki erkek hikâyesi vardır. Burada farklı olan ise aşıklardan Valere sevdiği kız olan Lucile ile evlendiğini düşünmektedir ancak aslında evli olduğu kişi Lucile değil, kardeşi Ascagne'den başkası değildir.

Les Précieuses ridicules (*Gülünç Kibarlar*, 1659)

Tek perdelik bir komedidir. Okudukları romanların etkisinde kalan iki genç kız kendilerinden başka herkesi daha aşağı tabakada görmektedirler. Onların bu ukalalığını dize getirmek isteyen iki genç aşık, uşaklarını asilzade kılığına büründürerek kızların evine gönderir. Kızlar sahte asillerin sahte ve abartılı kibarlıklarını taklide başlar ve ortaya zamanının en beğenilen oyunlarından biri çıkar.

Sganarelle ou le Cocu Imaginaire (*Sganarelle yahut hayali Cocu*,1660)

Celie babasının kendisini zengin bir adama verme düşüncesiyle gerçek aşkına kavuşamayacağını anlar ve fenalık geçirir. O sırada Sganarelle onu görür ve yardıma koşar. Sganarelle karısı Martine onları bu halde görünce aldatıldığını sanır. Celi enin o hengâmede düşürdüğü madalyonu yerden alırken bu kez de Sganarelle madalyon dolayısıyla karısının kendisini aldattığını düşünür.

Dom Garcie de Navarre ou le Prince jaloux (*Don Garcie de Navarre veya Kıskanç Prensi*,1661);

İki ayrı talibi olan Leon Prensesi Dona Elvire, her iki prense de eşit uzaklıkta olduğunu düşünse de Navarre Prensi Don Garcie ‘ye daha yakın hissetmektedir. Ancak aralarına giren bir duygu daha vardır; Don Garcie’nin Kıskançlığı. Bu kıskançlık üzerine kurulan oyunlarla ilerleyen eserin sonunda Sevgililerin kıskançlık duygusunu önemsemeden birleşmeleriyle biter.

L’École des Maris (*Kocalar Mektebi*, 1661)

Moda düşkünü altmış yaşında Ariste ve modayı umursamayıp rahat giyinme yolunu seçen kırkında ki Sganarelle kardeşlerin hikâyesi. Leonore ile isabelle isimli kız kardeşleri babaları ölürken bu iki yaşlıya emanet etmişlerdir. Ancak emaneti unutup kızlara aşık olan kardeşlerin oyunudur.

Les Fâcheux (*Münasebetsizler*, 1662);

Eraste’nin sevgilisiyle randevusu vardır ancak bu randevuya gidene kadar ve sonrasında karşısına çıkan sürekli geç kalmasını sağlayan ve hep kendi derdinde olan “münasebetsizleri konu alır. Moliere bu oyununun önsözünde şöyle der;

“(…) Münasebetsiz insanların sarayda da şehirde de pek kalabalık olduklarını bilirim; bunları ele almak suretiyle de hiçbir vak’asız beş dolgun perdelik bir komedyaya yazabilirdim de, yine de artardı.” (Moliere, Çev: Yaşar Nabi Nayır)

L'École des Femmes (*Kadınlar Mektebi*, 1662);

Arnolpe kırklı yaşlarını geçmiş, kendini üstün tutan ve asla aldanmayacağını düşünen biridir. Evleneceği kadının ise cahil olmasını istemektedir. Bu amaçla henüz dört yaşındayken alıp büyüttüğü vasisi olduğu Agnes’i cahil olarak yetiştirir, bir odaya kapatır. Ancak bu Horace adlı gencin onu görmesini ve aşık olmasını engelleyemez. Olaylar bu aşk üzerine biçimlenir.

La Critique de l'école des Femmes (*Kadınlar Mektebinin Tenkidi* 1663);

Moliere bu oyunu Kadınlar mektebi isimli oyununa gelen eleştiriler üzerine bir cevap verme hakkı olarak yazmıştır.

L'Impromptu de Versailles (*Versailles Tulûatı*, 1663);

Bir oyun içinde oyun dramatizesidir. Kralın emriyle oyun yazmak zorunda kalan Moliere için zamanın darlığı kadar oyuncularının kaptisleriyle de uğraşmak zorundadır.

Le Mariage Forcé (*Zorla Evlenme* 1664);

Geçkin yaşına rağmen genç bir kızla evlenmeyi kafasına koyan Sganarelle, bu düşüncesini bir dostuna zorla benimsetir ancak sevdiği kadının “ben sizin işinize karışmam siz de benimkine” sözünü yapıştırdınca kafası karışır. Önce Aristocu bir filozofa sonra bir çingeneye danışır. Evlilik konusunda bu kadar karalı olan Sganarelle artık o kadar da “delikanlı” değildir.

La Princesse d'Élide (*Elide Prensesi*, 1664);

Biri dışında tüm erkekleri hor gören Elide prensesi de sevdiği tarafından hor görülmektedir. Kıskançlık duygusunun çıkartılmasıyla gelişen oyunları anlatan komedidir.

Tartuffe ou l'Imposteur, (Tartuffe 1664);

Moliere in oyunları içinde en çok ses getireni oldu. Dini kişisel çıkarlarına göre kullanan bir sahtekârı yermesine rağmen din adamlarından çok tepki gördü ve yasaklanması talep edildi ve kral tarafından kabul edildi. Tartuffe' un yasaklandığını haber alan Moliere 1664 tarihinde Kral Louis XIV e yazdığı bir mektupta komediyi şöyle tarif eder; “Le devoir de la comedie est de corriger les hommes en les divertissant.” “Komedinin vazifesi, insanları eğlendirmek suretiyle ıslah etmektir” (Perin, s:5)

Dom Juan ou le Festin de Pierre (Don Juan 1665);

Beş perdelik bu komedi ispanyanın efsanevi kahramanı olan ve dünya edebiyatı tarafından tanınan, ahlak kurallarını tanımayan, dinden bihaber oluşuyla zamanının dindarlarının Moliere tepki göstermesine sebep olan Don Juan' ı konu alır.

L'Amour Médecin (Aşk Doktoru 1665);

Kendinden başkasını düşünmeyen Sganarelle 'in kızı evlenmek istemektedir fakat Sganarelle bu durumu görmezden gelmektedir. Kızın evlenmek amacıyla hasta numarası yapması ve gelişen olayları konu alır.

Le Misanthrope (İnsandan Kaçan/Adamcıl 1666);

Bu oyunun hem isminin çevirisini hem de hikâyesini Yaşar Nabi Nayır şu şekilde açıklamıştır;

“Dilimizde eski karşılığı merdümگیرiz olan Le Misanthrope' u Türkçeye tek kelimeyle çevirmek için bir karşılık bulamıyoruz. Ali Süha Delilbaşı, Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri arasında çıkan tercümesine Adamcıl adını vermişse de, cıl eki yermek değil, sevmek anlamını ifade eder; Balıkçıl, tavşancıl vs. adlı kuşlar balık düşmanı, tavşan düşmanı değil, balık seven, tavşan seven manasına bu adları almış oldukları için biz o karşılığı benimseyemedik. Bu beş perdelik manzum komedyaya Moliere' in verdiği ikinci ad da somurtan hiçbir şeyden hoşlanmaz, nobran gibi anlamlara gelen Atrabilaire' dir. Gerçekten de bu komedyanın kahramanı olan Alceste hiçbir şeyden hoşlanmayan, her şeyi tenkit eden bir adamdır. Eserin entrika bakımından zayıf oluşu çok tenkit edilmiştir.” (Nayır, s:95)

Le Médecin malgré lui(Zoraki Hekim 1666);

Kızını kendi istediği adamla evlendirmek isteyen Geronte, kızının sevdiği adama varmak için uydurduğu dilsizlik hastalığı numarasına inanarak uşaklarını çevreye bir hekim bulmaları için gönderir. Oduncu Sganarelle 'in karısı onun kendisini sürekli dövmesinden bıkmış ve bu adamlara kocasını hekim olarak tanıtıp Geronte ye göndermiştir.

Mélicerte (*Melicerte* 1666);

Bu oyun yarım kalmıştır. Var olan bölüm aşık çobana aşık 2 çoban kızının hikâyesidir (Oflozoğlu s:236)

Pastorale comique (*Komik Pastoral*1667);

Sadece bir bölümü elde olan bulunan Comedie-ballet

Le Sicilien ou L'Amour Peintre (*Sicilyalı veya Resimli Muhabbet* 1667);

Yunan Isidora'ya aşık olan Adraste onunla beraber olabilmek için ressam kılığına girip kızı evinde tutan Dom Pedro'nun evine girer

Amphitryon (*Amphitryon* 1668);

Antik bir hikâyeyi ele alır. Zeus, General Amphitryon' un güzel karısı Alkmeneye vurulur ve bir gece Amphitryon' un kılığında girerek onunla beraber olur. İşler daha sonra kimin kim olduğuyla ilgili karışıklıklara varır

George Dandin ou le Mari confondu (*George Dandin* 1668);

Soylu bir kadınla evlenen zengin köylü George Dandin, bu evlilikten oldukça pişmandır. Karısının bir aşığı vardır hatta aşığını kendi evlerine almaktan da imtina etmez. Dandin kayınvalidesi ve kayınpederini de buna inandıramamaktadır. Onlara bunu kanıtlamak için yaptığı her plan ona geri döner hatta bir planın sonunda bir de karısından özür dilemek zorunda kalır.

L'Avare ou L'École du mensonge (*Cimri* 1668) ;

Paraya her şeyden çok önem veren hatta tapan Harpagon evde gömülü paralarını oğluya kızına bile söylememektedir. Bir gün paraları olduğu yerde bulamaz.

Monsieur de Pourceaugnac (*Mösyö de Pourceaugnac* 1669);

Comedie-ballet tarzında yazılan oyun Moliere'in son dönem oyunları arasında gösterilir. Zamanın tanınmış bestecisi İtalyan Lulli ile hazırlamışlardır. Parisli Oronte, kızını, köylü zengin avukat Mösyö de Pourceaugnac verecektir. Ancak kızı Julie Ester'i sevmektedir. Ester ise güvendiği isimlerle taşralıya bazı tuzaklar kurarak bu evlenme işinden vazgeçmesini sağlayacaktır.

Les Amants magnifiques (*Muhteşem Aşıklar* 1670);

Bu da bir Comedie-ballet dir. Fakir askerle asil kadın birbirlerini sevmekte ancak sınıfsal farklılıklardan ötürü evlenememektedirler. Oyunun sonunda Adamın aslında asil olduğunun ortaya çıkmasıyla sevenler kavuşur. Bu pek tutulmamış komedinin konusunun XIV. Louis tarafından Moliere'e verildiği rivayeti vardır.

Le Bourgeois gentilhomme (*Kibarlık Budalası* 1670);

Bu oyunun bizim için ilginç tarafı, içinde Türklerle ilgili bir durum yaratılmasıdır. Moliere'in bu oyunu yazmasındaki esas neden şudur; XIV. Louis Fransa Kralı sıfatıyla, sarayına gelen Osmanlı elçisini ağırlamaktadır. Bu yüzden salonun özel olarak süslenmesini ve hazırlanmasını istedi. Ancak içeri giren Osmanlı elçisi ne çevresindeki güzel kadınlara ne duvarlardaki resimlere veya pahalı eşyalara bakmadı. Doğruca gidip Padişaha mektubu ilettiler. Burada Fransızların gururunu kıran ise elçinin tepeden tırnağa üzerindeki mücevherlerin, tüm salondakilerden daha değerli olmasıydı. Bu duruma bozulan kral Moliere'e bu durumun acısını çıkartmak üzere oyun siparişi verir. Ancak Oyunda yalnız bir sahnede Türk geçmektedir. O da sevgilisine ulaşamayan adamın Türk kılığına girip kendini zengin gibi gösterip kızı babasından alması hikâyesidir. Bu oyun da *Comedie-ballet tarzındadır*.

Psyché (*Psyché/Ruh Tanrıçası* 1671);

Bu Comedie-ballet'i Corneille ile beraber yazmışlardır ve 2500 mısradan oluşan oyunun 2000 mısrası Corneille'e aittir. Psyche o kadar güzeldir ki Venüs bile onu kıskanmaktadır. Bu kıskançlığını harisliğe dönüştürüp oğlu Cupid'i ona tuzak kurması için gönderir ancak evdeki hesap çarşıya uymaz ve Cupid de Psyche'e aşık olur.

Les Fourberies de Scapin (*Scapin'in Dolapları* 1671);

Bir gemi yolculuğuna çıkacak iki asil oğullarını uşaklarına emanet ederler. Oğullar iki kıza aşık olur ancak biri babasının kendisini başkasıyla evlendireceğini öğrenir. Bunun üzerine türlü dolaplar çevirmekte usta olan Scapin alır sazı eline

La Comtesse d'Escarbagnas (*Escarbagnas Kontesi* 1671) ;

Taşralı sonradan görme kontes Paris e gidip gele gele daha da kibarlık budalası olmuştur. Soylu vikont ona kur yapıyor gibi görünse de asıl niyeti kontesin evini sevgilisiyle buluşmak için kullanmaktır.

Les Femmes savantes (*Bilgiç Kadınlar* 1672) ;

Parisli burjuva Chrysale'in evindeki doğal yaşama tutkunlar ile edebiyat bilim felsefe ye aşık iki grubun arasında geçenler.

Le Malade Imaginaire (*Hastalık Hastası* 1673);

Sağlığına çılgınca düşkün olan adamın hasta olmadan da hekimlere görünmesi ve o zamanın hekimlerinin bilgisizliğini hicveden oyundur.

Prof.Dr. Melahat Özgü "Moliere" isimli makalesinde Moliere'in oyunlarını tarzlarına göre birkaç bölüme ayırmıştır.

Özgü 'ye göre ilk sırada Commedia Dell'arte izlerini taşıyan oyunlar vardır. Bunlar ; "L' Etourdi ou les contretemps" ("Şaşkın Yahut Beklenmedik Engeller), "Le Depit Amoureux" (Küskün Aşıklar). "Le Docteur Amoureux" (Aşık Doktor) , "Le Médecin volant" (Hekim Uçtu) , La Jalousie du Barbouillé" (Soytarının Kıskançlığı) İkinci sırayı, Kendi yazım tekniğini yavaş yavaş geliştirerek Fars tekniğine doğru yol aldığı "*Les Pddeuses ridicules*" ("Gülünç Kibarlar"), "*Sganarelle ou Le Cocu Imaginaire*" ("Sganarelle yahut Hayali Le Cocu"), "*L'École des Maris*" (Kocalar Mektebi), "*Les Fâcheux*" (Münasebetsizler), "*Don Garcie de Navarre ou le Prince jaloux*" (Don Garcie de Navarre yahut Kıskanç Prens), "*Le Mariage Forcé*" (Zorla Evlenme) gelir. L'École des Femmes (*Kadınlar Mektebi*) isimli oyunla "tezli oyunlar" yazmaya başlar Moliere, kahramanının karşısına, onun zıt görüşlerini iddia edecek bir karşı oyuncu çıkarır. Böylece, bir tartışma yaratılır ve bir ve sonuçlanır. Özgü' ye göre tezli oyunlar Moliere'i söz dalaşı (Polemik) oyunlara yöneltti. Bu tür oyunlarda "yergi"

en fazla kullandığı biçim oldu. Yergiyi insanları rahatsız etmeden ama düşüncelerini de saklama gereği duymadan kullandı. Bu oyunlara en büyük örnekler ise *"La Critique de L'École des Femmes"* (Kadınlar Mektebi'nin Tenkidi), *L'Impromptu du Versailles* oldu. Bir sonra ki aşama da ise zamanının ünlü bestecisi Giambatista Lulli ile çalışmaları etkili olmuştur. *Comedie-ballet* denilen bu tarz da oyun içinde müzik ve bale önemli bir yer alır. Bu tür oyunları; *"Les Plaisir de Ille enchantie"* (Büyülü Ada Eğlenceleri), *"La Princesse d'Élide"* (Prenses Elide), *"Melicerte"*, *La Pastorale comique* (Çoban Komedyası), *"Le SicWen' ou L'Amour Peintre"* (Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet), *"Les Amants magnifiques"* (Şanlı Aşıklar), *"Psyché"* (Ruh Tanrıçası). (Özgü, 1974) Yine Özgü'nün Hanns Heiss'in "Moliere" isimli yapıtından aktardığına göre Moliere "hautes comedies" tarzıyla "Yüksek komedy" eserlerine geçmiş ve olgunluk dönemi yaratılarını sergilemiştir. Bu oyunlarda üç birlik kuralından sapılmış, ancak karakterli yeterince iyi bir şekilde ortaya çıkmıştır. *"Le Tartuffe"* ("Tartuffe"), *"Don Juan ou le festin de Pierre"* ("Don Juan"), *"Le Misanthrope"* ("Adamcıl") bu tarz eserleri arasına girer. Moliere Kadınlar Mektebinin Tenkidi isimli oyununda üç birlik kuralına sıkı sıkıya bağlı olanlar ve bu kuralın dışına çıktığı için kendisini eleştirenlere oyun kişisi (Moliere) aracılığı ile cevap verir;

"Şu kurallarınıza bayılıyorum vallahi; bunlarla cahillerin elini kolunu bağlıyorsunuz; kural diye bizi serseme çevirdiniz. İnsan sizi dinledi mi bu sanat kuralları içinden çıkılmaz birer sır haline geliyor. Oysa bunlar sağduyunun, bu türlü eserlerden aldığımız zevki artırmak için bulduğu birtakım basit yollardır. Bunları vaktiyle bulan sağduyu, bugün de, Horatius'la Aristoteles'in yardımı olmaksızın kolayca bulabilir. Bana kalırsa kuralların kuralı sadece hoşaya gitmektir. Bu amaca ulaşan bir tiyatro eseri doğru yolu bulmuş demektir. Nasıl olur da bütün seyirciler bir eser karşısında aldanır? İnsan neden zevk alıp, neden almayacağını başkasına mı soracak (Molière, Çev. Eyüboğlu)

Son aşama olarak Moliere, eserlerinde tam serbest bir üsluba geçip istediği tarzda ürünler ortaya çıkartmaya başlamıştır ki bunlar "hautes comedies" tarzı oyunlarından daha fazla ilgi çekmiştir. Bu oyunların en önemlilerinden bir kaçı; *"Le Médecin malgré lui"* (Zoraki Hekim), *"Amphitryon"*, *"L' Avare"* (Cimri), *"Le Bourgeois Gentilhomme"* (Kibarlık Budalası), *"Les Fourberies de Scapin"* (Scapin'in Dolapları), *"La Comtesse d'Escarbagnas"* (Kontes' d'Escarbagnas)"Les Femmes savantes" (Bilgiç Kadınlar), *"Le Malade Imaginaire"* (Hastalık Hastası) (Özgü, 1974)

Moliere Dünya Edebiyat ve Tiyatro tarihi için bir mihenk taşıdır. Bu sebeptendir ki 17 Şubat 1673 de ölen Moliere'in 300. ölüm yıldönümü olan 1973 yılı Unesco'nun aldığı bir karar gereğince Dünyada "Moliere Yılı" olarak ilan edilmiştir.

2. Commedia Dell'arte

Bu aşamada Moliere'in hem ilk dönem oyunlarının biçimi hem de adını duyurmasına öncülük etmiş olan Commedia Dell'arte' den kısaca bahsetmek gerekir.

Commedia Dell'arte, basit olarak İtalyan Halk Tiyatrosudur. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans tezi yazan Deniz Şen; Commedia Dell'arte'nin ortaya çıkışı ile ilgili şunları söyler;

"Commedia Dell'arte'nin ortaya çıkışı sanatsal kaygı ile değil; parasal kaygı iledir. İlk kez 1545 de Padova'da bir grup oyuncu notere gidip kumpanya kurdular. Böylece Commedia Dell'arte resmen tescil edilmiş oldu. 17 Ocak 1545 tarihi Commedia Dell'arte için doğuş tarihi kabul edilir. Kontratta, oyuncular arasındaki parasal ilişkiler ve diğer konular detaylı olarak yazılmıştır. Kendi aralarındaki ilişkiler düzenlenmiştir. Commedia Dell'arte oyuncularının bir araya gelerek grup oluşturmalarında, diğer mesleklerdeki gibi saygınlık kazanma isteği de vardır. Düzeylerini yükseltme ve saygı görme amacı da vardır. O yıllarda İtalya'da tiyatro oyunları çok modaydı. BU kumpanyayı kuran oyuncular; bu modadan yararlanıp para kazanmayı umuyorlardı." (Şen, 2011)

Commedia Dell'arte'nin İtalya dışına çıkış ve Fransa başta olmak üzere diğer ülkelerin yazarlarına sirayet etmesi ise İtalya'da ki kilise baskısına dayandırılır. Kilise baskısından kaçan İtalyan Commedia Dell'arte yazarları Fransa gibi ülkelere sığınarak oralarda eserler vermiş ve yerel yazarları bu eserleriyle etkilemişlerdir. Ayrıca İtalyan aktörlerin klasik komedi oyunlarının yerini alacağı öngörülen bu tarz oyunları İtalya dışında sergilemesiyle de geniş bir coğrafyaya dağılmış, biçim itibariyle klasik güldürü dışına çıkan kimi zaman abartılı tuluatlara meyil veren yapısı itibariyle beğenilmesi zor olmamıştır.

Commedia Dell'arte'nin bütün komedilerinde rastladığımız temel Karakterler şunlardır:

Yaşlılar: (1. Kategori) Başlangıçta yaşlı oyuncular oluşturuyordu. Saygın ve ünlü kişilere yapılan hitap (magnifito). Bu yaşlılar grubundaki kişiler, zenginlikleri ya da kültürleriyle öne çıkarlardı. Para söz konusu olunca (oyunda) bu yaşlıların canlandığı tiplerden birisi tüccar oluyordu. Eğer zenginlik değil de, bilgelik, kültür söz konusu olursa bu yaşlı kişi doktor ya da profesör olarak konumlanıyordu. Bu grubun en önemli ikili karakteri tüccar ve doktordu.

Gençler: (2. Kategori) Sevgi, aşk gibi konularda daha çok. Bu grupta aşklar yer alıyor. 2 çift aşık grubu oluyordu genelde. Bu grup; farklı iki şekilde ifade ediliyordu.

Uşaklar (Hizmetçiler): (3. Grup) Başlangıçta Zanni olarak adlandırılıyordu. Eskiden Commedia Dell'arte "Zanniler Komedi" olarak adlandırılıyordu. Köyün Delisi gibi adlandırabileceğimiz türden deliydi bu grup. Biraz aptal, herkesin alay ettiği tiplerdi. İki Zanni türü var. Bu iki aptal uşağın yanında üçüncü bir kişi olan hizmetçi kadın yer alırdı genelde. Commedia Dell'arte'nin büyük devrimlerinden biri; ne saray komedi türünde ne de kiliselerde oynanan oyunlarda kadın yok iken; kadını sahneye çıkarmasıdır. Kadınların ilk kez sahneye çıkmaları Commedia Dell'arte sayesinde.

Kural Tanımazlar (Irregolari) (4. Grup) (Uygunsuzlar): Buradaki kişiler (capitano) yüzbaşı anlamına gelir. Askerdir. Aslında buradaki asker, resmi askerden çok paralı askerdir. Paralı kişilerce, kendi işlerini gördürmek için tutulmuştur. Rufiano ya da Usurati (Pezevenk, çöpçatan) gibi. Ya da tefeci. Cortigana ise hafif-meşrep kadın anlamına gelir. Fahişe değildir. Zaman zaman fahişelik de yapar gerçi. Commedia Dell'arte de görülecek kişiler bunlardır. İlk üç gruptakiler kesinlikle her zaman vardır. 4. Gruptakiler ise hepsi birden bir oyunda bulunmaz. Bazen Capitano, bazen diğerleri. (Şen, 2011)

3. TÜRKİYE'DE MOLIERE

Moliere oyunları tüm dünya dillerine çevrilmiş ve her ülkede hak ettiği beğeniyi toplamasını bilmiştir. Türk tiyatrosunda Moliere şüphesiz özel bir yere sahiptir. Osmanlı döneminden itibaren Moliere oyunları sürekli olarak ya çevrilmiş ya da uyarlanmıştır. Hatta öyle ki; Moliere'in Zoraki Hekim adlı oyunu bir Karagöz oyununa bile konuk olmuştur. Söz Konusu Karagöz oyunu şu şekildedir;

"Karagöz ile Karagöz'ün karısı geçim sıkıntısından dolayı kavga ederler. Karagöz karısını döver. Daha sonra da ormana funda toplamaya gider. Karagözün karısı bu dayağın intikamını alacağını söyler. Karagöz ormanda olduğu sırada perdeye iki Arnavut gelir. Dili tutulan ağalarının kızı için bir hekim aradıklarını söylerler. Bir evin kapısını çalıp buralarda bir hekim olup olmadığını soracaklardır. Karagözün evinin kapısını çalarlar. Kapıya çıkan

karagözün karısına durumu anlatırlar. Karısı Karagöz'ün eşi bulunmaz bir hekim olduğunu, ancak hekim olduğunu kimseye söylemek istemediğini, sadece dayak yiyince hekimliğini kabul ettiğini söyler. Karagöz ormandan döner. Arnavutlar ağalarının kızının dilinin tutulduğunu onu iyileştirebilecek bir hekim aradıklarını söylerler. Karagöz hekim olmadığını söyler. Arnavutlar karısının anlattıklarını hatırlayarak Karagözü döverler. Karagöz dayak yiyince hekim olduğunu söyler. Arnavutlar karagözü alarak hasta kıza götürürler. Karagöz, kıza şaraplı ekmek yedirirlerse iyileşeceğini söyler. Babası kıza şaraplı ekmek yedirmek için götürdüğü sırada Daniş adlı bir genç gelir. Ağanın kızı ile birbirlerini çok sevdiklerini, fakir olduğu için ağanın kızını ona vermediğini, başkası ile evlendirmek istediğini söyler. Kızın da başkası ile evlenmek istemediği için, dili tutulmuş numarası yaptığını söyler. Daniş gider, bu sıra kızın babası gelip kızının iyileşmediğini söyleyerek karagözü zindana attıracağını söyler. Karagöz hasta olan kıza tekrar görmek istediğini söyler. Kızın kulağına her şeyi bildiğini söyler. Kızının konuşmasına ağa çok sevinir. Karagöz olanları ağaya anlatınca ağa, kıza ile danişin evlenmelerine izin verir” (Şenyer, Sanal)

3.1. Tanzimat Dönemi Türk Tiyatro Biçimi

3.1.1 Tanzimat Fermanı

Tanzimat Fermanı Osmanlıdaki ilk batılılaşma ve demokratikleşme anlayışıdır. **Tanzimat Fermanı, (Gülhane Hatt-ı Şerif-î)** Sultan Abdülmecit döneminde 3 Kasım 1839'da Hariciye Nazırı Koca Mustafa Reşit Paşa tarafından okunmuştur. Gülhane Parkı'nda okunması sebebiyle **Gülhane Hatt-ı Şerif-î** (Padişah Yazısı) veya **Tanzimat-ı Hayriye** (Hayırlı Düzenlemeler) olarak da bilinir. Bu fermanla devlet kendisini yenilemesi gerektiğini söylemiştir. Tüm vatandaşların can, mal ve namus güvenliğinin sağlanması,

- a) Yargılamada açıklık, hiç kimse yargılanmadan idam edilemeyecek, (Hukuk devleti özelliğini yansıtır)
- b) Vergide adalet,
- c) Erkeklere dört yıl mecburi askerlik,
- d) Rüşvetin ortadan kaldırılması,
- e) Herkesin mal ve mülküne sahip olması, bunu miras olarak bırakabilmesi. (Özel mülkiyet güvence altına alındı. Müsadere kaldırıldı)

Fermanda verilen bütün sözlerin tamamen yerine getirilememesine rağmen bu çabalar, çağdaşlaşmaya ve cumhuriyet fikrine önyak olmuştur. Tanzimat Fermanı'nın

okunmasından I. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen dönem, Osmanlı tarihinde Tanzimat Dönemi (3 Kasım 1839 - 22 Kasım 1876) olarak anılır.

3.1.2 Tanzimat Fermanının Sanat ve Tiyatroya etkisi

Tanzimat; batılılaşmanın en önemli parçası idi. Bu fermana kadar daha çok İslami bir çizgide olan sosyal yaşam ve sanat yaşamı, bu fermanla birlikte daha batıcı bir anlayışa yöneldi. Sosyal yaşamın her kademesi kadar felsefe, sanat ve edebiyat da bu etkileşimin dışında kalmadılar.

Bu bir batılılaşma hareketi olduğu gibi, her şeyin yeniden başlaması, yeniden anlatılması ve icra edilmesi kaygılarını da beraberinde getiriyordu. Ortaoyunu, gölge ve meddah geleneğinden gelen bir neslin, batı anlayışındaki sanat ve edebiyata, yazar, oyuncu yönetmen kadar seyircisiyle de hazırlanması gerekiyordu. Hatta bu hazırlanış sırasında tiyatroya gelme kuralları bile konulmuştu. Buna göre seyirciler salona silahla, değnek, şemsiye veya alkollü olarak gelemeyecek, çocuklarıyla gelenler çocuğun her yaptığından sorumlu tutulacak, belirli alanlar dışında sigara içilemeyecek, gürültü etmek veya ıslık çalmak gibi aşırı hareketler veya oyunun gereğince oynanmasına engel teşkil edecek hareketler yapanlar tiyatrodan atılacaklar, düzen kolluk kuvvetleri marifetiyle sağlanabilecekti. Hak, adalet, özgürlük ve vatan gibi, pek alışık olunmayan kelimeler yavaş yavaş yaşam alanlarına, oradan da sanat ve edebiyat eserlerine sızıyor, bir taraftan metinleri halkın anlayabileceği düzeye getirmeye çalışırken, diğer yandan da tiyatro halkı aydınlatmak ve yeni bir dönemi insanlara anlatabilmek için seçilmiş bir yol olarak görülüyor idi.

3.2 Tanzimat'ta Moliere

Osmanlı ve Türk Tiyatrosunun tanışması her ne kadar Tanzimat'tan önceye dayansa da esaslı ürünler bu dönem çıkmaya başlamıştır. Ali Beyin uyarladığı Ayyar Hamza (Scapin'in Dolapları) ile adını önce Tosun Ağa, sonra siyasi nedenlerden ötürü "Memiş Ağa" olarak değiştirdiği George Dandin uyarlaması bu döneme rastlar. Ayrıca yine bu dönemin önemli yazarlarından Feraizcizade, Moliere'i uyarlamamış, ondan esinlenerek yepyeni ve oyunlar ortaya çıkartmıştır. Teehhül yahut İlk Göz ağrısı adlı komedyasında Akile Dudu, Moliere komedyalarındaki becerikli ara buluncu kadınları andırır. Onun İnatçı veyahut

Çöpçatan adlı komedyasındaki dönen dolaplarda Moliere'in özellikle Les Fourberies de Scapin'i andıran yerler vardır.

Bunun gibi Kırk Yalan Köse ile onun ardı olan Yalan Tükendi 'de eksen kişi Köse Mahir'le onun yalanlarına kanan safdil insanların Moliere'in eserlerine özellikle Tartuffe'a yakınlığı açık seçik bellidir. Ancak Feraizcizade'nin Moliere'e en yakın eseri Evhami'dir. Bu eser, karakterleri, olaylar dizisi, dolantıları bakımından Moliere'in Le Malade Imaginaire ile Tartuffe' un bir karışımı gibidir. (And,1974)

Türkiye'de Moliere denince bu yazarlar kadar şüphesiz bahsi geçmeden olmayacak isim Ahmet Vefik Paşa'dır.

3.2.1. AHMET VEFİK PAŞA

3.2.1.a. Hayatı

Bu iki grup arasında Türk Tiyatrosuna çok önemli eserler kazandırmanın yanı sıra bir dönem Türk Tiyatrosunun yapı taşlarını da oturtmuş olan isimdir Ahmet Vefik Paşa. 1823'de İstanbul'da doğan Vefik Paşa, Hariciye Nezareti memurlarından Ruhittin Efendi'nin oğludur. İstanbul'da Mühendishane-i Berr-i Hümayun'da Mühendislik eğitimi almaya başlamışsa da, öğrenimini babasının elçilik görevi nedeniyle gittiği Paris'te tamamladı. Paris'te bulunduğu süre içinde Fransızca'yı anadili gibi öğrendi. Bu dönemde orada tiyatro ve edebiyatla da iç içe olmuştu. Fransız edebiyatının klasiklerini inceleme fırsatı buldu. Daha sonra anlatacağımız üzere, Fransa'dan ayrılış hikâyesi ise yine tiyatro hasebiyle olacaktı. 1837'de yurda döndüğünde Babıâli tercüme odasında çalıştı. 1840'da elçilik kâtibi göreviyle Londra'ya gönderildi. Burada da İngilizce öğrendi. Sırbistan, İzmir, Eflak ve Boğdan'da görev yaptıktan sonra 1842'de İstanbul'a döndüğünde baş mütercim olarak tercüme odasında görev aldı ve Devlet Salnamesi (Yıllığı) hazırlanmasında görevlendirildi. 1851'de yeni kurulan Encümen-i Dâniş'e (Bilim akademisi) üye seçildi. İlerleyen yıllarda çeşitli görevlerde bulunduktan sonra Tahran'a elçi olarak atanarak Fars dilini ve İran tarihinin kökenlerini öğrendi. Elçilik binalarına bayrak asma âdetini getiren, Tahran'da iken, elçilik binasını Osmanlı Devleti toprağı olarak ilan edip bayrak çektiren kişi de kendisidir. 1854'te Meclis-i Vâla üyesi, 1857'de Deavi Nazırı (Adalet Bakanı), 1860'ta Paris Elçisi, 1861'de Evkaf Nazırı, 1862'de Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) Reisi, 1863'te Anadolu Sağ Kol Müfettişi görevlerinde bulundu. 1861'de Bursa'da Evkaf Nazırlığı sırasında halkın şikâyetleri üzerine Bursa'daki görevinden alınarak yıllarca resmi bir görev verilmedi, bu süre içinde Türk

tarikh ve edebiyatına Voltaire (François Marie Arouet 1694-1778), Victor Hugo (1802-1885) ve Lesage(1668-1747)'den çeviriler gibi yeni eserler ve tercümeleler kazandırırken bir taraftan da okullar için ders kitapları hazırladı. 1871'den sonra Sadaret Müsteşarlığı, Şuray-ı Devlet (Danıştay) üyeliği gibi önemli görevlerde bulundu. 1872'de birinci defa olarak Maarif Nazırı oldu ama 1873'de görevden alındı. Kısa bir süre Edirne Valiliği yaptı. 18 Mart 1877'de çalışmalarına başlayan ilk Meclis-i Mebusan'ın İstanbul üyesi olarak seçilmiş, Mebusan'ın başkanlığını yapmıştır. 1878'de tekrar Maarif Nazırı, daha sonra da Başvekil oldu ama görevden alındı. 1879-1882 yılları arasında Bursa valisi olarak görev yaptı, Bursa'da ilk tiyatroyu o kurdu. Tekrar başvekil atandı ama 3 gün sonra görevden alındı. Ölümüne kadar Rumelihisarı'ndaki evinde ilmî ve edebî çalışmalar yaptı. 2 Nisan 1891'de İstanbul'da ölmüştür, mezarı Rumelihisarı mezarlığındadır.

3.2.1.b Eserleri

İlk Türkçe sözlüklerden biri olan Lehçe-i Osmani'yi hazırlamıştır. Fezleke-i Tarih-i Osmani (Kısa Osmanlı Tarihi) ve Hikmet-i Tarih (Tarih Felsefesi) adlı tarih eserleri vardır. Şecere-i Türkî isimli eseri Çağatay Türkçesi'nden Osmanlı Türkçesi'ne çevirmiştir. 1887'de yazdığı "*Arslan Avcıları yahut Hak Yerini Bulur*" adlı bir tiyatro eseri vardır

«Vefik Paşanın - Molière külliyyatı» adıyla basılmış olan bir tertibi 14, diğeri iki kitaptan müteşekkil 16 kitaplık bir serisi vardır. Bunda basıldığı yer ve tarih hakkında metinde bir kayıt yoktur. Bunların Bursa'da basıldığı kabul edildiği takdirde Paşanın valiliği sırasında olması icap eder. O külliyyattaki sıraya göre:

Tiyatrolar

ZOR NİKÂHI, 1 fasıl(ikinci kitapla bir arada. Matbaa-i Âmire).

ZORAKİ TABİP, 3 fasıl, 11 şaban 1286 (= 16 ikinci teşrin 1869).

YORGAKİ DANDİNİ, 3 fasıl (tarihsiz. Âmire baskısı. İlk kitabın basılması sırasında olması ihtimali var).

İNFIAL-İ AŞK, (Le Dépit amoureux), 3 fasıl komedyâ.

ZOR HİKÂHI (Le Mariage forcé), 1 fasıl, komedyâ.

DON CİVANİ (Don Juan), 5 fasıl, komedyâ.

TABİB-İ AŞK (L'Amour médecin), 3 fasil, komedyası.
ADAMCIL (Le Misanthrope), 5 fasil, komedyası.
9 ZORAKİ TABİP (Le Médecin malgré Lui), 3
Fasil, komedyası.
TARTÜF (Le Tartuffe), 5 fasil, komedyası.
AZARYA (L'Avare). 5 fasil, komedyası.
YORGAKİ DANDİNİ (Georges Dandin), 3 fasil komedyası.
OKUMUŞLAR, (Les Femmes savantes), 5 fasil, komedyası.
DEKBAZLIK (Les Fourberies de Scapin), 3 fasil, komedyası.
MERAK! (Le Malade Imaginaire), 3 fasil, komedyası.
16 KOCALAR MEKTEBİ (L'École des Maries), 3 fasil, komedyası.
KADINLAR MEKTEBİ (L'Ecole des Femmes), 5 fasil, komedyası.
SAVRUK (L'Etourdi), 5 fasil, komedyası.
DUDUKUŞLARI (Les Précieuse ridicules), 1 fasil, komedyası.
ERNANİ (Hernani), V. Hugo'dan tercüme.
ASLAN AVCILARI - yahut - HAK YERİNİ BULUR, 2 fasil, komedyası, 1303 (= 1886).
ZOR NİKÂHI, Cihan Kütüphanesi, Meşakîri Âsar külliyyatı, No. 3. 1341-1339 (= 1923).
ZORAKİ TABİP, Cihan Kütüphanesi, Meşahîri Âsarküyyatı, No. 4. 1927.
YAGAKİ DANDİNİ, Cihan Kütüphanesi Meşahîri Âsar külliyyatı, No. 5. 1927.
MERAKİ, Cihan Kütüphanesi, Meşahîri Âsar külliyyatı, No. 6. 1928.
(1 ve 3 numaralıların bilhassa izinsiz baskıları çoktur.)
26-41. Molière tercümeleri 16 kitap olarak 1933'te Kanaat Kütüphanesi tarafından basılmıştır.

Hikâyeler

HİKÂYE-İ HİKEMİYE-İ MİKROMEGA, (Voltaire 'den tercüme), 24 ramazan 1288 (= Aralık 1871).
TELEMAK TERCÜMESİ, (Fénelon'dan), 1298 (= 1881).
CİLBLÂS SANTIILLANİNİN SERGÜZEŞTİ,
Le Sage'dan tercüme), 1303 (= 1886).

Tarihler

HİKMET-İ TARİH, Darülfünunda verilen ders hülâsası, Tasvir-i Efkâr gazetesinin 70'inci sayısından itibaren kitap sahifesi şeklinde tefrika, 8 ramazan 1279 (= 27 Şubat 1863).

ŞECERE-İ TÜRKÎ, Ebûlgazi Bahadır Hanın eserinden nakil. Tasvir-i Efkâr gazetesinin 131'inci sayısından itibaren kitap sahifesi şeklinde tefrika, 14 rebiyülahir 1280 (= 20 Eylül 1863).

FEZLEKE-İ TARİH-İ OSMANÎ, Rüştîye mektepleri için yazılmış olup birçok defalar izinli ve izinsiz basılmıştır. İlk baskı 1286 (= 1869), 5 inci baskı 1288 (= 1871), 7'nci baskı 1290 (= 1873), 8 ve 11'inci baskı 1302 (= 1885).

Sözlük

LEHÇE-İ OSMANÎ, yalnız birinci kısım, 1293 (= 1876).

LEHÇE-İ OSMANÎ, (Tab-i cedit), birinci ve ikinci kısımlar birlikte, 1306 (= 1888/89).

(Bunlardan başka bazı eserlerin basılmasına da delâlet etmiştir: Vasilaki Efendinin Lucien'den tercüme etmiş olduğu Dalkavuk name (Les Pa-rasites) (= 1870); Belin ile birlikte Mîr Alişir Nevai'nin Mahbubül'kulûp, 1289 (= 1872).

Vefik Paşanın hayatına dair tek eser İsmail Hikmet Ertaylan'm Kanaat Kütüphanesi tarafından basılmış olan (1932) Ahmet Vefik Paşa kitabıdır. Mahmut Kemal İnal'ın Son Sadrazamlar eserinde de bilgi vardır.

3.2.1.c Ahmet Vefik Paşa ve Tiyatro

Ahmet Vefik Paşa'nın Tiyatro ve edebiyat düşkünlüğü Fransa'da bulunduğu dönemden itibaren gelişir. Buradayken edebiyat, sanat ve tiyatro çevreleriyle oldukça yakın olmuştur. Hatta Fransa'dan Ülkeye dönmesinin sebebi olarak da bir tiyatro oyununda yaşananlar gösterilir. Gittiği bir tiyatro oyununda Türkleri aşağılayan bir durumla karşılaşınca bulunduğu krallık locasından sert bir şekilde çıkmış, bu da III. Napolyon ile soruna yol açmıştı.(And,1972) Bu sorunla birlikte ülkeye dönüşü Tiyatromuz için bir kazanç halini almıştır. Ahmet Vefik paşa Bursa valiliği sırasında bugün kendi adıyla anılan bir tiyatro yaptırdı. Moliere'in 16 eserini uyarladı, Victor Hugo ve Voltaire' in eserlerini tercüme etti. Dramaturgi ve sahneleme teknikleriyle ilgilendi. Moliere'den uyarladığı "Zor Nikâh" ve "Zoraki Tabip" Türk tiyatrosunun ilk oyunlarından oldu. Ahmet Vefik Paşa, tiyatrodaki, Tomas Fasulyacıyan Kumpanyasına kendi tercüme ve adaptasyonlarını oynattırır, her gün provalara

gider, bir rejisör gibi oyunla ilgilenir ve memurları oyunu izlemeye mecbur tutardı. Bu mecburiyetler kimi zaman halktan şikâyet unsurlarına dönüşüyordu. Birkaç kere de Bursa da ki görevinden alınması işte bu şikâyetler üzerinedir. Tiyatro seyircisinin yetiştirilmesi ve tiyatro geleneğinin oturtulması için geçen bu sıkıntılı süreçte halkı zorla tiyatroya gönderdiği, kendisi el çırpmadan alkışa izin vermediği ve kendisiyle birlikte herkesi alkışa zorladığı buna uymayanları açıkça azarladığı söyleniyordu.(And,s:89) Ahmet Vefik Paşa'nın azlinden önce yayınlanan bir belgenin 10. maddesinde; “Valiliğe tayininden azline kadar tiyatro ile uğraşmış, İstanbul'dan Fasulyacıyan namında birinin idaresinde olarak getirttiği bir kumpanya üç sene boyunca haftada üç gece oynamıştır, biletler vilayet matbaasında bastırılmış ve Zaptiye çavuşları tarafından ahaliye dağıtılmıştır; halktan toplanılan hasılatın ayda sekiz bin kuruşa kadar çıktığını kumpanyanın direktörü söylemiştir. Hükümet sıfatına yakışmayacak surette oyunların provasında bulunmuştur. Zaptiyeler marifetiyle birtakım fahişelere bilet verecek ve fahişeleri tiyatroya getirecek kadar bilet sattırarak halkı zarara sokmuştur. Haftanın birkaç gecesini kadınlara ayırarak onları da tiyatroya getirtmiş, aralarına fahişeleri de sokmuştur. Zaptiyelerden teşkil edilen bir mızıkâ takımını da tiyatroya tahsis etmiştir” ve 11. maddesinde ise; “*Cehalet içinde yüzen ahaliye maarifi yayacağı yerde gayretini tiyatronun idaresine hasretmiştir. Kız mektebi muallimi İbrahim Efendi'yi aktirislere hoca tâyin ederek, halkın ondan nefret etmesine ve bu yüzden birtakım kızların mektebi bırakmalarına sebep olmuştur. Tiyatroya mahsus on dokuz oyunu resmî ruhsat almadan Bursa matbaasında bastırmıştır, bundan dolayı da matbaaya yirmi bin kuruş borcu kalmıştır*” (Demircan, Sanal) der.

Bunlar dışında Ahmet Vefik Paşa'ya sanat alanından bakarsak, Türk tiyatro tarihinin en önemli isimlerinden biri olduğunu görürüz. Ahmet Vefik Paşa, başarılı çalışmalarıyla ünlü bir çeviri ustasıdır. Kimi araştırmacılar Paşa'nın bu çevirileri 1864 ile 1871 yılları arasında yaptığını, kimi araştırmacılar ise bu eserleri 1879–1882 yılları arasında yaptığını söylerler. Ancak ne zaman yapıldıkları kesin olarak bilinmemekle beraber, basım yıllarından yola çıkılarak yalnızca yorumlar yapılabilmektedir. (Tolun, s:13)

Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere den yaptığı 16 çeviriyi bu nedenle alfabetik olarak sıralarsak;

Adamcıl (*Le Misanthrope – İnsandan Kaçan*)

Azarya (*L'Avare - Cimri*)

Dekbazlık (*Les Fourberies de Scapin – Scapin'in Dolapları*)

Don Civani (*Don Juan- Don Juan*)

Dudu Kuşları (*Les Précieuses Ridicules – Gülünç Kibarlar*),1866

İnfîâl-i Aşk (*Le Dépit Amoureux – Küskün Aşıklar*)

Kadınlar Mektebi (*L'École des Femmes*)

Kocalar Mektebi (*L'École des Maris*)

Merakî (*Le Malade Imaginaire – Hastalık Hastası*)

Okumuşlar (*Les Femmes Savantes – Bilgiç Kadınlar*)

Savruk (*L'Étourdi – Şaşkın*)

Tabib-i Aşk (*L'Amour Médecin – Aşk Doktoru*)

Tartüf (*Le Tartuffe - Tartuffe*)

Yorgaki Dandini (*Georges Dandin- Georges Dandin*)

Zoraki Tabip (*Le Médecin Malgré Lui – Zoraki Hekim*)

Zor Nikâhı (*Le Mariage Forcé- Zor Nikâhı*)

3. OYUNCULUK EĞİTİMİ VE MOLIERE OYUNLARININ OYUNCULUK EĞİTİMİNDEKİ YERİ

Moliere “Komedyanın görevi, insanları eğlendirerek düzeltmektir” diyor.

Oyuncunun eğitimi yalnızca Konservatuvar veya Güzel Sanatlar Fakültelerinde değil mezuniyetinden sonra da devam eden bir süreçtir. Oyunculuk eğitiminin temel taşı sayılan Stanislavski bu eğitimin teorik alanını ilk dolduran kişiydi.

“Sanatı kendi içinde sev kendini sanatta değil diyen Stanislavski'nin 1905'te Moskova Sanat Tiyatrosu'yla Almanya'ya yaptığı turne sırasında mesleği açısından bir keyifsizliği vardı; oyuncularından ve kendinden ne isteyeceğini biliyor ama bunu pratiğe nasıl geçireceğini bilemiyordu. Oyuncuları eğitmede bilimsel bir sisteme gereksinim vardı. Oyunculuk konusunda o güne değin öğretilenler, yani geleneksel eğitimde işin esası gözlem ve taklitti. Oysa Stanislavski araştırma ve bilimsel deneyler sonucu ortaya çıkarılacak bir oyunculuk eğitiminin hem estetik hem de teknik açıdan çok şey katacağını hissediyordu. O güne kadar en ünlü oyuncular

bile, yıllar yitirdikten sonra bazı şeyleri ancak yarım yamalak sezgileri ile bulmuşlardı; bunlar çoğu kez düzenlenmemiş kalıplardı” (Nutku , S: 21)

Eğitimin niteliği ve kapsamı her okulun ekolüne göre değişse de temel olarak basit bir kelime toplandır “hissetmek”. Eğitim sürecinde bu kelimeyi kimi zaman Shakespeare oyunlarında, kimi zaman Prandello, Dilmen, Stringberg, kimi zamansa Moliere oyunlarında duymayan kalmamıştır.

Biz Moliere in oyunculuk eğitimindeki yeri konusundan yola çıkınca; Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuarı Sahne Sanatları Bölümü Tiyatro Ana Sanat Dalı Öğretim Üyesi ve Azerbaycan Devlet Sanatçısı Prof.Dr. Fuat Rafoğlu ile onun 2000 - 2001 eğitim öğretim yılında Moliere den sahneye koyduğu “Zorakim Hekim” isimli oyunundan ilham aldık.

Bu aşamada Oyunculuk, oyunculuk eğitimi ve Moliere konusunda kendisiyle yaptığımız kısa konuşmadan alıntıyla devam etmek istiyoruz.

T.Ö.Ö :Moliere’in sizin için önemi nedir?

F.R. :Moliere eğitim için çok önemli Örneğin Shakespeare romantik Moliere klasik akımda. Moliere’e karşı şahsi bir sevgim var. Ayrıca oyun seçerken bir sınıfın içindeki bütün öğrencilerin aynı tadı almasını ve rollerin olabildiği kadar eşit dağılımını istiyorum. Çağdaş oyunlarda buna pek rastlayamıyoruz. Bizim için önemli olan karakter yaratmak karakteri yaratabilsin ki karakterli oyuncu olsun.

T.Ö.Ö. :Moliere oyunlarındaki karakterlerin farkı ne?

F.R. :Çok güçlü karakterler. Ayrıca yönetmen olarak o karakterlere istediğiniz biçimi verebildiğiniz gibi, yan karakterleri de oyuncunuzla beraber parlatma imkânı veriyor.

T.Ö.Ö. :Rejilerine nasıl yaklaşıyorsunuz?

F.R. :Moliere mizansenini, Çehov mizansenini diye bir ayrım yok. Yönetmen rejiyi dramaturgi çerçevesinden çıkmadan yapmalı. Yazarın çerçevesinden çıkınca ister istemez farklı bir yöne kayıyor. Örneğin bir Shakespeare oyununu alıp onu güncelleyip veya farklı tarzlarda sahneye koyarsanız artık o Shakespeare değildir. Böyle bir hikâyem var. Bir arkadaşımın Bir Shakespeare yorumu seyrediyorduk. “senin oğlunu buraya getirsen bunu Shakespeare olarak tanıtabilir misin?” dedim. “ hayır, ama eğlenceli” dedi. Yönetmen ya Shakespeare, Çehov, Moliere sahneye koyacak ya da

modayı takip edecek.. Oyun içine güncel gönderme yapmaktan yanayım. örneğin son oyunum Mösyö Progniac da o gün için güncel olan göndermeleri yaptım ama bu oyunun ritmine veya yapısına zarar getirmeyecek düzeyde idi. Hatta Başka düşüncelerim de vardı ama zaman sorunu vardı.

T.Ö.Ö. : Son oyununuz aslında bir bale

F.R. :Evet birçok librettosu bale. Ancak okulda bale bölümü yoktu. Mecburen oldu.

T.Ö.Ö. :Moliere oyunlarının öğrenciye esas katkısı?

F.R. : Oyun içinde rahat etmesini sağlıyor. Karakterleri daha düzgün giymesini sağlıyor Hani Mevlana'nın dediği gibi ya görüldüğün gibi ol ya da olduğun gibi görün". Moliere karakterleri oyuncu için tam da olduğu gibi görünme fırsatı veriyor. İç ritmi yakalayıp onunla yaşamak gerek. Örneğin Lenin, Stalin vb. karakterleri sahnede oynamak çok zordur. Rusya da bu rolleri ancak çok iyi oyunculara verirler. Benim de şahsen tanıdım bu oyunculardan bazıları öyle hissetmişler ki, artikülasyondan davranışlarına kadar özel yaşamlarında da rollere devam ediyorlardı. Yani sohbet ederken yanında Lenin var hissine kapılabiliyordun. Çünkü o mesuliyeti üzerlerinde hissediyorlar. Moliere' dönersek ben isterim ki, Moliere oyunlarını oynayan oyuncu adaylarımız bu mesuliyeti hissetsinler. Öğrencilerime söylediğim önemli şeylerden biri de yazarın çerçevesinden çıkmamaları. O bir komedi ustası. Çerçeve kalmak gerek.

(T.Ö.Ö : Tolga Özenç Özençel, F.R: Prof. Dr. Fuat Rafoğlu)

Konservatuvar ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde okuyan Tiyatro öğrencileri zorlu bir eğitimden geçer. Bu eğitimin en önemli parçalarından biri de komedi oyunculuğudur. Çünkü komedi bir zamanlama meselesidir. Esprinin zamanı saniyelerle ölçülür. Yönetmen, prova aşamasında o zamanlamayı tam olarak yerine oturtmuşsa da oyun sırasında artık yalnızca seyirci ve oyuncu vardır. İşte Genç oyuncu adaylarının kendini ispat etme sahne tecrübesi edinme anları burada başlar. Seyirciyle bir etkileşime geçerek o ana onları hazırlar ve tam da provalardaki gibi zamanı geldiğinde esprisini sunar. Saniyelerle ölçülen bu anı kaçırmak demek o espirinin veya göndermenin yerine ulaşmaması, provaların ve yazarın amacına ulaşmaması demektir. Prof.Dr. Fuat Rafoğlunun da yukarıda bahsettiği gibi Moliere karakterlerini üzerine giymek demek o karakterlere tam olarak inanmak demektir.

Oyuncu eğitiminde Moliere'in etkisinin bir diğer göstergesi de Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi'nin ilk temsilinde bir Moliere çevirisi olan Kibarlık Budalası isimli oyununun sahnelenmesidir.(Şener, 1974)

Moliere'in oyunculuk eğitimine etkisi üzerine çalışma yaparken, öğrencilerin de fikirlerini almayı uygun gördük.

Konya Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Tiyatro Ana Sanat Dalı 2012 yılı mezunu Hasan Küçükkolbaşı, Prof. Dr. Fuat Raufoğlu'nun yönettiği "Monsieur de Pourceaugnac -Köylü Damat" isimli oyunun başrol oyuncusu. Bu eğitimde Moliere ile ilgili görüşleri şöyle;

"Moliere'in gerçek yaşamda yaşanan durumları kolayca bir oyun malzemesi haline getirmekte usta olduğunu konservatuvarın ilk sınıfından itibaren öğrenmiştik. Aslında onun döneminde yaşanan insan ilişkilerini günümüzde de görmekteyiz. Dolayısıyla bu durum öğrenci eğitimi olumlu katkı sağlamaktadır. Öğrenci, karakterleri kolayca tanıyabilmekte anlayabilmekte, öğrencinin doğaçlama yapmasına fırsat verebilmektedir. Oyunları içinde oluşturduğu farklı karakterler nedeniyle öğrenci oyuncu aynı oyun içerisinde birkaç farklı tiplere yapabilmekte, bu da oyunculuğun gelişimine yardımcı olmaktadır."

Yine Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları bölümü Tiyatro Ana Sanat Dalı öğrencisi Yiğit Kocabıyık'ın Moliere ve çalışma şekliyle ilgili düşünceleri şu şekildedir;

"Moliere'in yazın dünyasına kattığı en önemli özelliklerden biri, Commedia dell'Arte ve kaba güldürü sayılabilecek türdeki oyunların kalıplaşmış tiplerini "yaşayan karakterlere" dönüştürmesidir. Moliere'in kahramanları canlı, hayatın içinden bulunup çıkarılmış, insansal zaaflara ve özelliklere sahip kişilerdir. Çağın insanların kusurlarını ve gülünçlüklerini çok gerçekçi bir üslupla aktarmıştır sahneye yazar. Moliere, büyük bir gözlemci olmasının yanı sıra çizdiği portreler evrensel ve ebedidir."

Moliere'in eserlerinde çeşitli kesimlerden kişiler görmek mümkündür. Hizmetçiler, burjuvalar, köylüler, soylular, takıntılı tipler hatta oyuncular yer bulmuşlardır Moliere oyunlarında. Moliere'in kahramanları toplumda belirli bir yere tutunmuşlardır ve yaşama savaşı verirken karşılıklarına çıkan zorluklara karşı kendilerini korumak için yaptıkları davranışlarla gülünç duruma düşerler. Belirli sınırları vardır bu kişilerin ama başlarına ne gelirse kendi kararlarını kendileri aldıklarından gelir. Sevimsiz olmazlar hiç bir zaman; her zaman için izleyicilerini güldürecek zaaflara, eksikliklere ve saplantılara sahiptirler. Başları belaya girdiğinde her olayı, her yanlış anlamayı, her tersliği dünyanın sonu gibi görürler. Çünkü bu bela "kendi" başlarına gelmiştir, başkasının değil..."

Molière'in oyunlarının komiği de genelde başkahramanın karakterindeki kusurlardan doğar zaten. Olaylar, bu başkişinin kişisel özelliklerini ortaya çıkaracak şekilde kurgulanmıştır. Molière'in oyunlarındaki karakterler genellikle kötü, hasta ve takıntılı kişilerdir. Zaten Komedyanın amacı da bu aşırı insanları seyircilere yerip güldürerek bu kusurları iyileştirmektir.

Molière, çağının kusurlu insanını sahneye taşıırken acımasızdır. Düz bir ayna gibi toplumda ne görürse onu gösterir. Bazen toplumun yaralarına tuz basan bu tutumunu hiç bırakmamıştır ve her çağda yaşayabilecek kişiler hediye etmiştir tiyatro yazınına.

Molière çalışan arkadaşlarımıza sorduğumuzda genel olarak "öncelikle tavır" kelimeleri vurgulanmaktadır. Çünkü Molière her ne kadar Commedia d'ell Arte'nin kalıplaşmış tiplerini yaşayan karakterlere dönüştürse de, Commedia d'ell Arte'nin tiplerinin bazı tavır ve hareketleri kalıp olarak Molière'in karakterlerinde de yer almaktadır.

Ayrıca Molière oyunlarını sahnelemeden önce çok iyi masa başı çalışması yapılması gerektiği de vurgulananlar arasındadır. Karakterler günümüzde olduğu gibi olsa da yapılan çalışmalarda ince noktalar üzerinde durulması gerekmektedir.

Yine Molière oyunlarının bir özelliği de oyun kişilerinin ara sıra dördüncü duvarı kaldırarak seyircilerle iletişime geçmesidir. Bu iletişimin büyük bir doğallık içinde olması gerekmektedir.

İşte bunların sonucunda Molière çalışan bir arkadaşımızın bu çalışma sonucunda kendisine katkı olarak, algısı, oyundaki düşünsel yaklaşımının aktifleşmesi ve her şeyden önemlisi farklı tavır ve hareketlerle kendiliğindenliğin gelişmesidir."

Burada bir karşı görüşle karşılaşmak olasıdır. O da Molière'in çoğu oyununun Commedia Dell'arte olduğunu düşünürsek, karakterlerin çoğu zaman açık biçim oyunculuğa, tuluata ve abartıya kaçtığını (kimi zaman mecburen) söyleyebiliriz. O halde Stanislavski metodu ile bu açık biçimi nasıl bir araya getirebiliriz. Bu sorunun cevabını bir sonraki bölümümüz "Zoraki Hekim" de bulmaya çalışacağız.

4. ZORAKİ HEKİM

Moliere'in yazdığı bu oyun 200-2001 eğitim öğretim yılında Prof.Dr. Fuat Raifoğlu tarafından o zaman ki adıyla "Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarı" Şimdi ki adıyla "Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı" 'nda sahneye konmuştur.

Reji çalışması için bu oyunun seçilmesinin nedeni bu tezin yazarının oyunun içinde rol almış olması ve reji kurumu sırasına şahitlik etmiş olmasıdır.

4.1. Zoraki hekim oyun incelemesi

Aşağıdaki inceleme metinden değil reji üzerinden yapılmıştır.

4.1.a. Kimlik çözümlenmeleri

1	Oyunun Adı – Yazarı	Zoraki Hekim - Moliere
2	Oyunun Yazıldığı Yıl	1666
3	Oyunun Türü	Komedi.
4	Bölümleme (Perde/Sahne/Bölüm vb.)	III Perde 1. Perde – 5 sahne 2. Perde - 5 sahne 3. Perde – 11 sahne
5	Dilimize Çevirenler	Türkçeye uygulayan: Ahmet Vefik Paşa, "Zoraki Tabip" adı altında Moliere Ahmet Vefik Paşa Külliyyatı: XI. (2. baskı Remzi Kitabevi, 1940,Edebiyat Kütüphanesi:4). Türkçeye çeviren: Sabiha Omay, "Zoraki Hekim" adı altında. M.E.B. Dünya Edebiyatından Tercümeleler, Fransız Klasikleri: 28 Ankara 1943 (2. basılış, İstanbul 1958) Maarif Basımevi
6	Ortalama Süre	1 saat 20 dakikadır.
7	Dekor (Dekor tanımları ve	1.Perde 1.Sahne; Sganarelle-Martin bahçe-DİŞ

	değişimleri)	1Perde 5.Sahne; Orman.-DIŞ (Tek bir ağaç kullanılmıştır) 1. Perde 6. Sahne; Geronte ev – İÇ (Koltuk, Şömine, Klavinsin, Perdeye yansıyan pencere ışığı) 2. Perde 5. Sahne; Belirsiz mekân, Sahne önü
--	---------------------	--

4.1.b. Ortam çözümlemeleri

1	Yazıldığı dönemin siyasal toplumsal koşulları	XVII. Yüzyıl Fransa'nın her bakımdan altın çağıdır. Uzun süren kargaşa sona ermiş, iç güvenlik ve barış sağlanmış, sanayi ve ticaret gelişmiş, XIV Louis derebeylik zamanını yıkmış, halka daha fazla özgürlük sağlama çalışmış, bir taraftan da edebiyat ve güzel sanatlara önem vererek bu değerleri yükseltmeye çalışmıştır.
2	Dönemin Sanatına Egemen olan Akım/Akımlar	Klasizm.
3	Oyunun Türü ve Biçimi	Komedi – Moliere bu oyunda da anlaşılır açık bir dil kullanmıştır. Saray mensubundan köylüye kadar herkesin anlayabileceği bir anlatım kullanmaya özen göstermiştir.
4	Yazarın Özgeçmişi	Yukarıda geniş şekilde anlatılmıştır.
5	Yazarın Dünya Görüşü, Sanat ve Tiyatro Anlayışı	Bir mobilyacının oğlu olarak edebiyata olan ilgisi önceleri kendi yaşantısından yola çıkarak eserler yazsa da sonra dünya görüşünü belirten eserler yönelmiştir. Özellikle çağındaki hoşuna gitmeyen karakterleri özellikle, burjuvazi, hekimler ve aşk temasını ele alır.
6	Oyunun, Yazarın Öteki Yapıtları İçindeki Yeri	Moliere'in bu oyunu Tartuffe oyunun yasaklandığı 5 yıllık dönem içinde yazılan 8 oyundan biridir. Bir taraftan bu yasağı kaldırmaya çalışırken bir taraftan da bu oyunları yazmıştır.

4.1.c. Dramaturgi çözümlenmeleri

1		Tema	
	1.a	Ana Tema	Aşk
	1b	Yan Tema	Para, hırs, intikam, hekimlik zanaatı
2		Önerme – Mesaj	İnsanların babalarının değil, kendi sevdikleri kişiyle evlenmeleri gerektiği
3		Durumlar	
	3a	Mekân/Mekânlar	Sganarelle ve Martine 'in evi, Orman Geronte'nin evi.
	3b	Atmosfer	Oduncu olduğu halde karısının oyunuyla hekim gibi görünmek zorunda kalan Sganarelle 'in umursamaz biçimde mesleği yapması ile Kızının dilinin tutulduğunu sanan Geronte'nin kasveti
4		Kişileştirme	
	4.1	Kişileştir. Gen. Kurgusu	
	4.1a	Birincil Kişiler	Sganarelle
	4.1b	İkincil Kişiler	Geronte, Jacquelin, Lucinda
	4.1c	Yan Kişiler	Lucas, Valere, Leandre
	4.1d	Figüranlar	Martine, M. Robert,
	4.2	Rollerin Yapı. Özellikl.	
	4.2a	Biyolojik Özellikleri	Sganarelle: 1.80 Boyunda Geronte: 1.75 boyunda, Jacquelin/Martine : 1.50 boyunda kilolu Lucinda: 1.50 boyunda genç Valere: 1.60 boyunda Leandre : 1.80 Boyunda
	4.2b	Psikolojik Özellikleri	Sganarelle: Karısını döven, asabi, düzenbaz Geronte: Konuşma bozukluğu, kendini zeki sanan

		<p>Jacquelin: Kocası ile ilgili olmasına rağmen dışarıdan gelen tekliflere açık</p> <p>Lucas : Karısına aşık, efendisine itaatkâr</p> <p>Martine : kocasından yediği dayaklar yüzünden mutsuz, hırs dolu</p> <p>Lucinda: Sevdiği adama ulaşamayınca bunalıma girmiş, hırslı</p> <p>Valere: itaatkâr</p> <p>Leandre : sevgilisi için her şeyi göze alır</p>
4.2c	Sosyolojik Özellikleri	<p>Sganarelle: Oduncu, geçimini bununla sağlıyor, şarap düşkünü</p> <p>Geronte: Burjuva zengin</p> <p>Jacquelin : Sütanne, Lucas 'ın karısı</p> <p>Martine : Fakir, kocasının dövmelerine alışkın</p> <p>Lucinda: burjuva kızı ancak fakir gence aşık</p> <p>Valere: uşak</p> <p>Lucas : Evin yetkili uşağı. Jacquelin' in kocası</p> <p>Leandre : Fakir aşık</p>

4.2 Metin İncelemesi, metin ile Prof. Dr. Fuat Rafoğlu'nun reji metni arasındaki farklar

Prof. Dr. Fuat Rafoğlu yukarıdaki röportajda da bahsettiği üzere, oyun metinlerini oyunu birlikte sahneleyeceği sınıfa göre seçip, gerektiğinde metin üzerinde şitrih (kısaltma) veya kolaj çalışmalarını yapan bir yönetmendir. Yine kendisinin de belirttiği üzere metnin içine “yazarın çerçevesinden çıkmadan” gerekli güncel göndermeleri de yapmaktadır. Bu nedenle; hem karakterlerin ortaya çıkma aşaması hem de tüm reji mantığı kurumu aşamalarında oyuncularıyla bir arada çalışmalar yapmayı tercih etmektedir. Moliere'in yazdığı ve Türkçeye çevrilen metin ile reji metni arasında hem karakter çözümlenmeleri hem de anlatım olarak bazı farklar bulunmaktadır.

Baştan başlamak gerekirse oyunun orijinalinde bulunan kişiler ve reji de kullanılan kişiler şu şekildedir;

ŞAHISLAR

GÊR0NTE, Lucinde'in babası. (Oynayan: Tolga Özenç Özençel)

LUCINDE, Gêronte'un kızı. (Serap Güven)
LÉANDRE, Lucinde'in sevgilisi. (Soydan Soydaş)
SGANARELLE, Martine' in kocası. (Ayhan Anıl)
MARTINE, Sganarelle 'in karısı (Havva Didem Uzel)
M. ROBERT, Sganarelle 'in komşusu. (Tolga Özenç Özençel)
VALÊRE, Geronte 'un uşağı. (Ahmet Çökmez)
LUCAS, Jaccjueline'in kocası.(Emre Narcı)
JACQUELINE, Geronte'un süt, anası ve Lucas'nın karısı. (Havva Didem Uzel)
THIBAUD, Perrin'in babası
PERRİN

Reji yapılırken Thibaut ve Perrin oyun metninden çıkartılmıştır. Hem sahnelerin elverişli olması hem de oyuncu adaylarının gelişimine katkı sağlayabilmesi için Geronte ile M.Robert Karakterlerini aynı oyuncu (Tolga Özenç Özençel), ve yine Martine ile Jacqueline karakterlerini de aynı oyuncu (Havva Didem Uzel) oynamışlardır. Bu rollerin aynı oyuncular tarafından oynanmasının dramaturjik bir de açılımı vardır. Oyunun başında kendisinden fiziksel olarak daha küçük durumdaki M.Robert'e kaba kuvvet uygulayan Sganarelle, Aynı oyuncu tarafından oynanan zengin Geronte karakterine fiziksel anlamda saygı da kusur etmemektedir. Martine ve Jacqueline karakterlerini aynı oyuncunun oynamasının açıklaması da Martine nin kocası Sganarelle zorla gitti evde Jacqueline kur yapmaktadır. Yine aynı tipolojide ki kadına tutulmuştur. Bu da karakterin sürekliliği açısından önemli bir açılım sağlamaktadır.

Metinde olmamasına rağmen Geronte karakteri bir konuşma bozukluğu yaşamaktadır. Örneğin nasılsın kelimesini”natıltın”, sütana kelimesi”tütana” olarak söylemektedir. Bunun komediye kattı esprili yaklaşım dışında dramaturgiye da kattığı bir yön vardır. Geronte kızının dilinin tutulduğunu konuşamadığını düşünmektedir. Normal koşullarda sık başa gelecek bir olay olmamasına rağmen, Kendi konuşma bozukluğundan yola çıkarak kızının başına gelenin bir aile laneti olarak görmesini sağlamış ve kolayca inanmıştır.

I.Perde I.Sahne geçeni

MARTİNE. — Peki, sen gezip tozarken ben çoluk çocukla ne yapayım?

SGANARELLE. — Canın ne isterse yap.

MARTİNE. — Başımda dört küçük yavru var.

SGANARELLE. — İndiriver yere.

MARTİNE. — Durmadan ekmek isterler.

SGANARELLE. — Ver sopayı. Ben iyi yiyip içtim mi, evde herkes payını almış olmalı.

replikleri yönetmen tarafından kesilmiştir. Çünkü oyun boyunca çocuklar ortaya çıkmamakta, dramatik yapı ve rejî kurgusuna bir katkısı olmamaktadır.

Yine I.Perde I. sahnede;

SGANARELLE, — İşte seni susturmanın en iyi çaresi.

repliğini pantolonundaki kemeri çözerek kadının üzerine doğru yürürken söyler
Rejî metninde ise;

SGANARELLE, — İşte KADINLARI susturmanın en iyi YOLU.

der. Bu sırada kemeri gösterirken pantolonu düşer ancak dövmeden bahsederken kadınları susturmanın en iyi yolu repliğiyle pantolon düşmesiyle cinsel bir çağrışım da yapılmaktadır.

I.Perde 2. Sahnede komşu M.Robert gürültüleri duyup sahneye gelir.

B. ROBERT. — Hey, hey hey! Ne oluyor? Nedir bu? Bu ne rezalet!. Karı dövülür mü böyle? Allah'ın belâsı herif!

Rejî metninde bugün de bir yara olarak Türkiye'de de var olan kadına şiddete bir gönderme yaparak;

B. ROBERT. — A.a!... Bu rezalette ne böyle adam 16. yüzyılda karısını dövüyor. Olacak iş değil.

şeklinde değişmiştir.

I.Perde 3. Sahne

Bu bölüme Metinde olmayan bir şarkı konulmuştur. Lucas Klavinsin'in başına geçer kıskançlığını anlatan bir şarkı çalar bu sırada Sganarelle, Lucas 'ın karısı Jacqueline ile dansa başlar onlar dans ederken Luca'nın oturduğu koltuğun arkasın bir çift boynuz çıkar. Sözlerini ve bestesini müzisyen Yrd.Doç.Dr. Namine Hacıyevanın yaptığı parça şu şekildedir.

LUCAS : Hayat çok güzeldir, bir hayat çok güzel
İnsan çok gariptir, insan çok tuhaf
Bu şarkı sizlere bir armağan
Kurtulsun kızımız hastalıktan

Ormandan gelen garip
Sınır bilmez bu vicdansız
Ormandan gelen garip

Sınır bilmez bu vicdansız

Canım Bu tabipten kurtulsun aman
Düğün dernek kurulsun hemen
Kıskancım kıskancım
Ne yapayım Tanrım
Bu derdimin yok çaresi, yok çaresi

Ormandan gelen garip
Sınır bilmez bu vicdansız

Hayat çok güzel, bir hayat çok güzel
İnsan çok gariptir insan çok tuhaf

I.Perde 4.Sahne de Valere, Lucas ve Martine arasına geçen konuşmalarda

MARTİNE. — Bunun deliliği, insanın tahmin edebileceğinden fazladır, çünkü bazen sopayı yemedikçe hekim olduğunu bir türlü kabul etmek istemez. Size şunu söyleyeyim ki aklına koydu mu siz bir türlü ona hekim olduğunu itiraf ettiremezsiniz. Ancak, ikiniz de elinize birer sopa alarak Önceden saklayacağı şeyi, ona dayakla söyletebilirsiniz. Biz, ona ihtiyacımız olduğu zaman Öyle yaparız.

MARTİNE. — Ne diyorsunuz! Bu adam mucizeler yaratır. Altı ay evvel, bir kadından bütün öteki hekimler ümidi kesmişlerdi. Hattâ onu altı saatten beri Ölmüş sanıyorlardı, gömmeye bile hazırlanıyorlardı. Tam o sırada bahsettiğimiz adamı zorla getirdiler.

MARTİNE, — Olabilir. Daha üç hafta olmadı, on iki yaşlarında bir küçük çocuk çan kulesinden aşağı düşmüş ve sokağın taşlarında kafası, kolları, bacakları kırılmıştı. Yine o adamı getirttiler. Gelir gelmez yaptığı bir merhemle çocuğun bütün vücudunu ovdu. Küçük derhal ayağa kalktı, koştu, zıp zıp oynamaya gitti.

repliklerinde altı çizili cümle ve kelimeleri oyuncularında üstüne basa basa “döve döve” olarak söylemesi şeklinde değiştirilmiştir. Bundan amaç Martine’ in yediği dayakların intikamını almak istediğinin daha belirgin şekilde açığa çıkmasıdır.

I.Perde 5. Sahnede

Sganarelle ormanda şarkı söylemektedir;

SGANARELLE. — La, la, la... Vallahi iyi çalıştık bu sefer. Biraz nefes alalım. (*İçer ve içtikten sonra:*) Şu odun ama da tuzlu şeymiş. İnsanı susatıyor (*Şarkı söyler*).

Ne tatlı

Ey güzel şişe

Ne tatlı

Senin sesin, glu glu...

Ama beni kıskanan çok olurdu

Sen her vakit dolu olsan

Ah güzel şişe

Neden boşalırın! Glu glu...

Haydi, haydi, kederlenmeye lüzum yok.

Bu metin rejî metninden çıkartılmıştır. Sganarelle 'in dayaktan kaçmak için bulduğu metot, ağacın tepesine çıkarak baykuş gibi bakması ve sesler çıkartmasıdır. Lucas ve Valere de buna kedi çağırır gibi baykuş çağırarak karşılık verir. Commedia Dell'arte nin abartı komedisinin başarılı bir şekilde sahneye yansımasıdır bu rejî

I.Perde 4. Sahne

SGANARELLE. — Biz büyük hekimler, her şeyi önceden anlarız. Cahilin biri olsaydı şimdi size:

«Şudur, budur» diye. kekelerdi. Ben birden kızımızın dilsiz olduğunu size söylüyorum.

GERONTE. — Evet, ama bunun neden olduğunu bana söyleyebilir misiniz?

SGANARELLE. — Bundan kolay ne var? Bu hastalık söz söyleme kabiliyetini kaybettiğinden geliyor.

GERONTE. — Pekâlâ; ama söz söyleme kabiliyetim kaybetmesine sebep ne?.

SGANARELLE. — En büyük üstatların size diyeceği, dilin dönmesine bir mâni çıktığıdır.

diyalogları kesilmiştir çünkü biraz sonra aynı konuda benzer bir konuşma yapılacaktır.

I.Perde 4. sahne

SGANARELLE. — Ben bu işi para için yapmıyorum.

GERONTE. — İnanırım.

SGANARELLE, parayı aldıktan sonra. — Sağlam para mı?

GERONTE. — Evet efendim.

SGANARELLE. — Ben tüccar bir hekim değilim.

GERONTE. — Biliyorum.

SGANARELLE. — Ben menfaat için çalışmıyorum.

GERONTE. — Öyle bir şey düşünmedim.

Bu konuşmanın sonuna o zaman güncel olan “kim 500 milyar ister” yarışmasının sunucusu oyuncu Kenan Işık’ın meşhur olan “son kararınız mı?” repliği eklenmiştir. Bu repliği söyleyen kişinin tonlaması ve tarzıyla konuşma bozukluğu çeken Geronte’ un “Ton kalalınız mı?” tonlamışı tezat oluşturup komik durum ortaya çıkartmıştır.

I.Perde 5. Sahne

Bu sahnenin başına, yine metinde olmayan bir bölüm eklenmiştir. Sganarelle ve Lucas arasında ki çekişmeyi betimlemesi açısından bir masada kâğıt oynamaktadırlar ve oyunun sonunda Lucas sahnede sadece iç çamaşırıyla kalır, Sganarelle ise onun bütün kıyafetlerini almıştır. Aynı sahnede Lucinda ‘ın sevgilisi Leandre kılık değiştirerek aslında Lucinda ‘ın hasta olmadığını babasını evliliğe razı etmek için numara yaptığını anlatmaya gelir. Bu rolü oynayan Soydan Soydaş yaklaşık 1.80 boyunda olmasına rağmen kılık değiştirirken bir pelerin ve boyuna uygun bastonla çömelerek yürüdüğü için 1.30 boyunda görünmekte ve sahne çıktığı anlar seyircinin eğlendiği önemli yerlerden biri olmaktadır.

Metinde III.Perde 2. Sahne de geçen şu diyalog oyundan çıkartılmıştır

THIBAUT. — Efendi oğlum, Perrin'le ben almaya geldik seni.

SGANARELLE. — Ne var?

THIBAUT. — Anacığın Perette hasta, döşekte altı aydır...

SGANARELLE, para alacakmış gibi elini uzatarak. — Peki, ben ne yapayım?

THIBAUT. — Hani dedim ki bir iki ilâç milâç versen de kadıncağızı İyi etsek.

SGANARELLE. ~ Ama hastalığı nedir, bilmek lâzım.

THIBAUT. — «Hypocrisie» diyorlar hastalığına.

SGANARELLE. — «Hypocrisie» mi diyorlar?

THIBAUT, — Evet, yani işte her tarafı şiş; küp gibi. Diyorlar ki vücudunda bir tuhaf illetler varmış; karaciğeri yahut karnı, yoksa dalağı mı dersiniz,, bilmem ne dersiniz kan yerine su yapıyormuş ; iki günde bir gün günlük sıtması tutuyor, bacaklarının mafsallarında kesiklik, ağrı duyuyor. Boğazından hırıltılar çıkıyor; zaman olur boğulacak sanırsın, bir de bakarsın eli kolu tutmaz olur, kendinden geçer, soluğu tüketti dersiniz. Bizim köyde haşa huzurdan bir eczacı var, ona bilmem bir sürü bir şeyler verdi; affedersiniz tenkiyeler, ona içirdikleri cerahatler, sümbül suyu- ve kordiyal şurupları bana iki ekü'den fazlaya mal oldu. Ama bunların hepsi hani dedikleri gibi hep havacıva. Ona «amé- tile» şarabı dedikleri bir ilâç verecekti ama doğrusu öbür dünyayı boylar diye korktum. Hem diyorlar ki bu icatla o büyük hekimler, bilmem kaç kişiyi öbür dünyaya yollamışlar.

SGANARELLE, *hâlâ elini uzatarak ve para istediğini gösterir gibi sallayarak*. — Maksada gelelim dostum, maksada.

THIBAUT, — Efendim, maksadımız şu: biz geldik, sana, demeye ki, ne edeceğiz edelim.

SGANARELLE. — Söylediğinizden hiçbir şey anlamıyorum.

PERRIN. — Efendim, annem hasta, işte size iki ekü getirdik, bize bir İlâç verin diye.

SGANARELLE, — Hah, sizin söylediğinizi anladım. işte açıkça konuşan bir çocuk, adamakıllı meramım anlatıyor. Anneniz «hydropisîe» den rahatsız ha, bütün vücudu şişmiş, ateşi var, bacaklarında sancıları var, bazı da «syncopes» ve «convulsions» yani baygınlıklar geliyor değil mi?

PERRIN. — Ah! Evet, efendim, işte tam bu.

SGANARELLE. — Sizin sözlerinizi hemen anladım. Babanız ne söylediğini bilmiyor. Şimdi benden bir ilâç mı istiyorsunuz?

PERRIN. ~~ Evet efendim.

SGANARELLE. — Onu İyi edecek bir ilaç?

PERRIN. — *Evet*, istediğim bu.

SGANARELLE. — İşte şu peynir parçasını da ona yedirin,

PERRIN. — Peynir mi efendim?

SGANARELLE. — Evet, bu mahsus hazırlanmış bir peynirdir; içinde altın, mercan, ind ve daha birçok kıymetli şey vardır.

PERRIN. — Aman efendim, size çok minnettarız, ona derhal bunu veririz.

SGANARELLE. — Haydi bakalım. Ölürse cenazesini İyi kaldırın.

Metne göre 3. perde 1. sahne ile 3. sahne yer değiştirmiştir. (reji metnine göre 2. perde 3 ve 4. sahneler)

Metne göre perde 3 sahne 5, Reji metnine göre perde 2 sahne 5 de Lucas karısını kaybetme korkusu içindedir. Sahne başına şu replikler ekleniştir;

GERONTE : Lucas bizim hekim gördün mü?

LUCAS: Onu gördüm karımı da gördüm.

GERONTE: AA.. çok kıskançlık ediyordun. hadi git bak bakalım onu görürsen burada beklediğimi söyle

LUCAS : Hah iti an sopayı hazırla.

Bu bölüm Lucas ile Geronte arasındaki çatışmayı yükseltmek için eklenmiştir.

Metne göre 3.Perde sahne 6, reji metnine göre 2. perde sahne 6 da Sganarelle, Geronte, Lucas, Jacqueline, Lucinda, Leandre ın olduğu bölümde metinde Leandre nin replikleri olmamasına rağmen, tanışma repliği eklenmiş Geronte ile Sganarelle ‘in konuşmaları reji altına çekilmiş, Leandre’ ın eczacı kılığıyla Lucinda nin yanına gidip kendini komik bir şekilde tanıtmaya çalışması öne çıkartılmıştır. Bu bölüm metin içinde replikli olmasına rağmen replikler değil mizansenle anlatılmıştır. Bu bölümde sevgilisi Leandre ı gören Lucinda ilk defa olarak konuşur ve Geronte buna çok sevinerek Sganarelle e övgü yağdırmaya başlar.

Metne göre perde 3 sahne 9 rejiye göre perde2 sahne 8 de olan konuşmalara ek yapılmıştır. metin konuşması şu şekildedir.

MARTİNE, Lucas ‘ya. — Ah, aman, bu evi buluncaya kadar neler çektim. Söyleyin bakayım size verdiğim hekim ne âlemde.

LU CAS, — İşte burada; asılacak.

MARTİNE, — Ne! Benim kocam asılacak mı? Ne yaptı ki?

LUCAS. — Bizim efendinin kızını kaçırttı.

MARTİNE. — Vah kocacığım, sahiden seni asacaklar mı?

SGANARELLE. — Görüyorsun ya. Ah!

MARTİNE, — Bu kadar kişinin önünde kendini öldürtecek misin?

SGANARELLE. — Ne yapayım?

MARTİNE. — Bari odunumuzun hepsini kesip bitirmiş olsaydın, içim rahat ederdi.

SGANARELLE. — Çekil karşımdan, kalbimi parçalıyorsun.

MARTİNE. — Hayır, seni ölüme hazırlamak için kalmak istiyorum. Seni asılı görmeden gitmem.

SGANARELLE. — Ah!

Burada sonunda Lucas intikamını alabilecektir. Martine' in Sganarelle nin karısı olduğunu öğrenince gidip ona sarılır ve gözünün içine baka baka kur yapmaya başlar. Bu da Sganarelle yi çok rahatsız eder. Kocasının asılacağını öğrenen Martine ise bundan büyük keyif alır.

Metne göre 3. perde 11. sahne, rejî metnine göre 2. perde son sahne şu şekildedir

LÉANDRE. — Efendim, gözünüzün önüne Léandre olarak çıkıyor ve kızınızı Lucinda'yı size tekrar teslim ediyorum. İkimiz kaçıp evlenmeye karar vermiştik, ama bu teşebbüsümüz daha münasip bir yola girdi. Kızınızı zorla elinizden almak niyetinde değilim, onu sizin rızanızla almak istiyorum'. Efendim, söyleyeceğim şu: biraz evvel aldığım mektuplardan, amcamın öldüğünü ve bütün mallarının bana kaldığını öğrendim.

GÉRONTE. - Şerefiniz, faziletiniz bana yerer, lazımı *size* vermekle dünyanın en büyük sevincini duyuyorum.

SGANARELLE, *kendi kendine.* *Bizim* hekimlik bu İşten ucuz kurtuldu.

MARTİNE. — Mademki artık asılmayacaksın, hekim olduğun için bana şükret, sen bu şerefi bana borçlusun,

SGANARELLE. — Evet, biri bir sopayı da sana borçluyum.

LEANDRE, *Sganarelle'e.* — Ama tesiri o kadar iyi oldu ki darılmaya hiç hakkınız yok.

SGANARELLE. — Pekâlâ! (*Martine'e*) Beni yükselttiğin bu şerefli mevkiin hatırı için yediğim sopaları sana bağışlıyorum, ama bundan sonra benim gibi önemli bir zatla haddini bilerek yaşamaya hazırlan. Şunu da unutma ki bir hekimin öfkesi en korkulacak öfkedir.

Ancak burada Leandre Geronte'nin karşısına kendi boyuyla ve görüntüsüyle çıkar. Leandre in dürüstlüğünden etkilenip kızını ona verir. Bu sırada Leandre'a mektup gelir. Mektubu okuyan Leandre amcasından mirasyedi olduğunu öğrenir. Geronte artık onu oğlu gibi sevmektedir.

Bu aşamadan sonra ; Geronte'nin de dili çözülüp düzgün konuşmaya başlar..

GERONTE: Sütana.. Hadi hepimize Şarap... getirme.. Yayık ayranı getir hep beraber içelim

SGANARELLE: Aman efendim sayemde sizin de diliniz çözüldü.

GERONTE : Ne alakası var.. Oyun bitti..

SONUÇ

Jean Baptise Moliere dünya edebiyatının tartışmasız en iyi komedi oyun yazarlarından biridir. Tiyatro eğitimi sırasında Moliere oyunlarından yararlanması yalnızca modern eğitim sisteminin değil ilk Devlet Konservatuvarın mezunlarının Tatbikat Sahnesi'nin ilk temsilinde bir Moliere çevirisi olan Kibarlık Budalası isimli oyununun sahnelenmesidir.

Komedi oyunculuğu şüphesiz çok ciddi bir iştir. Oldukca ciddiye alınarak yapılan “güldürme” eylemi için ise doğru ve detaylarıyla düşünülmüş bir eğitimin şart olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Komedinin en önemli unsurları olan, zamanlama, karakterin tartımı, konuşma eylemi, olay örgüsü, bu örgünün karakterin değişimindeki etkileri gibi detayları komedi oyunculuğunu doğru şekilde anlamak /anlatmak için Moliere ekseninde çalışmak büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Karakterlerin “oyun içinde oyun” oynarken , kimi zaman göstermeci, kimi zaman yanılısamacı yönlerinin açığa çıkması ile eğitimin önemli unsurlarından biri olan çok yönlülüğün başarılabilecek olduğuna inanıyoruz.

. EKLER

5.1 ZORAKİ HEKİM Oyun Metni

Z O R A K İ H E K İ M

M o l i e r e

ŞAHISLAR

GÊRÖNTE, Lucinde'in babası.

LUCINDE, Gêronte'un kızı.

LÊANDRE, Lucinde'in sevgilisi.

SGANARELLE, Martine' in kocası.

MARTINE, Sganarelle'in karısı

M. ROBERT, Sganarelle'in komşusu.

VALÊRE, Geronte'un uşığı.

LUCAS, Jaccjueline'in kocası.

JACQUELINE, Geronte'un süt, anası ve Lucas'nın karısı.

THIBAUD, Perrin'in babası

PERRİN

PERDE I

SAHNE I

SGANARELLE, MARTİNE (Kavga sahneye çıkarlar)

S GANARELLE. — Hayır, sana olmaz diyorum. Benim dediğim olacak; efendi benim.

MARTİNE. — Ben de sana diyorum ki benim istediğimi yapacaksın. Seninle, zııırlıklarına tahammül etmek için evlenmedim.

SGANARELLE. — Of! Meğer insanın karısı olması ne üzücü şeymiş î Aristo, «kadın şeytandan beterdir» demekte ne kadar haklı imiş.

MARTİNE. — Bakın hele şu allâmeye, ahmak Aristo'suyla bilgiçlik satıyor.

SGANARELLE, — Ne sandın ya. Bul bakalım benim gibi fikir yürütebilen oduncuyu, altı sene meşhur bir hekime hizmet etmiş, daha genç yaşta iken hizmet etmiş, daha genç yaşta iken Latincenin esaslarım ezberle öğrenmiş adamı.

MARTİNE, — Allahın belâsı kaçık herif.

SGANARELLE. — Allahın belâsı murdar karı.

MARTİNE. — Lânet olsun o evlenmeye gittiğim güne, o «evet» dediğim saate.

SGANARELLE. — Lânet olsun bana mahvımı imzalatan o noter denilen budalaya.

MARTİNE. — Bu işte şikâyet edecek sen değilsin. Benim gibi bir kadına düştüğün için sen durmadan Allaha şükretmelisin. Benim gibisine lâıık mıydın sen?

SGANARELLE. — Doğrusu bana çok şeref verdin. Hele evlendiğimiz İlk gecesi Övünmeme yer vardı. Bırak Allah aşkına bana bu bahsi açtırma; sonra öyle şeyler söylerim ki...

MARTİNE. — Neymiş! Neler diyecek misin?

SGANARELLE. — Kâfi, bu bahsi kapatalım. Biz bildiğimizi biliyoruz ya. İşte bu yeter. Sen de şükret beni bulduğuna.

MARTİNE. — Ne diye şükredecekmişim? Beni hastanelere düşüren serseri, hain, varımı yoğumu yiyen bir adamı bulduğuma mı şükredeyim?

SGANARELLE. — Yalan söyledin; hepsini yemiyorum. Bir kısmını içiyorum.

MARTİNE. — Evde ne var ne yok hepsini satıp savdın.

SGANARELLE. — Evden geçiniyoruz.

MARTİNE. — Yatağımı bile altımdan aldın.

SGANARELLE. — İyi ya, sabahlan daha erken kalkarsın.

MARTİNE. — Bütün evin içinde hiçbir eşya bırakmadın.

SGANARELLE. — Taşınmak daha kolay olur.

MARTİNE. — Sabahtan akşama kadar kumar oynamak içki içmekten başka bir şey yaptığın yok.

SGANARELLE. — Ne yaparsın. Can sıkıntısı..

MARTİNE. — Peki sen gezip tozarken ben çoluk çocukla ne yapayım?

SGANARELLE. — Canın ne isterse yap.

MARTİNE. — Başımda dört küçük yavru var.

SGANARELLE. — İndiriver yere.

MARTİNE. — Durmadan ekmek isterler.

SGANARELLE. — Ver sopayı. Ben iyi yiyip içtim mi, evde herkes payını almış olmalı.

MARTİNE. — Ayyaş herif, bu İşler böyle devam edecek mı sanıyorsun?

SGANARELLE. — Biraz yavaş hatun, o kadar ileri varma...

MARTİNE. — Ben hep senin edepsizliklerine, rezaletlerine tahammül mü edeceğim?

SGANARELLE. — Hiddetlenmeyelim karıcığım.

MARTİNE. — Seni yola getirmenin çaresini bilmez miyim sanırsın?

SGANARELLE. — Bilirsin ki pek o kadar sabırlı değilim; elim de epey ağırdır.

MARTİNE. — Tehditlerine kulak asmam.

SGANARELLE. — Karıcığım, sevgilim, galiba her vakit ki gibi sırtınız kaşınıyor.

MARTİNE. — Senden hiç de korkmadığımı gösteririm.

SGANARELLE. — Sevgili eşim, canınız bir şey istiyor galiba.

MARTİNE. — Sözlerinden ürküyor muyum sanıyorsun ?

SGANARELLE. — Canımın içi, kulaklarınızı bükerim sizin.

MARTİNE. — Sarhoş seni.

SGANARELLE. — Döverim ha.

MARTİNE. — Şarap tulumu.

SGANARELLE. — Pataklarım ama.

MARTİNE. — Rezil herif.

SGANARELLE. — Tepelerim sonra.

MARTİNE. — Hain, küstah, yalancı, alçak, namussuz, ipsiz, serseri, dilenci, hilekâr, haylaz, hırsız!

SGANARELLE, eline bir değnek alır döver, — Al işte istedin.

MARTİNE, bağırır. — Ay! Ay! Ay! Ay!

SGANARELLE, — İşte seni susturmanın en iyi çaresi.

SAHNE II

BAY. ROBERT, SGANARELLE, MARTİNE

B. ROBERT. — Hey, hey hey! Ne oluyor? Nedir bu? Bu ne rezalet!. Karı dövülür mü böyle? Allahın belâsı herif!

MARTİNE, elleri kalçasında, konuşarak ona doğru yürür, o ilerledikçe B. Robert geri geri çekilir, sonunda Martine ona bir tokat atar. — Ya! Beni dövmesini istiyorsam?

B. ROBERT. — Ya! Öyle ise bir diyeceğim yok.

MARTİNE. — Siz ne karışıyorsunuz?

B. ROBERT. — Hata ettim.

MARTİNE. — Size ne oluyor?

B. ROBERT. — Doğru.

MARTİNE. — Hele şu küstaha bakın, kocaların karılarını dövmesine mâni olmak istiyor.

B. ROBERT. — Sözümü geri alıyorum.

MARTİNE. — Sizin üstünüze vazife olan bir şey var mı?

B. ROBERT. — Yok.

MARTİNE. — Her işe burnunuzu sokmak size mi düşmüş?

B. ROBERT. — Hayır.

MARTİNE. — Siz kendi işlerinize bakın.

B. ROBERT. — Artık bir şey demiyorum.

MARTİNE. — Dövülmek benim hoşuma gidiyor.

B. ROBERT. — Pekâlâ.

MARTİNE. — Size bir zararı var mı?

B. ROBERT. — Doğru.

MARTİNE. — İş olmyan yere burnunu sokana budala derler. (B. Robert'i tokatlar).

B. ROBERT, Sganarelle'e döner. O da aynı şekilde B. Robert'e doğru ilerliyerek konuşur, onu geri geri yürütür, aynı sopa ile döver ve kovalar. — Hemşeri, bütün kalbimle sizden af diliyorum. Devam edin. İstedığınız gibi karınızı dövün. Pataklayın. İsterseniz ben de size yardım ederim.

SGANARELLE, — Pek hoşuma gitmez bu.

B. ROBERT. — O başka .

SGANARELLE. — Canım isterse onu döverim, canım isterse dövmem.

B. ROBERT. - Pekâlâ

SGANARELLE. — Sizin değil, benim karım o.

B. ROBERT. — Şüphesiz.

SGANARELLE. — Siz bana emir veremezsiniz.

B, ROBERT. — Kabul.

SGANARELLE. — Yardıma ihtiyacım yok.

B. ROBERT. — Pekâlâ.

SGANARELLE. — Başkalarının işine karışmakla küstahlık ediyorsunuz. Cicero der ki: «Ağaç İle parmak arasına kabuk sokmamalı.» Siz de bunu öğrenin. (B. Robert'e dayak atar ve onu kovar, sonra karışma döner, elini tutar) Haydi biz de barışalım yahu. Ver elini.

MARTİNE. — Evet, beni bu kadar dövdükten sonra.

SGANARELLE. — Canım bir şey değil ki. Elini ver.

MARTİNE. — İstemem.

SGANARELLE. — Ya!

MARTİNE. — Hayır.

SGANARELLE. — Karıcığım benim.

MARTİNE. — Olmaz.

SGANARELLE. — Haydi diyorum sana.

MARTİNE. — İstemem.

SGANARELLE. — Gel, gel, gel.

MARTİNE. — Hayır benim canım öfkelenmek istiyor.

SGANARELLE. — Yok canım. Bu ehemmiyetsiz bir şey. Haydi, haydi,

MARTİNE. — Bırak beni.

SGANARELLE. — Ver elini diyorum sana.

MARTİNE. - Bırak beni

SGANARELLE. — Ver elini diyorum sana.

MARTİNE. — Böyle canımı yaktıktan sonra mı?

SGANARELLE. — Peki. Haydi. Af diliyorum. Ver bakayım elini.

MARTİNE. — Affediyorum, (Sonunu yavaş söyler) ama sen görürsün.

SGANARELLE. — Deli misin, böyle bir şeye ehemmiyet veriyorsun; dostlukta arada sırada böyle küçük şeyler lâzımdır; kan koca arasında arada bir böyle beş altı sopa

sevgiyi tazeler. Haydi ben ormana gidiyorum. Bak bugün sana yüzden fazla odun bağı getireceğim.

SAHNE III

MARTİNE, (yalnız)

MARTİNE, — Nafile, ne kadar barışmış görünsem öfkemi unutamam. Bana attığın sopaların acısını nasıl etsem de çıkarsam, aklım fikrim bunda. Bilirim; kocasından Öcünü almak daima kadının elindedir; fakat bu geberesi herif için bu pek hafif bir ceza. Öyle bir intikam istiyorum ki daha tesirli olsun; bana ettiklerine karşı ona ne yapsam az gelir.

SAHNE IV

VALERE, LUCAS, MARTİNE.

LUCAS, Martine'i gömleksizin, Valere'e. — İnan olsun üzerimize Allahın belâsı bir iş aldık. Bilmem Vallahi başımıza neler gelecek.

VALERE, Martine'i görmeksizin Lucas'a. — Ne yaparsın babalık. Efendimize itaat etmek lâzım. Sonra, hanımımızın, yani kızının sıhhatiyle ikimiz de alâkadar değil miyiz: şüphesiz ki, hastalığından dolayı tehir edilen düğünü bize biç mükâfat getirecektir. Cömert bir adam olarak tanınan Horace, bu sıfatı hak etmiştir doğrusu. Kız, Leandre isminde birine gönül verdiği halde, biliyorsun ki babası onu damatlığa kabul etmeye bir türlü razı değil.

MARTİNE, kendi kendine sayıklıyarak, — Öcümü almak için bir çare icadedemez miyim?

LUCAS, Valere'e. — Nedir. Allah aşkına bu kafasına soktuğu fikir? Bütün hekimler bu işte çaresiz kalmadı mı?

VALERE, Lucas'a, — İnsan evvelden bulamadığını bazen araya araya buluverir; ekseri de umulmadık bir yerde...

MARTİNE, kendisini hâlâ yalnız zanneder. — Evet, neye mal olursa olsun hıncımı almalıyım. Yediğim sopaları bir türlü unutamıyorum, kolay kolay hazmedilecek şey değil... (Bunların hepsini öyle dalgın bir şekilde söyler M iki adamın orada olduklarının farkında olmuyarak dönerken onlara çarpar) Ah baylar affedersiniz, sizi görmedim. Beni üzen bir şey var da onu düşünüp duruyordum.

VALERE, — Dünyada herkesin bir derdi var. Bizim de arayıp bulamadığımız bir şey var, bulursak pek memnun olacağız.

MARTİNE. — Acaba bu işte size bir yardımım dokunabilir mi ?

VALERJİ. — Olabilir; efendimizin kızı, birdenbire bir hastalığa yakalandı, dili tutuldu. Derdine deva bulacak ehil bir adam, bu işten anlar bir hekim aramaya çıktık. Birçok hekimler onun üzerinde bütün ilimlerini tükettiler; fakat bazı adamlar vardır, öyle şaşılacak sırları, öyle hususi ilâçları vardır ki kimsenin yapamadığını yapıverirler. İşte biz de böyle birisini arıyoruz.

MARTİNE, bu ilk iki satır yavaş sesle söyler. — Ah serseri kocamdan öcümü almak için Allah aklıma ne güzel bir oyun getiriyor! (Yüksek sesle) Aradığınızı bulmak için bundan daha münasip bir yere gidemezsiniz. Burada bir adam var, ümitsiz hastalıklar için dünyada eşi yoktur!

VALERE. — Aman Allah aşkına onu nerede bulabiliriz ?

MARTİNE. — Onu şimdi, işte şuracıkta bulursunuz, orada bütün gün odun kesmekle gönül eğlendirir.

LUCAS. — Odun kesen bir hekim?

VALERE. — Devalı otlar toplamakla vakit geçiriyor demek istiyorsunuz galiba.

MARTİNE. — Hayır, çok garip bir adamdır. Bundan zevk alır. Meraklı, tuhaf, aksidir. Hiç onu hekim zannetmezsiniz. Acayip bir şekilde giyinir; bazen cahilmiş gibi görünür. İlmını gizli tutar. Kendisindeki Allah vergisi olan hekimlik kabiliyetini hiç mi hiç kullanmak istemez.

VALERE. — Ne tuhaf şey, bütün büyük adamlarda daima acayip huylar vardır, ilimlerine birazcık delilik karışmıştır.

MARTİNE. — Bunun deliliği, insanın tahmin edebileceğinden fazladır, çünkü bazen sopayı yemedikçe hekim olduğunu bir türlü kabul etmek istemez. Size şunu söyleyeyim ki aklına koydu mu siz bir türlü ona hekim olduğunu itiraf ettiremezsiniz. Ancak, ikiniz de elinize birer sopa alarak Önceden saklıyacağı şeyi, ona dayakla söyletebilirsiniz. Biz, ona ihtiyacımız olduğu zaman Öyle yaparız.

VALERE. — Ama da garip delilik.

MARTİNE. — Doğru, ama onun ne harikalar yarattığını sonra göreceksiniz.

VALERE. — İsmi nedir?

MARTİNE. — İsmi Sganarelle'dir; onu tanımak kolay; geniş siyah sakallı bir adamdır. Sarılı yeşilli elbise giyer, bir de kırmalı yakalığı vardır.

LUCAS. — Sarılı yeşilli elbise mi? Desenize o papağanların hekimi!

VALERE. —Dediğiniz kadar ehil bir adam mı acaba?

MARTİNE. — Ne diyorsunuz! Bu adam mucizeler yaratır. Altı ay evvel, bir kadından bütün öteki hekimler ümidi kesmişlerdi. Hattâ onu altı saatten beri Ölmüş sanıyorlardı, gömmeye bile hazırlanıyorlardı. Tam o sırada bahsettiğimiz adamı zorla getirdiler. Kadıncağzı görünce, ağzına, ne olduğunu bilmediğim bir şeyden bir damla koymasıyla kadının ayağa kalkması bir oldu ve hiçbir şey- si yokmuş gibi odasında dolaşmaya başladı.

LUCAS. — Yok canım!

VALERE. — Muhakkak altın iksiri içirmiş olacak.

MARTİNE, — Olabilir. Daha üç hafta olmadı, on iki yaşlarında bir küçük çocuk çan kulesinden aşağı düşmüş, ve sokağın taşlarında kafası, kolları, bacakları kırılmıştı. Yine o adamı getirttiler. Gelir gelmez yaptığı bir merhemle çocuğun bütün vücudunu ovdu. Küçük derhal ayağa kalktı, koştu, zıpzip oynamaya gitti.

LUCAS. — Allah, Allah!

VALERE. — Dünyanın bütün hekimliğini yutmuş olacak.

MARTİNE. — Ona ne şüphe!

LUCAS. — Amanın, işte tam bize lâzım olan adam. Haydi onu arıyalım.

VALERE. — Size teşekkür ederiz, İmdadımıza yetiştiniz.

MARTİNE. — Ama tembihlerimi sakın unutmayın.

LUCAS. — Orasını siz bize bırakın; iş dayakla halledilecek olduktan sonra, çantada keklik demektir.

VALERE, Lucas'a. — Ne mutlu bize ki böyle bir tesadüf oldu. Bana kalırsa bu işte çok ümit var.

SAHNE V

SGANARELLE, VALERE, LUCAS.

SGANARELLE, şarkı söyliyerek, elinde bir şişe ile sahneye girer. — La, la, la,
VALERE. — Bak biri şarkı söylüyor, odun da kırıyor.

SGANARELLE. — La, la, la... Vallahi iyi çalıştık bu sefer. Biraz nefes alalım. (*İçer, ve içtikten sonra:*) Şu odun ama da tuzlu şeymiş. İnsanı susatıyor (*Şarkı söyler*).

Ne tatlı

Ey güzel şişe

Ne tatlı

Senin sesin, glu glu...

Ama beni kıskanan çok olurdu

Sen her vakit dolu olsan

Ah güzel şişe

Neden boşalırın! Glu glu...

Haydi haydi, kederlenmeye lüzum yok.

VALERE, yavaş sesle *Lucas'a*. — İşte ta kendisi.

LUCAS, yavaş sesle *Valere'e*. — Galiba doğru söylüyorsunuz, tam üzerine geldik.

SGANARELLE, onları görür, evvelâ birine, sonra ötekine dönerek bakar, sesini alçaltarak ve şişesini kucaklayarak. — Ah yaramaz! Ne severim seni, şişeciğim benim. (*Şarkı söyler*).

... Beni... kıskanan... çok... olurdu...

Sen...

Ne o! Ne istiyor bu adamlar?

VALERE, *Lucas'a*. — Muhakkak odur.

LUCAS, *Valere'e*. — Tıpkı bize anlattıkları gibi.

SGANARELLE, şişesini yere koyar, tam o sırada *Valire* onu selâmlamak üzere eğilince şişeyi alacak sanır, kaldırıp öte tarafa koyar; öteki tarafta *Lucas* da aynı harekette bulununca şişeyi alır, midesinin üstünde tutar, muhtelif hareketler yapar, kendi kendine. — Bana bakıp fiskos ediyorlar. Maksatları nedir acaba?

VALERE. — Efendim, isminiz *Sganarelle*, değil mi?

SGANARELLE. — Ne diye sordunuz?

VALERE. — Sizin isminiz *Sganarelle* değil mi diye soruyorum.

SGANARELLE, evvelâ *Valere'e* sonra *Lucas'a* döner. — Ne evet ne de hayır. Benden istediğiniz şeye göre değişir.

VALERE. — Biz ona, elinizden geldiği kadar saygı göstermek İstiyoruz, o kadar.

SGANARELLE. — Öyle ise Sganarelle benim.

VALERE, — Sizi gördüğümüze memnunuz bayım. Bir derdimiz var da, sizi bize salık verdiler. Yardımınızı istirham etmeye geldik, size ihtiyacımız var.

SGANARELLE. — Eğer benim küçük zanaatıma ait bir işse size hizmet etmeye hazırım.

VALERE. — Bize lütfediyorsunuz efendim. Aman şapkanızı giyin Allah aşkına. Güneş rahatsız eder.

LUCAS. — Geçirin onu başınıza.

SGANARELLE, kendi kendine. — Ama da merasime düşkün insanlar. (*Şapkasını giyer*)

VALERE. — Efendim, size gelişimize hayret etmeyin: Bilgili adamlar daima aranır. Biz sizin ne kadar değerli olduğunuzu duyduk.

SGANARELLE. — Doğrusu efendiler, odun bağı yapmakta dünyada benim gibisi yoktur.

VALERE. — Aman, efendim...

SGANARELLE. — Hiçbir eksikliğini bırakmam. Öyle bir, bağlarım ki diyecek yoktur.

VALERE. — Efendim, mesele o değil.

SGANARELLE. — Ama ben yüz tanesini yüz on kuruşa satarım,

VALERE. — Rica ederim, bundan bahsetmiyelim.

SGANARELLE. — Vallahi daha aşağı veremem.

VALERE — Efendim, biz her şeyi biliyoruz.

SGANARELLE. — Biliyorsanız bu fiatle sattığımı da bilirsiniz.

VALERE. — Efendim, bizimle alay mı...

SGANARELLE. — Alay etmiyorum, fiati indiremem.

VALERE. — Böyle konuşmayın Allah aşkına.

SGANARELLE. — Başka yerde daha ucuza bulursunuz ama, bağdan bağa fark vardır; benim yaptıklarım...

VALERE. — Eh, bu sözleri bırakalım artık.

SGANARELLE. — Vallahi iki mislini verseniz bu bağları bulamazsınız.

VALERE. — Eh, kâfi.

SGANARELLE. — Yo, emin olun ki bu kadar eder. Doğru söylüyorum, yalan diyecek adam değilim ben.

VALERE. — Bayım böyle kasabada yapmacıklar yapmak, bu tarzda konuşmaya tenezzül etmek sizin gibi bir adama yakışır m'? Sizin gibi meşhur bir hekim, âlemden gizlenip güzel meziyetlerini bir yere gömmeli mi?

SGANARELLE, kendi kendine. — Bu adam deli.

VALERE. — Allah aşkına efendim, bizden saklamayın.

SGANARELLE. — Nasıl?

LUCAS. — Bu maskaralık işe yaramaz, biz bildiğimizi biliyoruz.

SGANARELLE. — Ne o? Ne demek istiyorsunuz? Beni kim sanıyorsunuz?

VALERE, — Kimseniz o sanıyoruz. Büyük bir hekimsiniz.

SGANARELLE. — Hekim sizsiniz! Ben hekim değilim. Hiçbir zaman da olmadım.

VALERE, yavaş sesle. — İşte yine deliliği tuttu. (*Yüksek sesle*) Bayım, Allah aşkına böyle inkâra sapmayın. Rica ederim sonunda bizi tatsızlığa mecbur etmeyin.

SGANARELLE. — Neye mecbur etmiyeyim ?

VALERE. — Bazı esef edeceğimiz şeylere.

SGANARELLE. — Allah Allah! Ne yaparsanız yapın, ben hekim değilim, ne dediğinizi de anlamıyorum.

VALERE, alçak sesle. — Görüyorum ki o çareye baş vurmak lâzım. (*Yüksek sesle*) Bayım, bir daha söylüyorum size. Rica ederim ne olduğunuzu saklamayın.

LUCAS. — Haydi canım, fazla uzatmayın. Açıkça diyiverin hekim olduğunuzu.

SGANARELLE' kendi kendine. — Kudurtacaklar beni...

VALERE. — Herkesin bildiği bir şeyi inkâr etmek neye yarar!

LUCAS. — Nedir bu yapmacıklar? Ne faydası var size?

SGANARELLE. — *Efendiler,* bir kelime ile de söylesem, iki bin kelime ile de söylesem aynı şey. Size ben hekim değilim diyorum.

VALERE. — Hekim değil misiniz?

SGANARELLE. ~ Hayır.

LUCAS. — Hekim değilsiniz ha!

SGANARELLE. — Hayır.

LUCAS. — Hekim değilsiniz ha!

SGANARELLE. — Hayır diyorum size.

VALERE. — Mademki canınız öyle istiyor, başka çare yok. (*Bir sopa alırlar,*

SGANARELLE'i döverler)

SGANARELLE. — Ah! Aman! Baylar ne isterseniz olayım.

VALERE. — Bayım, neden bizi bu şiddetli hareketlere mecbur ediyorsunuz?

LUCAS. — Sanki ne diye sizi dövme zahmetini bize verirsiniz?

VALERE. — Emin olun, bundan dolayı son derece müteessifim.

LUCAS. — inan olsun ben de müteessirim doğrusu.

SGANARELLE, — Baylar, nedir bu Allah aşkına? Allah rızası için, alay olsun diye mi yapıyorsunuz? Yoksa ikiniz de benim hekimliğimle mi bozdunuz?

VALERE. — Yay! Hâlâ kabul etmiyorsunuz ha? Hekim olduğunuzu inkâr mı ediyorsunuz?

SGANARELLE. — Şeytan çarpsın eğer ben hekimsem!

LUCAS. — Hekim olduğunuz doğru değil mi?

SGANARELLE. — Hayır, Allah belâmı versin. (*Derken Valere tekrar dövmeye başlar*)

Ay! Ay! Aman baylar, pekâlâ, madem ki istiyorsunuz hekim olayım, hekimim, hattâ isterseniz eczacıyım da. Kendime dayak attırmaktansa her şeyi kabul etmeye razıyım.

VALERE. — Hah şöyle, sizi böyle mâkul görünce memnun oluyorum.

LUCAS. — Böyle konuştuğunuzu görünce kalbime sevinç doluyor.

VALERE, — Sizden bütün kalbimle af dilerim.

LUCAS, — Deminki lâubaliliğimizi affedin.

SGANARELLE. — A! A! Ben mi yanılıyorum? Yoksa farkına varmadan hekim mi oldum?

VALERE. — Bize olduğunuz gibi görüldüğünüze pişman olmayacaksınız.

Göreceksiniz Muhakkak bundan memnun kalacaksınız.

SGANARELLE. — Ama baylar sakın siz yanılmıyasınız? Benim hekim olduğumdan emin misiniz?

LUCAS. — Eminim vallahi.

SGANARELLE. — Sahi mi?

VALERE. — Şüphe yok.

SGANARELLE. — Allah belâmı versin bunu bilmiyordum.

VALERE. — Nasıl olur! Siz dünyanın en usta hekimsiniz.

SGANARELLE. — Ya!

LUCAS. — Nice hastayı iyi eden bir hekim.

SGANARELLE. - Allah, Allah.

VALERE. — Bir kadını altı saattir herkes ölü biliyormuş, gömmeye hazırlanıyorlarmış, siz bir damla bir şeyle onu diriltip odanın içinde yürütmüşsünüz.

SGANARELLE. - Olur şey değil!

LUCAS. — On iki yaşında bir çocuk çan kulesinden düşmüş, kafası, kolu, bacağı kırılmış; bunun üzerine siz öyle bir merhem kullanmışsınız ki hemen çocuk ayağa kalkmış, zıp zıp oynamaya koşmuş.

SGANARELLE. - Hay Allah!

VALERE. — Velhâsıl efendim bizden memnun kalacaksınız. Sizi götürmek istediğimiz yere gelmeye razı olursanız istediğiniz kadar para kazanırsınız.

SGANARELLE. — İstedğim kadar para mı kazanacağım ?

VALERE. — Evet.

SGANARELLE. — Öyle ise hekim olduğuma hiç şüphe yok. Unutmuştum; ama şimdi hatırlıyorum. Nedir bu iş? Nereye gidilecek?

VALERE – Biz sizi götürürüz. Mesele şu: şimdi gidip göreceğiniz kız dilini kaybetmiş.

SGANARELLE. — Ben bulamadım Vallahi.

VALERE, yavaş sesle Lucas 'ya – Hep işin alayında. (Sganarelle'e) Haydi bayım.

SGANARELLE. — Ama doktor gömleğim yok.

VALERE – Bir tane alırız.

SGANARELLE. Şişesini Valere'e uzatarak, - Siz şunu tutun. İşte ilaçlarımı buraya koyarım. (Sonra yere tükürür, Lucas'ya döner) Siz de bunun üzerine basın, hekimin emridir.

LUCAS – Gözünü sevdiğim, işte bu hekimden hoşlandım. Maskara olduğuna bakılırsa bir iş becereceğe benziyor.

PERDE II

SAHNE I

Geronto'un evinde bir oda

GERONTE, VALERE, LUCAS, JACQUELINE

VALERE – Evet bayım, herhalde memnun kalacaksınız, size dünyanın en büyük hekimini getirdik.

LUCAS – Vallahi, bundan iyisi yoktur. Diğerlerinin hepsi bunun pabucu olamaz.

VALERE – Şaşılacak tedaviler yapmış bir adam.

LUCAS – Ölen adamları diriltmiş.

VALERE – Size dediğim gibi biraz acayip. Bazı öyle anları var ki akli uçup gidiyor, hiç olduğu gibi görünmüyor.

LUCAS – Ya; evet maskaralık etmesini pek sevmiyor, hani inanın bazen, kafasında ufacak bir eksiklik var diyeceği geliyor.

VALERE – Ama aslında bu adam baştan aşağı ilimle dolu. Çok defa pek yüksek sözler söylüyor.

LUCAS – Bir tutturdu mu, kitaptan okuyormuş gibi düzgün konuşuyor.

VALERE – Şöhreti burada her tarafa yayılmış. Herkes ona koşuyor.

GERONTE – Aman şunu bi görsem. Çabuk getirin bana.

VALERE – Gideyim getireyim.

JACOQUELINE – Vallahi efendim, bu herif de tıpatıp ötekilerin yaptığını yapacak. Kıl kadar fark etmez. Ben size diyivereyim mi, kızınıza verilecek en iyi ilaç şöyle gönlüne göre yakışıklı, adamakıllı bir kocadır.

GERONTE – Oo sütana, iki gözüm sen kendinden büyük işlere karışıyorsun.

LUCAS – Sen sus bakalım Jacqueline Dudu; sen öyle her yere burnunu sokma.

JACOQUELINE – Yine de söylerim. Bütün bu hekimler ne yapsalar para etmez; sizin kızınıza ne ravent lazım, ne de sinameki; kızların bütün dertlerine deva kocadır.

GERONTE – Şimdi bu illetiyle kimse onu başına alır mı? Onu evlendirmeyi tasarladığım zaman kendisi itiraz etmedi mi?

JACOQUELINE – Elbette eder; siz onu sevmediği bir adama vermek istediniz. Ne diye Bay Leandre’i almadınız? Gönlü onda idi. O zaman kuzu gibi olurdu. Ben bahse girerim ki, vermeye razı olsanız, Leandre, kızınızı olduğunu gibi illetiyle kabul eder.

GERONTE – Yoo. Bu Leandre kızıma layık değil, öteki gibi malı mülkü yok.

JACOQUELINE – Çok zengin bir amcası var, onun mirasçısı.

GERONTE – Bütün bu gelecekteki zenginlikler bana masal gibi gelir. İnsanın elinde olana hiçbir şey benzemez. Başkasında duran mala güvenirse aldandı tehlikesi çok. Ölüm her vakit mirasçı bayların isteklerine, dualarına kulak asmaz. İnsan yaşamak için birinin ölümünü bekleyecek olursa, açlıktan ölebilir.

JACOQUELINE – Vallahi bilmem, her vakit duyarım, evlenmede de, her şeyde olduğu gibi gönül hoşluğu zenginlikten iyidir, derler. Analarda, babalarda bu körolası huy vardır. Hep “nesi var , nesi yok” diye sorarlar. Hani şu bizim Pierre Baba yok mu, kızı Simonette’i genç Robbin’inkinden bir dönüm daha fazla bağı var diye koca Thomas’a verdi. Kız halbuki Robin’e gönül vermişti. Zavallı kızcağız o gün bugün öyle bir sararıp soldu ki rengi ayva gibi, hala kendini toplıyamadı. İşte efendim, bu size iyi

bir ders. İnsan bu ölümlü dünyayı hoş geçirmeye bakmalı. Kızımı, hoşlandığı iyi bir adama vermeyi, dünyanın servetine değişmem.

GERONTE – Haydi, haydi, sütana, amma da gevezelik ettin. Sus Allah aşkına, senin nene lazım. Pek ateşleniyorsun. Sonra sütün bozulur.

LUCAS, bunları söylerken Geronte'un omzuna vurur. – Sus be küstah kadın, Efendim senin öğütlerini ne yapsın? O yapacağını bilir. Sen çocuğunu emzirmeye bak. Ukalalık etme. Efendim kızının babasıdır, ona lazım olanı görecektir kadar iyi ve akıllıdır.

GERONTE – Yavaş! Aman! Yavaş!

LUCAS, yine Geronte'un omzuna vurarak – Efendim, onu biraz haşlıyorum ki size saygı göstermesini öğreysin.

GERONTE – Evet ama bu hareketlerin lüzumu yok.

SAHNE II

VALERE, SGANARELLE, GERONTE, LUCAS, JACQUELINE

VALERE – Hazır olun efendim; işte bizim hekim geliyor.

GERONTE, Sganarelle'e – Sizi evimde görmekten pek memnunum efendim. Size çok ihtiyacımız var.

SGANARELLE, hekim kıyafetinde, elinde sipsivri bir şapka ile – Hippokrates der ki... İkimiz de şapkamızı giyelim der.

GERONTE – Hippokrates mi bunu söyler?

SGANARELLE – Evet.

GERONTE – Hangi bahsinde kuzum?

SGANARELLE – Şapkalar bahsinde.

GERONTE – Ya. Mademki Hippokrates öyle diyor, öyle yapmalı.

SGANARELLE – Hekim efendi, sizi harikulade şeyler...

GERONTE – Kiminle konuşuyorsunuz Allah rızası için?

SGANARELLE – Sizinle.

GERONTE – Ben hekim değilim.

SGANARELLE – Nasıl hekim değil misiniz?

GERONTE – Hayır, vallahi.

SGANARELLE , burada bir sopa alır, ve kendisini dövükleri gibi Geronte'u dövmeye başlar. – Sahi mi?

GERONTE – Sahi. Ah! Ah! Ah!

SGANARELLA – Öyle ise şimdi hekim oldunuz; ben de bu şekilde diplomamı aldım.

GERONTE – Ne biçim adam getirdiniz bana?

VALERE – Şakacı bir hekim olduğunu size söyledim ya.

GERONTE – Evet ama ben onu şakalarıyla beraber kapı dışarı ederim.

LUCAS – Böyle şeylere aldırmayın efendim; şaka olsun diye yapar.

GERONTE – Ben böyle şakadan hoşlanmam.

SGANARELLE – Efendim, cüretimden dolayı affınızı dilerim.

GERONTE – Estağfurullah.

SGANARELLE – Size dayak atmak...

GERONTE – Ziyarı yok.

SGANARELLE – Şerefine nail olduğuma...

GERONTE – Zararı yok.

SGANARELLE – Pek müteessirim.

GERONTE – Artık bundan bahsetmeyelim. Efendim, bir kızım var. Garip bir hastalığa tutuldu.

SGANARELLE – Efendim, kuzunuzun bana ihtiyacı olmasına pek sevindim. Sizin de, bütün ailenizin de bana muhtaç olmanızı bütün kalbimle temenni ederim. O vakit size nasıl hizmet etmek arzusunda olduğunu gösterirdim.

GERONTE – Eksik olmayın.

SGANARELLE – Emin olun ki candan söylüyorum.

GERONTE – Fazla lütuf gösteriyorsunuz.

SGANARELLE – Kızınızın ismi ne?

GERONTE – Lucinde.

SGANARELLE – Lucinde! Ah, ilaçlanacak ne güzel isim. Lucinde!

GERONTE – Gideyim bakayım ne yapıyor.

SGANARELE – Şu iriyarı kadın da kim.

GERONTE – Küçük bir çocuğum var, onun sütanası.

SGANARELLA, kendi kendine – Ama da güzel şey ha! (Yüksek Sesle) Ah sütana, dilber sütana, hekimliğim, sizin sütanalığınıza kurban olsun. Bu zarif uzuvlarınızın (elini sütananın göğsüne götürür) Sütünü emen çocuğun yerinde olmayı isterdim.

Bütün ilaçlarım, bütün bilgim, bütün kabiliyetim emrinize amade, hele...

LUCAS – Müsaade et, bayım, hele karımı rahat bırak bakalım.

SGANARELLA – Vay! Karınız mı?

LUCAS – Evet.

SGANARELLE, Lucas'ya sardıyormuş gibi yaparak sütanaya doğru döner, ona sarılır.

— Ya! Sahi mi? Bunu bilmiyordum, ikinizin hesabına da sevindim.

LU CAS, Sganarelle'i çekerek. — Rica ederim kendinize gelin.

SGANARELLE. — Emin olun sizin karı koca olduğunuza pek memnun oldum. Sizin gibi bir kocaya maük olduğundan dolayı onu (yine Lucas'ya sarılıyormuş gibi yapar, sonra kollarının altından geçerek karısının boynuna atılır) tebrik ederim. Sizi de, onun gibi, bu kadar güzel, bu kadar namuslu, boylu boslu bir karınız var diye tebrik ederim.

LUCAS, yine onu çekerek. — E... Bu kadar iltifat yeter be yahu!

SGANARELLE. — Böyle güzel bir evlenmeden dolayı sizinle beraber sevinmemi istemiyor musunuz?

LUCAS. — Benimle İsteddiğiniz kadar sevinin ama karımla bu kadar teşrifata lüzum yok.

SGANARELLE. — Her ikinizin saadetini de paylaşıyorum. (Aynı oyuna devam eder) Sevincimi göstermek için sizi nasıl kucaklıyorsam onu da öyle kucaklıyorum.

LUCAS, onu tekrar geri çekerek. — Hay Allah! Hekim efendi, şakanın bu kadarı da fazla...

SAHNE III

SGANARELLE, GERONTE, LUCAS, JACQUEUNE

GERONTE. ~ Efendini, işte şimdi size kızımı getirecekler.

SGANARELLE. —• Bütün hekimlikle beraber onu bekliyorum efendim.

GERONTE. — Hani nerede o?

SGANARELLE, alnına vurarak. — Burada.

GERONTE. — Çok iyi...

SGANA.RELLE, sütninenln memelerine dokunmak ister. — Ama bütün ailenizle alâkadar ol- doğum için, sizin sütannenin sütünü bir deneyim, göğsünü muayene edeyim.

LUCAS, Sganarelle'i çeker ve olduğu yerde döndürür. — Yoo; öyle şey yok.
SGANARELLE. — Silinmelerin memelerine bakmak hekimlerin vazifesidir.
LUCAS. — Affedersiniz, ben vazife mazife bilmem.
SGANARELLE. — Ne o, hekime karşı gelmek cüretinde mi bulunuyorsun ? Çık dışarı.
LUCAS. — Hadi be sen de...
SGANARELLE, ona yan yan bakarak. — Sana bir hümma verirsem görürsün.
JACQUELINE, Lucas'yi elinden tutar ve olduğu yerde çevirir. — Sen çekil bakayım oradan. Bana karşı münasebetsiz bir harekette bulunursa, ben kendi kendimi koruyacak boyda değil miyim?
LUCAS. — Seni mıncıklamasını istemiyorum ben.
SGANARELLE. — Haydi oradan utanmaz, karısını kıskanıyor.
GERONTE. — İşte kızım geliyor.

SAHNE IV

LUCİNDE, VALÈRE, GÉRONTE, LUCAS, SGANARELLE, JACQUELINE.

SGANARELLE. ~~~ Hasta bu mu?
GÉRONTE. — Evet, başka kızım yok. Ölürse kederimden kahrolurum.
SGANARELLE. — Sakın ha ! öyle yapmasın. Hekimden ilaç almadan hiç ölünür mü!
SGANARELLE, Géronte'la Lucinde'in arasına oturur. — İşte insanı hiç de tiksindirmeyecek bir hasta. Eh böylesinden sağlam bir adam pek yüz çevirmez.
GÉRONTE. — Efendim, kızımı güldürdünüz.
SGANARELLE. — Ne âlâ. Hekim hastayı güldürdü mü, pek iyi alâmettir. Ee nedir bakalım? Nenez var? Nereniz ağrıyor?
LUCİNDE, elini ağzına, başına ve çenesinin altına götürerek işaretlerle cevap verir. — Han, hi, hom, han.
SGANARELLE. — Ha! Ne dediniz?
LUCİNDE, Aynı hareketlere devam eder. — Elan, hi, hom, han, han, hi, hom.
SGANARELLE, onu taklidederek. — Han, hi, hom, han, ha. Anlamıyorum. Bu ne biçim dil Allah aşkına
GERONTE, — Efendim, işte hastalığı bu. Dilsiz oldu. Şimdiye kadar da sebebi bulunamadı. Bu yüzden de evlenmesi geri kaldı.

SGANARELLE. — Ya, neden?

GERONTE, — Evleneceği adam söz kesmek için iyileşmesini bekliyor.

SGANARELLE. — Kimmiş o karısının dilsiz olmasını istemiyen budala? Keşke benimkinde de bu illet olsaydı. Dünyada iyi etmeye kalkmazdım.

GERONTE. — Aman efendim, rica ederim, onu bu hastalıktan kurtarmak için bütün hünerlerinizi kullanın.

SGANARELLE. — A! Hiç merak etmeyin. Söyleyin bakalım, bu hastalık ona çok ıstırap veriyor mu?

GÉRONTE. Evet efendim.

SGANARELLE. — Ne âlâ. Şiddetli ağrılar duyuyor mu?

GÉRONTE. — Çok şiddetli.

SGANARELLE. — B u çok iyi. Dışarıya çıkıyor mu?

GÉRONTE. — Çıkıyor.

SGANARELLE. — Nasıl, bolca mı?

GÉRONTE. — Bu işten pek anlamam.

SGANARELLE. — Kıvamı nasıl, iyi mi?

GERONTE. — Böyle şeylerden anlamam.

SGANARELLE, hastaya doğru dönerek. — Kolunuzu verin bakayım. (*Géronte'a*) İşte bu nabız kızınızın dilsiz olduğunu gösteriyor.

GÉRONTE. — Doğru efendim. Hastalığı budur. Hemen buldunuz.

SGANARELLE. — Ha ! ha !

JACQUELINE. — Bakın hastalığını nasıl bildi.

SGANARELLE. — Biz büyük hekimler, her şeyi önceden anlarız. Cahilin biri olsaydı şimdi size:

«Şudur, budur» diye. kekelerdi. Ben birden kızınızın dilsiz olduğunu size söylüyorum.

GERONTE. — Evet ama, bunun neden olduğunu bana söyleyebilir misiniz?

SGANARELLE. — Bundan kolay ne var? Bu hastalık söz söyleme kabiliyetini kaybettiğinden geliyor.

GERONTE. — Pekâlâ; ama söz söyleme kabiliyetim kaybetmesine sebep ne?.

SGANARELLE. — En büyük üstatlann size diyeceği, dilin dönmesine bir mâni çıktıdır

GERONTE. — Öyle ama, dilin dönmesine mâni olan şey hakkında sizin fikriniz nedir?

SGANARELLE. — Aristo bu hususta... Pek güzel şeyler söyler.

GERONTE. — Her halde.

SGANARELLE. — Ah! O büyük bir adamdı.

GERONTE. — Şüphesiz.

SGANARELLE, dirsekten itibaren kolunu kalkarak. — Adamakıllı büyük bir adam: benden nah bu kadar büyük. Bahsimize gelelim. Bence bu dilin hareketten kalması vücuttaki bazı mayiler sebebiyle hâsıl olmuştur. Biz âlimler aramızda bunlara fasit mayiler deriz. Fâsit, yani hıltı fâsit; öyle ki hastalıklı mıntıklarda, meydana gelen inti-şarın tesiriyle hâsıl olan gazlar, böylelikle... Yani,.. Lâtince bilir misiniz? .

GERONTE. — Hiç bilmem.

SGANARELLE, hayretle yerinden kalkarak. — Nasıl! Lâtince bilmiyor musunuz?

GERONTE. — Hayrr.

SGANARELLE, muhtelif gülünç vaziyetler alarak. — Cabricias, arci thuram, catalamuş, singu- lariter, nominativo, haec Musa, «Musa», bonus, bona, bonum. Deus sanctus, est-ne oratio latinas? Etiam, «evet!» Quare? «niçin?» Quia substantivo,. et adjecti- vam, concordat in generi, numenim et casus.

GERÖNTE. — Ah! Ne diye okumamışım!

JACQUELINE. — Aman ne âlim adam.

LU CAS. — Evet, o kadar güzel kî, bir kelime bile anlamıyorum.

SGANARELLE. — Bu suretle, bahsettiğim bu gazlar, karaciğerin olduğu sol taraftan gelip kalbin bulunduğu sağ tarafa gittiğinden, lâtince *arvıyam* dediğimiz akciğer, Yunancada *nasmus* dediğimiz beyinle, İbra nicede *cubile* dediğimiz ver id İ ecvez vasıtasıyla irtibatta bulunduğundan, yolunda mevzuubahis gazlara raslar; bunlar kürek kemiğinin. buteynlerini doldurur; ve işbu gazlar... bu mütalâayı iyi anlayın, rica ederim; işbu gazların bir nevi mazarratı olduğundan... Aman burasını iyi dinleyin, rica ederim...

GERONTE. — Evet.

SGANARELLE. — Bir nevi mazarratı olduğundan, sebebiyet veren,.. Dikkatli olun rica ederim.

GERONTE. - Dikkat ediyorum.

SGANARELLE. — Sebebiyet veren şey, diyaфраğman çukurluğu içinde hâsıl olan ahlatın acıfaş- masıdır. O vakit bu gazlar... Össabondus, nequeys, nequer, p o tarımım, quipsa railus. İşte tam bundan dolayı kızınızın dili tutulmuş.

JACQUELÎNE. — Aman adam,' ne güzel de söylüyor.

LUCAS. — Ah keşke benim de lisanım böyle güzel olsaydı I

GERONTE. — Şüphesiz kimse bu kadar güzel mütalâa yürütemez. Yalnız bir şey garibime gitti: karaciğerle kalbin mevkileri. Zannedirim kî, kalp sol, karaciğer de sağ taraftadır, siz onları olduklarından başka yerlere koyuyorsunuz.

SGANARELLE. — Evet, eskiden öyleydi, ama artık biz hep bunları değiştirdik, şimdi yepyeni bir usulle hekimlik ediyoruz.

GERONTE. — Ya! İşte bunu bilmiyordum. Cahilliğime verin.

SGÂNARELLE. — Zıyanı yok, bizim kadar bilgili olmaya mecbur değilsiniz.

GERONTE. — Elbette; fakat efendim, bu hastalığa ne yapmak lâzım dersiniz?

SGÂNARELLE. — Ne mi yapmak lâzım derim?

GERONTE. — Evet.

SGANARELLE. — Ben derim ki onu tekrar yatağına yatırmalı, ilâç olarak da bol miktarda şaraba batırılmış ekmeğe vermeli.

GERONTE, — Acaba ne için efendim?

SGANARELLE. — Çünkü birbirine karıştırılan şarap ve ekmekte, insanı dile getiren hoş bir meziyet vardır. Görmüyor musunuz, papağanlara da başka şey vermezler. Onlar da bundan yiyerek konuşmasını öğrenirler.

GERONTE. ~~~ Doğru. Ah! Ne büyük adam! Haydi çabuk bol bol ekmekle şarap getirin.

SGANARELLE, — Akşama gelir, hastanın ne vaziyette olduğunu görürüm. (*Süt-nineye*) Siz sesinizi çıkarmayın. (*Geronte'a*) Efendim, bu süt* ninenize bazı ilâçlar vermem lâzım..

JACOU ELİNE. — Kime? Bana mı? Hamdolsun hiçbir hastalığım yok.

SGANARELLE. — Zararı yok sütana, zararı yok. Çok fazla sıhhatte olmaktan da korkulur, sizden şöyle güzelce biraz kan alsak, yumuşatıcı hafif bir tenkiye yapsak.

GËRONTE, — Aman efendim, bu yeni usulü de hiç anlamıyorum. İnsanın hiçbir hastalığı olmayınca ne diye katı aldırısın?

SGANARELLE. — Ehemmiyeti yok, bu usul çok iyi gelir; insan nasıl susamadan su içerse, hastalanmadan da kan aldırılmalı.

JACQUELINE, odadan çıkarak. — Alimallah ben böyle şeylere metelik vermem, vücudumu eczacı dükkânına döndürmeye niyetim yo.k,

SGANARELLE. — İlâçtan kaçırıyorsunuz ama sizi yola getirmesini biliriz. (*Géronte'a hitabederek*) Allaha ısmarladık.

GËRONTE. — Lütfen, biraz bekleyin.

SGANARELLE. — Ne istiyorsunuz?

GĒRONTE. — Size para vermek istiyorum efendim.

SGANARELLE, Gérante kesesini açarken, arkadan, elbisesinin altından elini uzatarak. — Para almam efendim.

GERONTE. — Efendim?...

SGANARELLE, — Katiyen.

GĒRONTE. — Bir dakika.

SGANARELLE. — İmkânı yok.

GERONTE. — Allah aşkına.

SGANARELLE. — Alay *mi* ediyorsunuz?

GERONTE. — İşte oldu bile.

SGANARELLE. — Almam.

GERONTE. — Neden?

SGANARELLE. — Ben bu işi para için yapmıyorum.

GERONTE. — İnanırım.

SGANARELLE, parayı aldıktan sonra. — Sağlam para mı?

GERONTE. — Evet efendim.

SGANARELLE. — Ben tüccar bir hekim değilim.

GERONTE. — Biliyorum.

SGANARELLE. — Ben menfaat için çalışmıyorum.

GERONTE. — Öyle bir şey düşünmedim.

SAHNE V

SGANARELLE, LIANDRE.

SGANARELLE, aldığı paraya bakarak. ~ Vallahi bu iş fena gitmiyor. Eğer böyle...

LEANDRE. — .Efendim, sizi uzun zamandır bekliyorum. Yardımınızı rica etmeye geldim.

SGANARELLE, bileğini yakalayarak. — O... İşte pek kötü bir nabız.

LEANDRE. — Ben hasta değilim efendim. Ben bunun için gelmedim,

SGANARELLE. — Hasta değilseniz ne diye söylemiyorsunuz ?

LEANDRE. — Hayır. Size meseleyi İki kelime ile anlatayım. İsmim Leandre. Şimdi muayene ettiğiniz Lucinde'in aşığım. Babasının aksiliği yüzünden yanına bir türlü

yaklaşabiliyorum; ben de size müracaat ediyorum. Acaba sevgime bir yardımınız dokunamaz mı? Ne olur bir çaresini bulsanız da ona saadetimin ve hayatımın bağlı olduğu birkaç kelimeyi söylemek için kurduğum bir düzeni yürütsek?

SGANARELLE, Öfkeli görünerek. — Siz beni ne zannediyorsunuz? Ne cesaretle beni sevdanıza alet etmek istiyorsunuz? Böyle İşlerle benim hekimlik şerefimi bir paralık mı etmek istiyorsunuz?

LEANDRE. — Aman efendim, gürültü etmeyin.

SGANARELLE, Leandre'm üzerine doğru yürüyerek. — Ederim işte, siz küstahın birisiniz.

LEANDRE. — Aman yavaş, bayım.

SGANARELLE. — Münasebetsiz.

LEANDRE, — Allah aşkına...

SGANARELLE, — Benini öyle bir adam olmadığımı gösteririm size, bu ne küstahlıktır, beni...

LEANDRE, cebinden bir kese çıkararak ona verir. — Efendim...

SGANARELLE, keseyi eline alarak. — Böyle işlere sokmak... Sizin için söylemiyorum. Siz kibar bir adamsınız, size hizmet etmeye can atarım. Ama dünyada öyle saygısızlar var ki insanı bilmem ne yerine koyarlar. Doğrusu buna kızıyorum¹.

LEANDRE, — Cüretkarlığımdan dolayı af dilerim efendim...

SGANARELLE. — Aman efendim, estağfurullah, Mesele nedir?

LEANDRE. — Efendim, şunu bilin ki tedavi etmek İsteddiğiniz hastalık yapmacık bir hastalıktır. Hekimler bu hususta birçok mütalâalar beyan ettiler; kimi bu illetin beyinden, kimi bağırsaktan, kimi dalaktan, kimi de karaciğerden geldiğini söylediler: ama şu muhakkak ki bu hastalığın asıl sebebi aşktır. Lucinde bu hastalığı, hoşuna gitmiyen bir evlenmeden kurtulmak için uydurdu. Ama sakın bizi beraber görmesinler, buradan gidelim. Sizden istediğimi yolda anlatırım.

SGANARELLE, — Buyurun gidelim. Sizin aşkınıza karşı öyle anlaşılmaz bir muhabbet duyuyorum ki, hekimliğimi elden kaybetsem de, ya hasta geberecek, yahut sizin olacaktır.

PERDE III

SAHNE I

SGANARELLE, LEANDRE.

LEANDRE. — Galiba bu eczacı kılığı bana hiç de fena gitmedi. Babası da beni hiç görmediği için, zannederim ki bu elbise ve peruka İle kim olduğumu anlayamaz.

SGANARELLE. — İmkânı yok.

LEANDRE. — Yalnız, beş altı tane şatafatlı hekimlik tâbiri öğrensem de, lâkırdılarımı süsleyip kendime bir âlim tavrı verebilsem.

SGANARELLE. — Haydi haydi, bunlara lüzum yok, kıyafet elverir, benim de bilgim sizden fazla değil.

LEANDRE. — Ne?...

SGANARELLE. — Eğer hekimlikten bîr şey anlıyorsam allah belâmı versin! Siz dürüst bir adamsınız. Madem ki bana sırrınızı açtınız, ben de size açılacağım.

LEANDRE. — Ne! Siz sahiden hekim...

SGANARELLE. — Değilim, diyorum size; beni zorla hekim yaptılar. Hiçbir zaman bu kadar âlim olmaya kalkınmamıştım, bütün okumuşluğum altıncı sınıfa kadar.. Bilmem ki bu nereden akıllarına esti. Ama zorla hekim olmamı istediklerini görünce kim nara ya nacaksa yansın, dedim, razı oldum. Şimdi, inanmazsınız, bu yalan öyle bir yayıldı ki, herkes beni âlim bir adara zannetmekle bozmuş. Her taraftan beni çağırma geliyorlar; işler hep böyle devam ederse, bütün hayatımca hekimlikte kalmak niyetindeyim. Bence bu, mesleklerin en iyisi; iyi de yapsan, fena da yapsan, daima aynı şekilde paranı alırsın; işin kötü tarafı hiç bizim sırtımıza yüklenmez; üstünde çalıştığımız kumaşı istediğimiz gibi biçeriz. Bir kunduracı, ayakkabı yaparken, bir eleri parçasını ziyan ederse, ödemece mecburdur, ama bu işte, bir insan ziyan ederseniz, hesabı bile sorulmaz. Hatalar hiçbir zam-anı bizim değildir, kabahat her zaman ölüdedir Bu mesleğin bir iyiliği ölülerin dünyanın en kibar, en ketum insanları olmasıdır. Kendisini öldüren hekimden şikâyet edeni hiç görülmemiştir.

LEANDRE. — Hakikaten, ölüler bu hususta pek kibardılar.

SGANARELLE, kendisine doğru gelen adamlar görerek. —Bu adamların halinden beni aramaya geldikleri anlaşılıyor. (*Leandre'a*) Siz gidin beni sevgilinizin evi yenmem bekleyin.

SAHNE II

THIBAUT, PERRIN, SGANARELLE.

THIBAUT. — Efendi oğlum, Penin'le ben almaya geldik seni.

SGANARELLE. — Ne var?

THIBAUT. — Anacığ1 Perette hasta, döşekte altı aydır...

SGANARELLE, para alacakmış gibi elini uzatarak. — Peki ben ne yapayım?

THIBAUT. — Hani dedim ki bir iki ilâç milâç versen de kadıncağ1zı İy1 etsek.

SGANARELLE. ~ Ama hastalığı nedir, bilmek lâzım.

THIBAUT. — «Hypocrisie» diyorlar hastalığına.

SGANARELLE. — «Hypocrisie» mi diyorlar?

THIBAUT, — Evet, yani işte her tarafı şiş; küp gibi. Diyorlar ki vücudunda bir tuhaf illetler varmış; karaciğeri yahut karnı, yoksa dalağı mı dersiniz,, bilmem ne dersiniz kan yerine su yapıyormuş ; iki günde bir gün günlük sıtması tutuyor, bacaklarının mafsallarında kesiklik, ağrı duyuyor. Boğazından hırıltılar çıkıyor; zaman olur boğulacak sanırsın, bir de bakarsın eli kolu tutmaz olur, kendinden geçer, soluğu tüketti dersiniz. Bizim köyde hâşâ huzurdan bir eczacı var, ona bilmem bir sürü bir şeyler verdi; affedersiniz tenkiyeler, ona içirdikleri cerahatler, sümbül suyu- ve kordiyal şurupları bana iki ekü'den fazlaya mal oldu. Ama bunların hepsi hani dedikleri gibi hep havacıva. Ona «amé- tile» şarabı dedikleri bir ilâç verecekti ama doğrusu öbür dünyayı boylar diye korktum. Hem diyorlar ki bu icatla o büyük hekimler, bilmem kaç kişiyi öbür dünyaya yollamışlar.

SGANARELLE, hâlâ elini uzatarak ve para istediğini gösterir gibi sallıyarak. — Maksada gelelim dostum, maksada.

THIBAUT, — Efendim, maksadımız şu: biz geldik, sana, demeye ki, ne edeceksek edelim.

SGANARELLE. — Söylediğinizden hiçbir şey anlamıyorum.

PERRIN. — Efendim, annem hasta, işte size iki ekü getirdik, bize bir İlâç verin diye.

SGANARELLE, — Hah, sizin söylediğinizi anladım. işte açıkça konuşan bir çocuk, adamakıllı merakım anlatıyor. Anneniz «hydropisîe» den rahatsız ha, bütün vücudu şişmiş, ateşi var, bacaklarında sancıları var, bazı da «syncope» ve «convulsions» yani baygınlıklar geliyor değil mi?

PERRIN. — Ah! Evet efendim, işte tam bu.

SGANARELLE. — Sizin sözlerinizi hemen anladım. Babanız ne söylediğini bilmiyor. Şimdi benden bir ilâç mı istiyorsunuz?

PERRIN. ~~ Evet efendim.

SGANARELLE. — Onu İyi edecek bir ilaç?

PERRIN. — *Evet* istediğim bu.

SGANARELLE. — İşte şu peynir parçasını aim da ona yedirin,

PERRIN. — Peynir mi efendim?

SGANARELLE. — Evet, bu mahsus hazırlanmış bir peynirdir; içinde altın, mercan, ind ve daha birçok kıymetli şey vardır.

PERRIN. — Aman efendim, size çok minnettarız, ona derhal bunu veririz.

SGANARELLE. — Haydi bakalım. Ölürse cenazesini İyi kaldırın.

SAHNE III

JACQUELINE, SGANARELLE, LUCAS (Sahnenin gerisinde)

SGANARELLE. — İşte güzel sütana. Ah! Canım sütana, size rasladığıma ne kadar sevindim. Sizi görmek, ravend, sinameki, hintyağı gibi tesir edip ruhumun hüznünü söküp atıyor.

JACQUELINE. — Vallahi hekîm efendi, bunlar pek güzel sözler ama sizin lâtincenizden bir şey anlamıyorum.

SGANARELLE. — Sütana, hasta olun Allah aşkına, hatırım için hasta olun. Sizi iyileştirmek en büyük zevkim olur.

JACQUELINE. — Estağfurullah; ben ne hasta *olmayı* ne de tedavi edilmesini *sevenim*

SGANARELLE. — Ah, güzel sütana, sizinki gibi kıskanç ve can sıkıcı bir kocaya düştüğünüze ne kadar acıyorum.

JACQUELINE. — Ne yaparsınız efendim, günahlarımın cezasını çekiyorum. Ama keçiyi nereye bağlarsan orada otlar, ne yapsın?

SGANARELLE. — Ne demek! Böyle bir hödük! Sizi daima gözetler; kimsenin sizinle konuş- jcnasınt istemez.

JACQUELINE. — Ah! Siz daha bir şey görmediniz, bu, huysuzluğunun ancak küçük: bir numunesi.

SGANARELLE. — Sahi mi? Bir erkeğin, sizin gibi bîr İnsana eza edecek kadar alçak ruhlu olması mümkün mü. Ah! güzel' sütana, öylelerini bilirim ki, hem de uzak yerde değil, sadece memelerinizin uççağızlarını öpmekle kendilerini bahtiyar sayacaklardır.

Neden bu kadar güzel bir insan, böyle ellere düşsün? Âdeta hayvan gibi, kaba, ahmak, budala... Kocanızdan bu tarzda bahsediyorum ama affedersiniz sütana...

JACOUELINE. — Ah efendim, hep o dediklerinize müstahak olduğunu biliyorum.

SGANARLLB. — Evet, sütana, müstahak. Hem de sizden şüphelendiğine göre, ceza olarak başının üzerine bir şeyler takmanıza bile müstahak.

JACQUELINE. — Doğrusunu isterseniz, yalnız onu düşünseydim, beni bir halt etmeye mecbur ederdi.

SGANARELLE. — Vallahi, bana kalırsa, *siz* biriyle ondan hıncınızı alsanız fena etmezsiniz. Söylüyorum ya, buna müstahak bir adam. Güzel sütana, eğer beni seçip bu bahtiyarlığa... (*Bu esnada arkalarında duran ve konuştuklarını duyan Lucas'ı görürler, ikisi de bir yana çekilirler, bekini bu hareketi pek gülünç bir tarzda yapar.*)

SAHNE IV

GËRONTE, LUCAS.

GËRONTE. — Hey! Lucas, burada bizim hekimi görmedin mi?

LUCAS. — Gördüm ya, Allah müstahakkını versin, onu da gördüm, karımda.

GËRONTE. — Nerede Allah aşkına?

LUCAS. — Bilmem; keşke cehennemde olsa.

GËRONTE. — Git bak bakalım, kızım ne yapıyor.

SAHNE V

SGAN ARELLE. LBANDRM, GERONTE.

GBRONTE. — Ah bayım, nerede olduğunuzu soruyordum.

SGANARELLE. — Sizin avluda vücudumdaki fazla suları taretmekle meşguldüm.

Hasta nasıl?

GERONTE. — Sizin ilâçtan sonra biraz daha ağırlaştı.

SGAN ARELLE. — Oh ne âlâ! İlâç tesirini gösteriyor demektir.

GERONTE. — Evet ama tesirini gösterirken sakın onu götürmesin.

SGANARELLE. — Hiç merak etmeyin; Öyle İlâçlarım var ki her şeyin hakkından gelirler, hele hasta bir can çekişmeye başlasın.

GERONTE, Leandre't göstererek, — Kim bu getirdiğiniz adam?

SGANARELLE, eczacı olduğunu göstermek için eliyle işaretler yaparak. — Şey...

GERONTE. — Ne?

SGANARELLE. — O...

GERONTE. — Evet?

SGANARELLE. — Hanı...

GERONTE. — Anladım.

SGANARELLE. — KIZINIZIN ona ihtiyacı olacak.

SAHNE VI

JACOUELINE, LUCINDE, GERONTE, LEANDRE, SGANARELLE.

JACOUELINE. — Bayım, bakını kızınız, biraz yürümek istiyor.

SGANARELLE. — İyi gelir. (*Leandre'a*) Haydi, bay eczacı, gidin biraz nabzını yoklayın. Biraz sonra sizinle onun hastalığı hakkında görüşürüz. (*Bu esnada, Geronte'u sahnenin bir ucuna çeker, kolunu onun omuzlarına atar, elini de çenesinin altına dayar, Geronte, eczacı ile kızı ne yapıyor diye baktıkça onu eliyle kendine çevirir, aynı zamanda oyalamak için aşağıdaki sözleri söyler:)*

Efendim, bilginler arasında büyük ve ince bir mesele vardır: acaba kadınlar erkeklerden daha kolay mı tedavi edilebilir? Lütfen bunu dinlemenizi rica ederim.

Kimi evet der, kimi hayır der; ben hem evet hem hayır derim; öyle kî kadınların tabii mizacında gözükən, gayri şeffaf mayîferin yolsuzluğu, onlarda, hayvani tarafın daima hissi tarafa hâkim olmak istemesine sebebiyet verdiğiinden, bu ihtilâfın, ay mahrekinin mail hareketine tâbi olduğu görülüyor; sonra arzın mukaarlığı üzerine şualarım diken güneş...

LUCINDE, Leandre'a. — Hayır, hislerim katiyen değişmez.

GERONTE. — Ay kızım konuşuyor! Aman bu. ne şifalı İlâç! Aman ne mükemmel hekim! Ah efendim, bu harikulade tedaviden dolayı size ne kadar minnettar i m. Böyle bir hizmete karşı size nasıl mukabele etsem?

SGAJNARELLE, *alnını silerek sahnede dolaşır.* — Of! Bu hastalık bana ne zahmet verdi!

LUCİNDE. ~~ Evet babacığım dilim çözüldü, ama size şunu söylüyeyim ki asla Leandre'dan başka biriyle evlenemem, beni Horace'a vermek istemeniz faidesîz.

GERONTE. — Ama...

LUCİNDE. — Yediğim karan hiçbir şey sarsamaz.

GERONTE. — Ne?

LUCİNDE. — Karşıma güzel sebepler koyarsanız boşuna.

GERONTE. — Eğer...

LUCİNDE. — Ne söyleseniz faydasız.

GERÖNTE. — Ben...

LUCİNDE. — Ben kararımı verdim.

GERONTE. — Fakat...

LUCİNDE. — Baba tahakkümü *beni* zorla evlendiremez.

GERONTE. — Ben...

*LUCİNDE** — Bütün gayretleriniz nafile.

GERONTE. — O...

LU CİNDE. — Kalbim bu gaddarlığa razı olamaz,

GERONTE. — Ama...

LU CİNDE. — Sevmediğim adama varmaktansa, bir manastıra kapanırım.

GBRONTE. — Ama...

LU CİNDE, *insanı sersem edecek bir tonla konuşarak.* •— Hayır. Katiyen, İmkânı yok. Vakit kaybediyorsunuz. Olmaz. Ben kararımı verdim.

GERONTE. — Bu ne sert lâkırdı ediş. Dayanılr gibi değil. (*Sganarelle'e*) Aman efendim, rica ederim onu tekrar dilsiz edin.

S GANA RELLE. — Bunu yapmama imkân yok. Size yapabileceğim yegâne hizmet, isterseniz, kulaklarınızı sağır etmektir.

GERONTE. — Teşekkür ederim. (*Lucinde'e*) Sanıyormusun ki...

LU CİNDE. — Hayır, Bütün göstereceğiniz sebepler katiyen ruhuma tesir edemez.

GERONTE. — Hemen bu akşam Horace'la evleneceksin.

LUCİNDE. — Ölürüm de evlenmem.

SGANARELLE, *Geronte'a.* — Aman Alla- hım. Durun, bu İşi İlaçlamayı bana bırakın. Ona bir hastalık gelmiş, ben çaresini bilirim.

GERONTE. — Aman efendim, acaba bu hastalığını da tedavi edebilirmisiniz?

SGANARELLE. — Evet, siz bana bırakın, her şey için ilâcım vardır. Bu tedavide eczacımız işimize yarıyacaktır. (*Eczacıyı çağırır ve ona hitaben*) Dinleyin.

Görüyorsunuz ki şu Leandre'a karşı olan aşkı babasının arzularına tamamiyle aykırı. Vakit kaybetmemek lâzım. Mayiler pek hamızlaşmış, bu derde hemen bir deva bulmak lâzım. Gecikirse azar, Bence bir tek çare vardır. O da bir müshil ile İşin içinden çıkmak. Bunun iki dirhem gerdek hapıyla iyice karıştırırsınız. Belki bu ilâcı almakta biraz müşkülât gösterecektir, ama siz mesleğinizin erbabısınız, onu razı etmek ve elinizden geldiği gibi hapı ona yutturmak sîze ait. Haydi, şimdi gidin onu biraz bahçede gezdirin. İlâcım verin, ben de burada babasıyla görüşeyim. Ama sakın vakit geçirmeyin. Haydi Çabuk ilâca, ilâçların hasma.

SAHNE VII

GERONTE, SGANARELLE.

GERONTE. — Demin söylediğiniz ilâçlar hangileridir efendim? Hiçisimlerini işitmemiştim.

SGANARELLE. — Bunlar ancak naçar kalındığı zaman kullanılan ilâçlardır.

GERONTE. — Şu kızın edepsizliğine balan, hiç böylesini gördünüz mü?

SGANARELLE. — Kızlar bazı biraz inatçı olurlar.

GERONTE. — Leandre öyle bir aklını almış ki- inanamazsınız,

SGANARELLE. — Kanın hareketi genç ruhlarda bu tesiri yapar.

GERONTE. — Ama ben, bu aşkın şiddetini keşfeder etmez, kızımı daima evde kapalı tutmaya dikkat ettim.

SGANARELLE. — Çok akıllıca hareket etmişsiniz.

GERONTE. — Birbirleriyle haberleşmelerine mâni oldum.

SGANARELLE. — Çok iyi

GERONTE. — Görüşmelerine müsaade etmiş olsaydım, bir delilik yaparlardı.

SGANARELLE. — Şüphesiz.

GERONTE. — Zannederim ki kız onunla kaçıp gidebilirdi.

SGANARELLE. — İhtiyatlı düşünmüşsünüz.

GERONTE. — Kızla görüşmek için elinden geleni yaptığım bana söylediler.

SGANARELLE. — Vay edepsiz!

GERONTE. — Ama ne yapsa nafiye.

SGANARELLE. — Ha! Ha!

GERONTE. — Kızla görüşmesine mâni olacağım.

SGANARELLE. — Karşısında budala yok. Siz onun bilmediği hileleri bilirsiniz.

Sizden kurnazı da can sağlığı,

SAHNE VIII

LUCA.S, GBRONTE, SGANARELLE

LUCAS. — Ah, başımıza gelenler, aman efendim ne patırdı! Kızınız Leandre'la kaçmış. Eczacı denen o imiş. Bu güzel ameliyatı yapan da işte bu hekim,

GERONTE. — Nasıl? Beni mahvetmek mi istediniz? Çabuk bir komiser çağırın.

Evden dışarı çıkmasına mâni *olsunlar.* *Ahi* Hain! Sizin cezanızı verdireceğim.

LU CAS — Ah! olsun hekim efendi, asılacaksınız. Salan olduğunuz yerden kımıldamayın.

SAHNE IX

MARTİNE, SGANARELLE, LUCAS.

MARTİNE, Lucas'ya. — Ah, aman, bu evi buluncaya kadar neler çektim. Söyleyin bakayım size verdiğim hekim ne âlemde.

LU CAS, — İşte burada; asılacak.

MARTİNE, — Ne! Benim kocam asılacak mı. Ne yaptı ki?

LUCAS. — Bizim efendinin kızını kaçırttı.

MARTİNE. — Vah kocacığım, sahiden seni asacaklar mı?

SGANARELLE. — Görüyorsun ya. Ah!

MARTİNE, — Bu kadar kişinin önünde kendini öldürtecek misin?

SGANARELLE. — Ne yapayım?

MARTİNE. — Bari odunumuzun hepsini kesip bitirmiş olsaydım, içim rahat ederdi.

SGANARELLE. — Çekil karşımdan, kalbimi parçalıyorsun.

MARTİNE. — Hayır, seni ölüme hazırlamak için kalmak istiyorum. Seni asılı görmeden gitmem.

SGANARELLE. — *Ah!*

SAHNE X

GERONTE, SGANARELLE, MARTİNE, LUCAS.

GERONTE, Sganarelle'e. — Komiser şimdi gelecek. Sizi emin bir yere koyacaklar.

SGANARELLE. — Ah! Acaba bu ceza birkaç sopa ile tebdil edilemez mi?

GERONTE. — Hayır, hayır, adalet ne derse o olacak... A, a, ne görüyorum!

SAHNE XI

LÉANDRE, LUCİNDE, JACQUELINE, LUCAS, GÉRONTE, SGANARELLE, MARTINE.

LÉANDRE. — Efendim, gözünüzün önüne Léandre olarak çıkıyor ve kızınız Lucinde'i size tekrar teslim ediyorum. İkimiz kaçıp evlenmeye karar vermiştik, ama bu teşebbüsümüz daha münasip bir yola girdi. Kızınızı zorla elinizden almak niyetinde değilim, onu sizin rızanızla almak istiyorum'. Efendim, söyleyeceğim şu: biraz evvel aldığım mektuplardan, amcamın öldüğünü ve bütün mallarının bana kaldığını öğrendim.

GÉRONTE. - Şerefınız, faziletiniz bana yerer, lazımı *size* vermekle dünyanın en büyük sevincini duyuyorum.

SGANARELLE, kendi kendine. *Bizim* hekimlik bu işten ucuz kurtuldu.

MARTİNE. — Madem ki artık asılmayacaksın, hekim olduğun için bana şükret, sen bu şrefi bana borçlusun,

SGANARELLE. — Evet, biri bir sopayı da sana borçluyum.

LEANDRE, Sganarelle'e. — Ama tesiri o kadar iyi oldu ki darılmaya hiç hakkınız yok.

SGANARELLE. — Pekâlâ! (*Martine'e*) Beni yükselttiğin bu şerefli mevkiin hatırı için yediğim sopaları sana bağışlıyorum, ama bundan sonra benim gibi önemli bir zatla

haddini bilerek yaşamaya hazırlan. Şunu da unutma ki bir hekimin öfkesi en korkulacak öfkedir.

SON

5.2 ZORAKİ TABİP METNİ

ZORAKİ TABİP OYUNU

Üç Fasıldır

Eşhas
Oduncu İVAZ (*Sganarelle*)
HAMZA Ağa (*Géronte*)
Âşık DANIŞ BEY (*éandre*)
MÜSTECİP EFENDİ (*) (*M. Robert*)
Vekilharç KORKUT (*Valère*)
Hamza Ağanın uşaklarından HİMMET (*Lucas*)
Köylü BUDAK (*Thibaut*)
Oğlu RİFAT (*Perrin*)
Ağanın kızı NURDİL (*Lucinde*)
İvaz'm karısı SELİME (*Martine*)
Himmet'in karısı HALİME (*Jaqueline*)

(Parantez içindeki isimler eserin aslı olan Le Médecin malgré lui komedisindeki şahısların adlarıdır.)

1 İkinci baskı: Müstecip Çelebi.

BİRİNCİ FASIL

Birinci Meclis

ÎVAZ — SELİME

İVAZ — Yok¹ dedim sana... işte olmaz... öyle etmeyeceğim², söz benim olacak... benim kâhyam³ mı var?

SELİME — Ben de sana dedim ki benim dediğim yola gidersin⁴. Ben sana huysuzluğunu⁵ çekmek için varmadım ya!

İVAZ — Of! insanın karısı olmak meğer ne belâ imiş⁶. Aristetalis⁷ efendimiz ne güzel haklı buyurmuş ki karı kısmı şeytandan beterdir demiş.

SELİME — Bakındı şuna! Sanki o hödük⁸ Aristetalis'le irfan satacak⁹. Dört ayağını bir yere getirip¹⁰ sanki marifet yapacak!

ÎVAZ — Marifettir ya! Sen bulundu bir meselede benim gibi mübahase edecek bir demetçi daha! Bulundu benim gibi on sene hekime hizmet etmiş hem de gençliğinde sarfi ezber öğrenmiş¹² adamı bul bakayım!

SELİME — İlâhi belânı bulasın! Çılgın mecnun.

İVAZ — Sen murdar leş sen belânı bul¹³!

SELİME — Sana he dediğim gün¹⁴ kabul ettiğim saat batsın¹⁵! Nalet olsun!

İVAZ — Beni de hüccet¹⁷ yazıp batırmaya sebep olan vekil burnazına¹⁸ lanet olsun.

SELİME — Evet, sana düşmüş yolunup ettiğine yanmak ha! Sen durmayıp sabah akşam benim gibi kadına düşütüğüne¹⁹ bin şükürler etmelisin, a nankör! Sen benim gibisine layık mı idin, a nobran herif²⁰?

İVAZ — Ha, öyle ya! Beni, gerçek, çirağ ettin²¹. Evlendim de sanki övünecek iş gördüm, öyle mi? Ey ant olsun şimdi söyleteceksin beni sonra dinleyeceğin vardır ha!

SELİME — Ey ne varmış? Ne diyecekmişsin sanki?

İVAZ — Ey, bes²². O yaprağı çevirelim²³. Bildiğimizi biliriz, yeter artık! Beni bulup vardığına ne mutlusun.

SELİME — Sanki seni bulduğuma ne mutlu demek, ne demek imiş bakayım²⁴? Beni âkıbet dilendiren bir herif, bir zırlak sefih²⁵, olanca malımı yiyen bir hain!

İVAZ — Yalan söylersin. Hepsini yemiyorum: birasını içiyorum.

SELİME — Evde olan eşyayı birer birer satıp savan batakçı.

İVAZ — İşte iyi ya!.. Bu, ev mahsulünden geçinmek demektir.
SELİME — Yatağıma varınca²⁶ kaldırıp götürün uğursuz²⁷!
İVAZ — İyi ya sabahları erken kalkarsın.
SELİME — Evde bir çöp bırakmayan menhus²⁸!
İVAZ — İyi ya göç kolay olur.
SELİME — Sabahtan akşama kadar hemen²⁹ içip içip kumarbazlık eden hayasız!
İVAZ — Ey, ne olmuş... Canım sıkılmasın siye ediyorum.
SELİME — Ya ben, öte yanda, çoluk çocukla ne yapayım?
İVAZ — Ne yaparsan var yap!
SELİME — Kucağımda dört dertment³⁰ çocukcağız var.
İVAZ — Ey, yere bırak.
SELİME — Her saat ekmek isterler.
İVAZ — Çelik basıver³¹. Ben, iyice, yiyip içtikten sonra evde artık herkesin keyfi çatmalı³².
SELİME — Ey, sanki, her zaman böyle mi olup gidecek, a kokmuş sarhoş?
İVAZ — Karı, canım karı, yavaş git!
SELİME — Ben, kıyamete dek senin edepsizliğini, harabatiliğini³³ nice bir çekeyim?
İVAZ — Karı azıtmıyalım³⁴.
SELİME — Sanki halini yolunu sana öğretemez miyim?
İVAZ — Karı, bilirsin ya! ben çok söz götürmem³⁵. Kolum da uzundur³⁶, elim ağırdır³⁷.
SELİME — Oh senin korkutmana kulak mı asarım³⁸ sanki!
İVAZ — A karıcığım, a canım sen kaşınıyorsun³⁹ Eyleme kuzum senin âdetindir.
SELİME — Ben senden korkacak mıymışım, gösteririm.
İVAZ — Ciğerparem, benden bir şey kaparsın⁴⁰ ha!
SELİME — Haydi! Senin sözünden ürkecek miyim ben, şaşkoloz?
İVAZ — A muradımın tatlı mahsulü, senin kulaklarını bükerim.
SELİME — Seni ayyaş köpek!
İVAZ — Ama döverim.
SELİME — Şarap tulumu sümsük.
İVAZ — Ama tepelerim.
SELİME — Seni nebekâr!
İVAZ — Seni ıslatırım.
SELİME — Hain, hayasız, batakcı, dolandırıcı, alçak, müzevir, ipe gelesi, dilenci, ayyar, gaddar, hırsız, hırsız, hırsız!
İVAZ — İşte alındı! istedin artık! (*Değneğiyle döver.*)

SELİME — Ah, ah, aman!

İVAZ — İşte gördün mü? Seni durdurup dinlendirmenin ilâcı budur.

İkinci Meclis

MÜSTECİP ÇELEBİ — İVAZ AĞA — SELİME

MÜSTECİP ÇELEBİ — Yahu, dur! yahu, etmeyin! yazık! bu ne demek. Bu nasıl arsızlık⁴¹!

Karısını döven murdara yazıklar olsun!

SELİME⁴² — Ben belki dövdüğünü istiyorum.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Ya! ey benim de canıma minnet öyle ise.

SELİME — Ama siz ne karışsınız?

MÜSTECİP ÇELEBİ — Ey, halt ettim.

SELİME — Sizin ne vazifeniz!

MÜSTECİP ÇELEBİ — Öyleya hakkınız var.

İVAZ — Bak şu fodula⁴³ kocaları karılarını dövmekten alır⁴⁴.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Ey peki, döndüm sözümde, tövbe olsun.

SELİME — Ama, işin arasına ne⁴⁵ giriyorsunuz?

MÜSTECİP ÇELEBİ — Hiç.

SELİME — Gelip burnunuzu sokmak⁴⁶ size mi düşmüş?

MÜSTECİP ÇELEBİ — Hayır, canım hayır.

İVAZ — Siz işinize bakın.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Eh, ağzımı açmam.

SELİME — Benim canım dayak yemek ister; beni dövsün.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Hay, hay!

SELİME — Size zararı yok ya.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Gerçek neme lâzım.

SELİME — Vazifeniz olmayan şeye gelip karışmak ahmaklıktır! (*Sille vurur.*)

MÜSTECİP ÇELEBİ⁴⁷ — Komşu, affedersiniz bildiğinizi işleyiniz, dövünüz, vurunuz, karınızı terbiye ediniz; isterseniz ben de yardım edeyim.

İVAZ — Ben istemem işte.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Ey, o başka.

İVAZ — İstersem onu döverim, istersem dövmem.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Pekâlâ!

İVAZ — Karı benim, sizin değil ya.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Zâhir öyle.

İVAZ — Siz mi bana buyuracaksınız?

MÜSTECİP ÇELEBİ — Ne münasebet!

İVAZ — Sizin yardımınıza muhtaç değilim.

MÜSTECİP ÇELEBİ — Pek güzel!

İVAZ — Halkın işine karışmak saygısızlıktır ha. İşte malumunuz olsun ki hakîm Çaçaron⁴⁸ buyurmuş «Et tırnaktan ayrılmaz. Ağaçla parmak arasına kabuk sığmaz.» (*Değneğiyle döver.*) Ey⁴⁹ karı beşe⁵⁰ gelindi barışalım, ver elini bana.

SELİME — Hı... beni öyle döv döv de!

İVAZ — Adam kaydetme, ver şu elini bana.

SELİME — Ben istemem.

İVAZ — Haydi!

SELİME — Yok.

İVAZ — Haydi kadıncığım.

SELİME — Hayır.

İVAZ — Aman, haydi diyorum.

SELİME — Olmaz işte.

İVAZ — Gel, karı gel.

SELİME — Olmaz, olmaz ben darıldım!

İVAZ — Canım affet artık, ver elini deyindi!

SELİME — Ey affettim. (*Yavaşça*) Ama acısını çıkarırım, yanma komam.

İVAZ — Adam deli misin, öyle şeye bakılır mı? Dostlukta ara sıra bu lâzım olur. Sevişen adamlar beyninde dört beş değnek, muhabbeti kamçılar. Sen kaydetme; ben koruya gidiyorum, bugün sana yüz demetten ziyade çalı toplarım, bak görürsün.

Üçüncü Meclis

SELİME (yalnız)

SELİME — Sen git. Ama; senin ne kadar yüzüne gülsem kinimi unutmam. Bana vurduğun dayağın cezasında bir hile bulmaya içerim yanar. Kadın kısmı yapacağını bilir; bak ben hainin nasıl ciğerini yakayım, bana ettiği cefanın intikamını alayım.

Dördüncü Meclis

KORKUT — HİMMET — SELİME

HİMMET⁵¹ — Aman irabbim, amu da ters işe bulaştık. Bilmem ki nafile ne dolaştık⁵²?

KORKUT — Babalık, efendimizin emridir. Elbet emrini tutmalı. Bir de, kızının iyi olması, ikimize de dokunur⁵³. Efendimizin evlâdıdır; iyi olursa bir ayak evvel düğün olur, bize çok faidesi eser. Ona talip olan Bahşayış Ağa bir cömert adamdır, bir de Daniş Çelebi var ki kız onu ister; ister ama babası vermez.

SELİME, *kendi kendine*. — Acep intikamımı almaya bir dübara⁵⁴ bulamaz mıyım?

HİMMET — Amu neyine ilâzım! hekimler hep pusulayı şaşırđı, cevap verdi⁵⁵, kızının derdine derman arayıp batır⁵⁶.

KORKUT — Ey araya araya her şeyin ilâcı bulunur. Hem de olmadık yerde bereket doğar.

SELİME — Ah, nasıl olursa olsun intikam almalyım. Şu dayağı hazmedemiyorum hem de⁵⁷... Aman af buyurun efendilerim! Sizi görememiş idim. Başımda bir dert tüter onun çaresini düşünüyorum.

KORKUT — Bu âlemde herkesin bir derdi var. Bizim de aradığımız var. Ah keşke bulabilsek!

SELİME — Acaba size bir yardımım olur mu?

KORKUT — Olabilir ya! Biz bir marifetli adam, bir hastalık anlar ârif kişi arıyoruz ki ağamızın bir kızı var, hastalıktan dili tutuldu: Hekimler, hâzıklar derdine derman bulamadı. Ona baksın da bir çare etsin. Bazı adamlar vardır ki esrar bilirlir, bazı acayip ilâçlar kullanırlar ki kimsenin yapamadığını onlar o ilâçla hâsıl ederler. İşte öyle bir marifet sahibi kişi ararız.

SELİME, *yavaşça* — İşte benim ip kaçkınından⁵⁸ açığımı⁵⁹ çıkarmaya bir iyi nev zemin⁶⁰ bulundu! (*Aşikâr.*) Aradığımızı size benden iyi delâlet eder yoktur, bana iyi çattınız⁶¹, bizim burada bir adam var ki en ümitsiz hastalıklara bakmak için misli yoktur, doğrusu hayret verir bir kişidir.

KORKUT — Aman kerem ediniz acaba nerede bulabiliriz?

SELİME — Bu vakitler şu koruda bulunur. Onda odun keser.

HİMMET — Hekim odun mu keser gözüm?

KORKUT — Belki ilâçlık nebatat, müfredat⁶² toplar, eğlenir demek istersiniz.

SELİME — Hayır bu öyle bir acayip adamdır, odun kesmeyi sever. Meraklı, titiz, kavgacı bir heriftir ki hekim olduğunu görseniz bir türlü bilmezsiniz. Kıyafeti yakışmaz halde kendi cahil gibi görünür; ilmını saklar, tababete olan garip garip hünerini icra etmekten her gün ziyadesiyle kaçır, bir özge⁶³ adamdır.

KORKUT — Ne acayıptır ki hep büyük adamların birer merakı olur, faziletlerine biraz da cinnet⁶⁴ emaresi karışır.

SELİME — Bunun deliliği zannınızdan da ileridir, zira dayak yemedikçe hünerini ikrar etmez, hemen inkâr eder. Haberiniz olsun ki onunla başa çıkamazsınız. Eğer bir kere kurarsa elinize birer değnek alınız, onu bir iyi ıslata ıslata dövmedikçe marifetini gizler, asla itiraf etmez. Bize tabipliği iktiza ettiği zamanlar ona ⁶⁵ öyle ederiz.

KORKUT — Bir garip delilik!

SELİME — Evet deliliktir ama sonunda görürsünüz ki garip hünerler⁶⁶ gösterir.

KORKUT — Adı nedir?

SELİME — İvaz⁶⁷. Ama, rast gelseniz kolay tanırırsınız⁶⁸. Bir koca kara sakalı vardır, boynu sarılıdır; esvabı yeşille sarıdır.

HİMMET — Yeşille sarı mı? O bizim veleyetin⁶⁹ papağanları gibi deyiversenize.

KORKUT — Ama canım bu gerçek, dediğiniz derecede, öyle hazık, kâmil⁷⁰ mi?

SELİME — Aman ne buyurursunuz, efendim! O adamın âdeta kerametleri görülmüştür. Altı ay vardır bir hasta kadını sair tabipler ümidi kesmişler, boşlamışlardı⁷¹, altı saat ölü sandılar mezara gömmeye hazırlandılar, kadının oğlu bu hekimi döve döve zorla getirdi. Bir de efendim baktı etti, kadının ağzına bir damla bilmem ne kodu hemendir kadın yataktan fırlayıp doğru mutfağa koştu.

HİMMET — Vay anam!

KORKUT — Belki iksir-i hakikî verdi.

SELİME — Belki de... Ha, üç hafta yoktur ki komşunun çocuğu kuleden düştü, başı, kolları, bacakları kırıldı. Bizim hekimi getirdiler, döve döve getirdiler; kendinin yaptığı bir merhemle teknil vücudunu yağladı, bir de çocuk sıçrayıp ayağa kalktı, köşekapmaca oyununa gitti.

HİMMET — Vay imanım!.. İşte böyle adam bize ilâzım hay gidi...

KORKUT — Lütfunuz var olsun, bizim imdadımıza yetiştiniz.

SELİME — Ama dediğimi unutmayınız, ha!.. Ele birer sopa alınız.

HİMMET — Gözüm sizin ne umurumuz, herifin ilâcı dayak değil mi? Ben bilirim kazın ayağını.

KORKUT — Aman haydi gidelim. Ne mutlu başımıza ki 'şu haberi aldık! hayırdır inşallah., ha işte bir ses çalındı kulağıma.

Beşinci Meclis

İVAZ — KORKUT — HİMMET

İVAZ⁷² — Tedelli! lâtadelli len... of, artık iyi çalıştık, bir cur'a çekelim, nefeslenelim. (*içer ve içtikten sonra*) Ah odun kesmek tuzlu yemektir. Pek hararet veriyor.

(Türkü söyler.) Kulkul-i sürahi bülbül nağmesinden hoş gelir. Dilberin gül sinesinde şü sürahi hoş gelir. Cümle âlem reşk ederdi⁷³ ben gibi îskendere Durmasa her dem akıtsa şişe eşkin hoş gelir. Her dem aksa memesinden şîr-i bâde hoş gelir. Çekmeyip südün demâdem pür akıtsa hoş gelir.

Ey keyfi çatmalı, zevka bakmalı, adı batsın elemin!

KORKUT — İşte ta kendisi!

HİMMET — ölesi ta kendisi! amu belâ gibi çat- tuk! Dehey donuzun kuyruğu!

KORKUT — Aman, yakından iyice bakalım.

İVAZ, *onları görür ve evvelâ birine sonra ötekine dikkatle bakar, sesini alçaltarak* — Ah yosmam! ah sevgili kuzucuğum gel kucağıma!

Cümle âlem reşk ederdi ben gibi îs:kendere Duramasa her...dem akıt...sa hem... hem...

Bu ne canım! bunlar ne istiyor?

KORKUT — Odur o, hiç şüphesiz o!

HİMMET — Na işte kancık tilkinin kuyruğu dediği.

İVAZ⁷⁴ — Bu ne canım fiskos edip duruyorlar. Bana bakıyorlar. Acep⁷⁵ meramları nedir?

KORKUT — Efendim! efendim! isminiz İvaz değil midir?

İVAZ, *ilkin Korkut, sonra Himmet tarafına dönerek* — Ne, he derim, ne yok derim, ne istiyorsunuz bileyim peşin.

KORKUT — Efendim, ona elimizden gelen hürmet ve izzeti eda etmek isteriz.

İVAZ — Ey işte öyle ise, o, benim.

KORKUT — Efendim sizi gördüğümüze⁷⁶ mesrur olduk; bizi size gösterdiler. Hacetimize imdadınızı niyaz etmeye geliyoruz.

İVAZ — Yahu, eğer benim sanatıma dair bir şey ise... hizmetinize etek belde hazırım.

KORKUT — Efendim, bize lütfunuz hizmetinizden ziyadedir. Hemen şu gölgeye geliniz, oturunuz. Sizi güneş bizâr⁷⁸ etmesin.

HİMMET, *yavaşça* .— O! ne çok ikram. Bu adamlar ne umurcu⁷⁸.

KORKUT — Efendim, size geldiğimize taacüp etmeyiniz, marifetli zatları herkes arar. Biz de sizin hazakatinizi⁷⁹, güzel namınızı işittik.

İVAZ — Gerçektir ağalar, dünyada bir benim gibi daha demet bağlayıcı yoktur.

KORKUT — Ay efendim.

İVAZ — Yok himmeti diriğ etmem pek iyisini bağlarım.

KORKUT — Ay efendim bahis onda değil.

İVAZ — Evet ama yüzünü yüz on onluğa⁸⁰ satarım.

KORKUT — Efendim, aman şu sözü terk ediniz.

İVAZ — Yok, yok, aşağı veremem, inanınız.

KORKUT — Efendim, biz işi biliriz.

İVAZ — Ey⁸¹, işi bilerseniz, işte aşağı vermediğimi bilirsiniz.

KORKUT — Efendim bu bizi istihza olur.

İVAZ — Hayır istihza değil, hiç bir parasından geçemem.

KORKUT — Bırakınızdı şu lakırdıyı efendim!

İVAZ — Ey başkası belki ehven verir; ama demet var, demet⁸² var.

KORKUT — Geçinizdi o kelâmdan canım efendim.

İVAZ — Yok, ama nafîle işte⁸³ bir para aşağı olmaz. Bir parası kesilmez.

KORKUT — Of, ay efendim, sizin gibi zat-i şerif böyle kaba saba hileye tenezzül edip de böyle yakışmaz şeyleri mi söylemeli? öyle âlim bir zat-i kerim, öyle hazık, meşhur tabip halktan gizlenip hünerini topraklara gömmeli mi, ya, perde ardında saklanmak için ormanlara düşmeli mi?

İVAZ, *kendi kendine* — Ey, bu deli!

KORKUT — Aman, Mevlâ rızası için olsun bize bari etmeyiniz.

İVAZ — Nasıl efendim?

HİMMET — Bu kışmırlık⁸⁴ boşunadır, hep boşunadır. Biz bildüğümüzü bilürük.

İVAZ — Ey ne imiş? Ne var, benden ne istersiniz? Yoksa bir başkasını mı sanıyorsunuz?

KORKUT — Hayır, başkasını sanmıyoruz, Sizi biliriz ki bir âlâ kâmil, büyük hekimsiniz.

İVAZ — Hekim sizsiniz, ben hekim değilim, hem hiç ömrümde hekim olmadım.

KORKUT, *yavaş* — İşte, damarı duttu. (*Aşikâr*) Efendim, nafiye inkâr etmeyiniz. Bizi sonunda tatsızlığa icbâr etmeyiniz?

İVAZ — Ne tatsızlığı?

KORKUT — Canım tatsızlık olur, sonra biz dünyalar kadar esef ederiz.

İVAZ — Ey tatsızlık ediniz, esefe uğrayınız; benim ne vazifem!

KORKUT, *yavaş* — A he anladım başka ilâcı yok. (*Aşikâr*) Canım size yalvarırım, şu bizi utandırmayınız!

HİMMET — Ey gözüm zmgıldayıp durmasanız a, bizi şaşkın ettiniz, işte hekimim diyiniz vesselâm!

İVAZ — Ay boğuluyorum. Artık, kızacağım⁸⁵!

KORKUT — Efendim inkârdan ne hasıl? İşte biz biliriz.

İVAZ — Yahu, bir kere dedim, bin kere derim: Ben tabip değilim, başka lakırdı yok!

KORKUT — Ya... Tabip değil misiniz?

İVAZ — Hayır değilim.

HİMMET — Bana bah, tebip değül müsünüz, ha!

İVAZ — Hayır değilim!

KORKUT — Eh mademki istiyorsunuz biz artık ne yapalım. Alınız işte!

(Ellerindeki değnekle vururlar.)

İVAZ—Aman! tabip oldum işte! Aman, ah, Huda belânızı versin, tabibim, ne isterseniz olurum.

KORKUT — Efendim, niçin bizi mecbur edersiniz betliğe⁸⁶?

HİMMET — Ya gözüm neyüne gerek?

KORKUT — Efendim pek müteesifim doğrusu, bu olanlara!

HİMMET — Helbette, helbette!

İVAZ — Canım, bu nasıl şey... ikiniz de deli misiniz?.. Bu eğlenceyi mi buldunuz, yoksa beni zorla mı tabip edeceksiniz?

KORKUT — Vay siz daha ikrar etmiyorsunuz, siz hekim değil misiniz?

HİMMET — A gözüm, genen tebip değül müsünüz?

İVAZZ — Hayır adam, canım çıksın hekim isem! (*Döverler.*) Vay, aman; aman! ey, ey, hekimim işte, hekimim! isterseniz eczacı da olurum. Dayak altında Öleyim mi? Ne isterseniz olurum.

KORKUT — İşte efendim, mübarektir. Sizin artık yola geldiğinize, hem de akıllandığınıza memnunum.

HİMMET — Ya ben. ya ben! ne kartar⁸⁷ hoşlaşıyorum.

KORKUT — Efendim, küstahlık ettik af buyurunuz.

HİMMET — Ha, ha küstaklık af buyuruğuz.

İVAZ, *kendi kendine* — ö, ö! acaba ben mi kendimi bilmiyorum, haberim olmazdan hekim oluvermişim mi?

KORKUT — Görürsünüz tababetinizi saklamadığınızca pişman⁸⁸ olmazsınız, size çok hayrı gelir.

İVAZ — Ama canım yanılmayınız, iyi bilir misiniz... şu tabip olduğumu iyi bilir misiniz?

HİMMET — Ey zâhir tebip, tebip!

İVAZ — Ama, şu gerçekten ha!

KORKUT — Elbette gerçekten.

İVAZ — Ey eğer bunu ben bilirseymdim belâmı bulayım!

KORKUT — Bu ne demek sizin gibi cihanın marifetli hekimi!

İVAZ — Ya!

HİMMET — Nice hastaları iyi eden tebip!

İVAZ — Ya, öyle mi?

KORKUT — Zâhir, bir kadın altı saat ölü gibi yatmış, siz bir damla bir şey yutturmuşsunuz, ayaklanmış⁸⁹.

İVAZ — Bak şuna!

HİMMET — Ya kuleden düşen kızan⁹⁰! Kafası yarılmış, kolu bacağı kırılmış siz melhem⁹¹ sürdüğün bille⁹² koşup oyuna gitmiş.

İVAZ — Aman, etmeyiniz.

KORKUT — İşte efendim, bizimle gelerseniz hoşnut olursunuz, istediğiniz kadar para alırsınız.

İVAZ — İstediğim kadar para mı?

KORKUT — Evet.

İVAZ — öyle ise tabibim canım, ben tabibim; şüphesi yok. Unutmuştum, şimdi hatırıma gelir. Ey ne iş var? Nereye gidelim?

KORKUT — Biz size delâlet ederiz. Bir kız var hasta; ona bakılacak. Dilini kaybetti.

İVAZ — Ey, ben bulmadım imanım!

KORKUT — Latifeyi seviyor. Haydi, efendim gidelim.

İVAZ — Ama tabip binişi⁹³ yok.

KORKUT — Biz size biniş buluruz.

İVAZ, *şişesini Korkufa vererek* — Siz şu şişeyi tutunuz matbuhlarım⁹⁴ bundadır. (*Tükürür, sonra Himmeğe dönerek*) Siz de şuna basınız, tabibin emridir.

HİMMET — Hey gözünü sevdiğim! işte bu tebipten hazzettim, pek maskaradır, işimize yarar.

İKİNCİ FASIL

Birinci Meclis

HAMZA AĞA — HİMMET — KORKUT — HALİME

KORKUT — Evet efendim, işte size bir tabip getirdik ki, dünyanın en büyük tabibi. Artık bundan hoşnut olursunuz, sanırım.

HİMMET — Zâhir! artık bundan sonra kusurunun¹ kuyruğundan çekiverir. Onlar bunun pabucu olamaz. Bu, ölüleri iyi edip yürütmüş.

KORKUT — Ama dediğim gibi, biraz meraklı adamdır; arada aklı döner². Nasıl marifetli adam olduğu belirmez³.

HİMMET — Ha evet! Kışmırlığı sever. İnsan sanır ki kafası yarıktır⁴:

KORKUT — Ama zatında⁵ ilimle doludur, efkârı ekseriya bülenttir⁶.

HİMMET — Ha kitaptan okur gibi paldır küldür söylemeye tutunuverir⁷.

KORKUT — Şöhreti çok yayılmış... Etraftan bütün ona hücum edip⁸ gelirler.

HAMZA — Aman şunu görmesini pek istiyorum. Şunu getirin bana çabucak.

KORKUT — Efendim, gidip çağırayım, onu görürsünüz.

HALİME — Ben pekâlâ deyivereyim: Öbür hekimler ne yaptıysa bu da onu yapacak.

Hımhım la burunsuz. birbirinden uğursuz. Sizin⁹ kızınıza iyi ilâç, hemen bir istediği kocaya vermektir.

HAMZA — O, o, sûtana! Sen, çok işe karışyorsun.

HİMMET — Karı Helime, sen sus! Her şeye burnunu sokma!

HALİME — Ben, size doğruca söyleyim: Hekimler bundan bir şey anlamaz. Kızınıza ravent¹⁰, sinameki lâzım değil. Ben bilirim ya, ona bir koca lâzım!

HAMZA — Şimdi bu illetiyle onu kimse başına alacak halde midir? Ere verecek olduğum vakit kendi karşı gelmedi mi ya?

HALİME — Ya, helbet¹² gelir ya! İstemediği adam olunca ne der: Ama, o Daniş Çelebi olsaydı da bakardınız nasıl¹³ sözününü dinler. Ben bahsederim ki şimdi Daniş Beye veriniz de bakınız o da¹⁵ nasıl illet millet öylece kabul eder gider.

HAMZA — O Daniş Çelebi onu kârı değildir¹⁶. Onda, öbür talip¹⁷ gibi mal yok.

HALİME — Zengin ammisi var, mirasını yer.

HAMZA — Kim ölecek, kim kalacak; bilir misin? Sonradan gelecek mirasa kulak asmam ben. Na, istersen mâni çığır¹⁸, hiç kulak asmam. Hazırda pepinden ne var, ona bakalım. Başkasının malını bekleyen aldanır. Mirasçılara¹⁹ ecel, lebbeyk²⁰ deyip durmuyor ki diledikleri hep olsun. Açlıktan dişleri uzayan bekleyenleri²¹ çoktur.

HALİME — Ağa, gönül hoşluğu maldan iyidir, derler. Analar, babalar, hemen damadın nesi var diye ararlar. Bizim komşunnu kızı Zilha²², İrifat'ı severken İrbaham'a verdiler, iki dönüm bağından ötürü. İşte o gün bugün kız sarardı; hayvaya²³ döndü. Şimdi yatağa serildi.

Ağacığım di bak bir keret²⁴, sen de pişman olursun, evlât elden gide!

HAMZA — Vay cütana sen ne gezeve oldun. Sana sus diyorum, ne umurum, öyle hararetlenme, südün bozulur ha!

HİMMET — Gözüm sus diyorum, karı sen ede- bünü takun. Ağa senin akluna muhtacı mı var ki?.. Sen emzir, yanşak olma ha. Ağa, kızın babasıdır; sen neci?.. Ne edeceğini o bilir. (Her bir sözde ağanın omuzuna birer kere vurur.)

HAMZA — Ey aferin ama, yavaş. Yavaş ol!

HİMMET — Ağa, karıyı azarlarım ki size tazimi öğrene! (*Vurur*).

HAMZA — Ey, pek iyi ama, geri dur! Elini çek.

İkinci Meclis

KORKUT — İVAZ — HAMZA AĞA — HİMMET — HALİME

KORKUT — Efendim, işte hazır olunuz. Hekim geliyor.

HAMZA — Efendim, teşrifinizden aşırı memnun oldum. Gözümüz sizdedir, size pek muhtacız biz. Doktor efendi, mesmuum olan²⁵ hüneriniz...

İVAZ — Aman, efendim, kime söylüyorsunuz²⁶?

HAMZA — Size.

İVAZ — Ya, ben tabip değilim...

HAMZA — Tabip değil misiniz?

İVAZ — Hayır.

HAMZA — Ama sahihten!

İVAZ — Sahih, tabipliğim yoktur. (*Değneğini yer.*) Ah, eyvah!

KORKUT — İşte şimdi tabip oldunuz. Ben de icazeyi²⁷ böyle aldım.

HAMZA — Bu getirdiğiniz nasıl adam, canım?

KORKUT — Efendim, dedim ya size, şakacıdır diye.

HAMZA — Ama, ben onun şakasını kendiyle beraber kapı taşra ederim²⁸.

KORKUT — Ağa, kaydedinmeyiniz, latife eder.

HAMZA — Aman, ben böyle latifeden hiç hazzetmem.

İVAZ — Efendim, cüretimi mazur tutunuz.

HAMZA — Ben sizin bendenizim.

İVAZ — Esef ederim ki...

HAMZA — Zararı yok efendim.

İVAZ — Değnek vurduğum...

HAMZA — Ziyanı yoktur.

İVAZ — Zat-i şerifinize...

HAMZA — O kelâmı keselim efendim. Bir kızım var ki garip bir hastalığa uğradı.

İVAZ — Efendim, kızınızın hasta olup da bana muhtaç olduğuna doğrusu pek memnunum²⁹.

Keş- ki siz de bütün akraba taallukatımızla hasta olsanız da cümledenize nasıl hizmet arzusunda bulunduğumu göstersem!

HAMZA — Efendim, himmetiniz var olsun. Sizden mahcup olurum.

İVAZ — Ama, candan samimî, kalbimden söylerim ha³⁰!

HAMZA — Efendim, eksik olmayınız. Bize kemal-i lütfunuzdur.

İVAZ — Kerimenizin ismi nedir?

HAMZA — Nurdil.

İVAZ — Nurdil! Ah, ne güzel, ilâç verecek, timar edecek³¹ bir isim!

HAMZA — Varıp bakayım, ne yapıyor?

İVAZ — Ey, bu levent kadın kimdir?

HAMZA — Bizim küçük çocuğun sütanası.

İVAZ — Vay, aman, ne parlak... Ah, sütana, dilber sütana! Tebabetim sana kul olsun. Senin şîr-i nazikini³² emen ne mutlu... Çocuk ben olsaydım³³. Benim devalarım, marifetim, hazakatim hep senin fermanına râmdır, sütanacığım!

HİMMET — Ruksatunuzla³⁴, hekimbaşı, bizim karıyı boşla; yalvarurum.

İVAZ — Vay, sizin karınız mı?

HİMMET — Ey, zahar³⁵!

İVAZ — Ya! ben bilmezdim. Eh, ikinize de mübarektir, size tebrik ederim. (*Kucaklamak ister*).

HİMMET — Dur, dur, yavaş, hekimbaşı!

İVAZ — İnanınız ki birbirinizin olduğuna mesrurum. Ona sizin gibi koca, size de, onun gibi... güzel, gül endam, kâmil kadın³⁶..,

HİMMET³⁷ — Dur, canım, acele etme, hekimbaşı³⁸! Dilini ısırırsın. Ben öyle çok allemkallem³⁹ istemem.

İVAZ — Vay, böyle matbu⁴⁰ adamların zevciyetini ben tebrik etmeyim mi? Sevinmeyim mi?

HİMMET — A, benümle istediğünce sevin dur ama, karıya çançun istemez. Mola⁴¹, mola!

İVAZ — Ben ikinizin de saadetli bahtına meserret ederim. Gel sizi sevincimden bir kucaklayım⁴².

HİMMET⁴³ — Ey, gerid ur, hekim! Kışmırlık çok oldu.

Üçüncü Meclis

HAMZA AĞA — İVAZ — HİMMET — HALİME

HAMZA — Efendim, işte, kızımı şimdi getirecekler.

İVAZ — Buyursunlar, efendim, buyursunlar! Ben ve bütün fenn-i celil-i tababet burada ona mü- tarakkip oluyoruz⁴⁴.

HAMZA — Kani ya, tababet nerede?

İVAZ — İşte burada. (*Alnına işaret eder.*)

HAMZA — Ey, pek güzel!

İVAZ⁴⁵ — Ama⁴⁶ ben sizin bütün hanedanınızı iyi sıhhatte olmak arzusunda bulunduğumdan şu çocuğun dadısının üstüne bakayım, sinesini⁴⁷ biraz göreyim...

HİMMET⁴⁸ — Yoh, yoh, bize ilâzım değil!

İVAZ — Sütananın menilerine bakmak tabibin hizmetidir.

HİMMET — Affedersiniz, ben hizmet mimzet⁴⁹ bilmem.

İVAZ — Savul, sen! Tabibe karşı mı gelirsin, a şaşkın!

HİMMET — Haydi, benim ne umurum!

İVAZ — Eana şimdi bir humma⁵⁰ veririm.

HALİME⁵¹ — Ey, koca, savulundu. Ben bebecik miyim? Kendimi korurum. Sana ne gerek!

HİMMET — Yoh, ben istemem öyle şey!

HAMZA — İşte efendim, kızım geldi.

Dördüncü Meclis

NURDÎL — KORKUT — HAMZA AĞA — HİMMET — İVAZ — HALÎME

İVAZ — Hasta bu mudur?

HAMZA — Evet, ondan başka kızım yok. Elimden eğer onu kaptırırsam⁵² pek mükedder olurum.

İVAZ — Sakın efendim, öyle şey etmesin. Tabibin izni, tertibi olmadıkça hasta kısmı ne diyip de ölecek?

HAMZA — Buyurunuz oturalım.

İVAZ — Oh, böyle bir hastaya adam imrenir, iğrenmez. Nice sağlam yiğitler böylesine kani olur⁵³.

HAMZA — Efendim, kızımı güldürdünüz.

İVAZ — Ne güzel! Bir hasta bir hekime gülerse iyi alâmettir. Ey bakalım hücneti⁵⁴ nedir? Nenez var? Nerenizde elem duyarsınız?

NURDÎL — Han, hin, hi, hon!

İVAZ — Ne buyurdunuz?

NURDÎL — Han, hun, hi, hon!

İVAZ⁵⁶ — Bu han hunu anlamıyorum. Bu nasıl lakırdı?

HAMZA — Efendim, işte hastalığı budur. Dilsiz oluverdi. Sebebini bilemiyoruz. Bu illet sebebine düğünü de geri kaldı.

İVAZ — Ey, niçin ya?

HAMZA — Alacak adam iyi olduktan sonra lakırdıyı bitirmek⁵⁷ ister.

İVAZ — Ay, karısının dilsiz olduğunu istemeyen o ahmak kimdir acaba? Keşki benimkinde bu illet olaydı, görürdünüz ki illeti geçsin der miydim!

HAMZA — Aman efendim, var hünerinizi sarfedip bu marazı defediniz.

İVAZ — Ha, siz orasını kaydedinmeyiniz. Siz bana şunu deyiveriniz ki bu illetten çok muztarip olur mu?

HAMZA — Evet.

İVAZ — Oh, ne âlâ! Ey, ağrı, sızı duyar mı?

HAMZA — Evet, şedit ağrı.

İVAZ — Oh! Şu bileğinizi veriniz bakayım! O⁵⁸! Bu nabız der ki sizin kızınız dilsiz olmuş.

HAMZA — Ah, ey, efendim, tamam işte illeti o ya! Siz çabucak buldunuz.

İVAZ — He he e e e!

HİMMET — İmanım Allah! nasıl biliverdi kim⁵⁹!

İVAZ — Bizler, büyük hekimler; hastalığı böyle füc'eten⁶⁰ tanırız. Bir cahil acemi olsa şaşırırdı, kekelerdi. Şudur budur derdi. Ama ben, birinci hamlede değdirdim. İşte size haber veririm: Kızınızın dili tutuktur.

HAMZA — Evet, ama, acap neden geldi bu illet? Şu bana burasını bir deseniz!

İVAZ — Bizim en mahir üstatlarımız, eski müelliflerimiz buyurur ki bu illet dilin dönmesine mani hâsıl olmasından gelir.

HAMZA — Öyle ama, o maniler hakkında sizin reyiniz nedir?

İVAZ — Aristatalis buna dair buyurur ki... ah, güzel şeyler buyurmuştur Aristatalis, o, bir büyük kişi idi.

HAMZA — Evet, elbette.

İVAZ⁶¹ — Büsbütün bir büyük adam idi. Bir adam ki benden na şu kadar daha büyük idi. Biz bahse gelelim: Şöyle itikat ederim ki, şu, lisanın fiil ve hareketten kalması⁶² bazı ahlâtan⁶³ neşet eder ki, biz ulema beyninde⁶⁴ onlara ahlât-ı sekime deriz, ahlât-i sekime, yani sakime ahlât demek. Şu cihetten naşi ki, hıttâ-i ravideden tenebbü ve tereffü eden menfuzatın situundan teşekkül eyleyen ebhirenin güya şöylece, istirkasmdan, ha, istirkabmdan, hı... istirkakmdan, hum⁶⁵... Aman, efendim, Arabî bilir misiniz⁶⁶?

HAMZA — Hayır, hiç bilmem.

İVAZ — Ya, siz Arabî bilmezsiniz ha!

HAMZA — Hayır.

İVAZ⁶⁷ — Öyle ise *iylem enne ebvabbettasrif hamsetü ve selâsune baben* ha... *Nasare yensuru, nas-* ran lebbeyk efendim. *Cae Zeydün kaimen* hım. *Yensuru yensurani tensurnani* ha efendim, *elkeli- metü lafzın vuzie limana müfredün* lebbeyk efendim, *Elcinsü maalcinsü* ha efendim, lebbeyk. Evet, *kat sebekat ihdahüma... ihdahüma*.

HAMZA — Ah, efendim, niçin benim vaktim boş geçti. Niçin ben de tahsil edemedim?

HALİME — Ah, a dostlar, ne derin okumuş, fâzıl, faki⁶⁸!

HİMMET — Amu, ne kartar güzel ki, hiç mi hiç anlayamıyorum.

İVAZ — İmdi mebhusetü anhamız⁶⁹ olan ebhire sol tarafta kebet⁷⁰ vaki olduğu yerden sağ tarafa yüreğin kâin olduğu mahalle intikal ederken bizlerin *armiyan* tâbir eylediğimiz akciğer Yunaniden işti- kakle *nasmus* itlak eylediğimiz ev'iyeye⁷¹ veritler⁷² vasıtasıyla kesb-i ittisal kıldıklarından esnay-i feyezân ve cevelânda⁷⁴ yolu ve geçidi üzere ebhire-i mezkûre-i mumaileyhaya iltika⁷⁵ ve irtika⁷⁶ ettiğine binaen ebhire-i merkume-i müşarileyha dahi ecvaf-ı⁷⁷ bastül'ketifte münhader ve münkader olduğu misil- lû... ama dikkat buyurunuz kaziyeye.

Ebhire-i saire... Ama dikkat ha! Rica ederim dikkat! Ebhire-i saire dahi muhtas oldukları vehamet cihetiyle... Aman, efendim, rica ederim dikkat!

HAMZA — Evet, kulağım sizde; dikkatle dinliyorum.

İVAZ — İşte efendim, ol vahamet ve redaet zatürrie ile hicabülcevfin inhidap ve ik'irarından tevellüt eden ahlâtm humuzeti mülâbesesiyle... mütehaddis olduğundan dolayı *kabrü harbin bimekân-ı kafrin ve leyse kurbü kabri harbin kubrün... velmu- zafünileyh imma müzafün...* İşte tastamam bunun içindir ki kızın dili tutulmuştur.

HAMZA — Ya!

HALİME — Herif bak, ne güzel yanşak yanşak söyler.

HİMMET — Ah, benim de ağzım böyle çelikli olsaydı, dilim zemberekle donseydi.

HAMZA — Evet, vakaa bundan güzel mukayese v muhakeme olmaz. Ama, bir yeri var; orasına zihnim ilişti. Ciğerle yüreğin yerlerine aklım yatmadı: Zannım, siz âdetten başka türlü yerleştirdiniz; zira yürek soldadır, ciğer sağ yanda olur;

İVAZ — Evet, evvelden öyle idi ama biz şimdi bu şeyleri değiştirdik. Tababeti şimdi yeni üslûba ifrağ ettik⁸⁰.

HAMZA — Öyle mi efendim? Bilmezdim, cehlimi af buyurunuz.

İVAZ — Bir ziyanı yoktur, siz de bizim gibi her şeyi bilecek değilsiniz ya!

HAMZA — Evet, öyle ya... Ama, efendim, hastaya ne yapmalı?

İVAZ — Ne mi yapmalı?

HAMZA — Evet.

İVAZ — Efendim, onu yatağa yatırmalı, örtüp bastırmalı. İlâç olarak birçok bade-i köhnede⁸¹ ıslanmış ekmek içi yedirmeli.

HAMZA — Ay, niçin efendim?

İVAZ — Ya, görmez misin ki bir yerde durmuş şarapla ekmekte bir hassa-i mezciye vardır ki dili açmakla⁸² papağanlara bütün bunu yedirirler. Yedikçe lakırdı öğrenir, söyler.

HAMZA — Gerçek öyle! Ah, ne mahir adam! Tez gideyim, şu ilâcı yaptırayım.

İVAZ — Zâhir! Akşam üzeri gelir, hasta nasıl olduğunu görürüm. (*Halime'ye.*) Yahu, sütana, siz eğlenin biraz. (*Hamza'ya.*) Efendim, bu sütanaya biraz mualece etmeliyim.

HALİME — Kime? Bana mı? Benim bir şeyciğim yoktur; keyfim iyi.

İVAZ — İşte, o fena ya. O pek fenadır ya. öyle gürbüz adamların sıhhatinden korkulur. Ona latif münakkıhlarla, müleyyinlerle ilâç etmeli.

HAMZA — Ama efendim, ben burasını anlayamıyorum. Hasta olmayan adam kan alsın, ilâç içsin demek neden iktiza eder.

İVAZ — İktizası, şifası meydandadır. Gelecek hastalıklar için hazırlıktır. Her şerbet içen susamamıştır ya! Ama, şerbeti içer, ileride harareti kesilir.

HALİME, *çekilerek* — Ben öyle şey bilmem; vücudumu öyle eczacı dükkânı etmem.

İVAZ — Sen itaat etmiyorsun ama, yola getiririz⁸³; ilâca alıştırırız. (*Hamza'ya.*) Ey efendim Hu- daya emanet⁸⁴. Efendim, ne yapacaksınız?

HAMZA — Efendim, size ücret vereyim.

İVAZ⁸⁵ — Yok, efendim. Ben para almam.

HAMZA — Aman efendim.

İVAZ — Hayır, olmaz.

HAMZA — Aman efendim.

İVAZ — Yok, yok.

HAMZA — İşte, ay efendim.

İVAZ — Hayır! asla, ebeda!

HAMZA — Canım efendim!

İVAZ — Olamaz.

HAMZA — Ay efendim.

İVAZ — Olmaz efendim, istemem. (*Akçeyi sayar.*) Kalpı olmasın.

HAMZA — Hayır efendim.

İVAZ — Ya, ben, akçeye hekimlik etmem.

HAMZA — Bilirim, efendim. Ne münâsebet!

Beşinci Meclis

İVAZ — DANIŞ BEY

İVAZ — Ben kazanca rağbet etmem... Ey, fena gitmiyor, hayli akçe! Bari sonrası da hoş gele.

DANIŞ — Efendim çoktan size bakıp duruyordum. Ben sizden medet ricasına geliyordum.

İVAZ — Evet, işte şu nabız pek fena!

(*Kolundan tutar.*)

DANIŞ — Ben efendim, hasta değilim. İlâç için gelmedim.

İVAZ — Ey canım söylesenize, halk ne bilsin ya.

DANIŞ — Hayır hasta değilim İki çift sözüm var anlatı vereyim: Benim ismim Daniş'tir, Nurdil Hanıma meftunum. Pederinin dargınlığı cihetiyle kendisini göremediğimden cesaret

edip sizden medet dilerim. Şu derdime ilâç ediniz. Onunla bir lahza sohbet etmek isterim ki artık hayat ve mematım o sohbe kalmıştır. Bir hile kurdum ki sizin ianemizle...

İVAZ — Vay, beni ne zannediyorsunuz? Aşk pazarlığına beni mi vasıta etmeye cüret ediyorsunuz? Tabiplik izzetimi öyle işler irtikâbına mı lâayık görüyorsunuz?

DANIŞ — Aman, affedin, gürültü etmeyiniz.

İVAZ — İşte, ben gürültü ederim. Edepsiz hayâsız.

DANIŞ — Aman yavaş. Duyuluruz.

İVAZ — Mülâhazasız! Ben size kim olduğumu öğretirim. Nice bir pervasızlıktır ki benim gibi adamı kullanıp... (*Akça aldıka*) Sizin için demem, siz hamdolsun edip adamsınız. Sizin hizmetinizde bulunmaya can atarım. Ama, bazı saygısızlar vardır ki insanı bilmem ne yerine korlar da... doğrusu dayanmam, kızarım⁸⁶.

DANIŞ — Efendim af buyurunuz. Sizi tasdia⁸⁷ mecbur bulunuyorum.

İVAZ — Ne demek efendim. Şaka mı bu? Ben sizin hizmetinize hazırım. Nedir bakalım?

DANIŞ — İşte, efendim, size malum olsun ki, bu sizin baktığınız hastalık bir yapma illettir. Etibbanın her biri bir şey söyledi ama, doğrusu bunun sebebi aşk derdidir, Nurdil Hanım bu hileyi buldu da hazırlanan düğün belâsından yaka kurtardı. Amanın, şimdi bizi görmesinler. Buradan savuşalım, bir tenhaya gidelim. Sizden dilediğimi yolda ben size anlatırım.

İVAZ — Haydi efendim gidelim! Sizin aşkınız? bende bir gayret, bir meyl-i himayet⁸⁸ hâsıl oldu ki ya tabipliğimi kaybederim, ya hastayı çatlatırım, yahut sizin hibale-i kabalenize⁸⁹ teslim ederim. Haydi bakalım.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Birinci Meclis

İVAZ — DANIŞ BEY

DANIŞ — Zannıma göre bu kıyafetle ispençiyar¹ kalfasını iyi andırdım. Pederi, beni çok görmediğinden bu libas² ile bu peruka beni gözünde tebdil eder.

İVAZ — Elbette.

DANIŞ — Şu kadar arzu ederim ki birkaç tababete dair kocaman lakırdı bellesem, bilsem de kelâmımı onlarla tezyin etsem³, beni bir hünerli adam sansal ar.

İVAZ — Ay efendim onlar lâzım değil: Kıyafet elverir. Benim de bildiğim sizin kadardır.

DANIŞ — Vay, bu ne demek!

İVAZ — Ey zâhir! Ben hekimlik bilirim lâıyıımı bulayım! Siz, bir munsif adamsınız, sırrınızı bana fâşettiniz. Ben de sırrımı size emanet ederim.

DANIŞ — Vay, şimdi siz gerçekten...

İVAZ — Hayır diyorum⁵, ay efendim, beni, inkârıma rağmen, zorlan⁶ tabip ettiler. Ben öyle bilgiçliğe kalkışmadı idim. Tahsilim⁷ sarf dersinde kalmış idi. Ama, bilmem⁸ onlara bu hülya nereden ârız oldu! Gördüm ki mutlaka beni hekim etmek isterler; ben de artık razı olup tabip oldum. Vebalini⁹ elime düşen hastalar çeker. Şimdi bilmezsiniz ki bu yalan ne kadar şayidir¹⁰, herkes benim hazakatime inanmaya ne kadar musirdir¹¹. Her taraftan gelip beni ararlar. Eğer böyle giderse bundan geri¹² ben tabipliğe kanaat ederim. Sanat sanat bu sanattır. İyi de yapsan, fena da etsen parayı verirler; işin tersi üzerimize bırakılmaz. Bir kunduracı deriyi yanlış kesse zararı sineye çeker¹³. Biz insan keser biçeriz, bir söz olmaz. Yanlış bize ait olmaz, kabahat ölüdedir. Biz ayak terini¹⁴ almasını biliriz. 'Sanatımızın iyiliği şurasındadır ki ölüler, sabırlı, hatırşinas, ağzı pek¹⁵ kişilerdir. Hiç birisi ahiretten geri gelip de cellât tabipten diyet¹⁶ dava etmez.

DANIŞ — Evet, mevta¹⁷ sabur ve ketumdur, ağız açmaz.

İVAZ²⁰ — Ha işte! Şu adamlar beni aramak gerek. Siz varıp Nurdil Hanımın hanesi civarında beni bekleyedurunuz.

İkinci Meclis

BUDAK — RİFAT — İVAZ

BUDAK — Ağacığum, senden ötürü geldük. Na işte oğlum İlüfetle²¹ ben.

İVAZ — Ey, ne var? Ne istersiniz?

BUDAK — Oğlumun anacığu bizim Gülsün²² bacı altı aydan beri yatahta hastadır.

İVAZ — Ey, ben ne yapayım?

BUDAK — Bize ıvır mıvır bir kekremsi²³ veri- gelsen de iyi olsa diye yuttursak.

İVAZ — Ama bir düşünmeli ki bilmeli. Hastalığı nedendir?

BUDAK — Ağacığum zoru işte şaka diyorlar

İVAZ — Nasıl, işte şaka?

BUDAK — Ey, ne bilirün. İşte kup gibi şişmiş. Gamında, dalağında ahlat dolu diyiler. Kan virmez hap su kesili. Gün aşırı ilâzımlı ısıtma tutar. Dizlerinin kasabı cip kesili²⁴.

İVAZ — Ha, istiska demek istersin. Ahlât dolup şişermiş ha! Nöbet gelir tep lâzım demek istersin, öyle mi? Dizleri asabı kesilir ha!

BUDAK — Deh, birkaç kinin nime ilâzım imiş. Bizim karı bayılır aylır. Hâşa huzurdan²⁵ köyün şu ahtarı²⁶ gelip gide... Çok ilâç verdi, natbuhlar, nüs- hüller²⁷ pişirdi. Altmış kuruşçağızımı, daha ziyadesini aldıktan geri iyi olmayo.Paralar gitti. Sen ne alırsın bilmem. Bir kördel getirecekti, toz yutturacak idi. İstiğfar ede, aşağıdan yukardan gide diye, ama, on kuruş istiyö... Hem de karı gide diyo korku- yon²⁸. Kocaman tebipler böyle eziyet etmez, günde hastenin yüzünü gönderi diyola²⁹...

İVAZ — Ha, kordiyal getirecek, öyle mi? Tar- taramtiko ile istifrağ ettirecekmiş ha! Ey şu işin künhüne³⁰ varalım biz dostum, haydi de künhüne bakalım. (*Elini uzatır.*)

BUDAK — Ay, ağacuğum, işte künhü münhü bu. Sana geldik; şimdi hastaya ne yapalım diye...

İVAZ — Ey, adam, anlamıyorum. Hiç seni anlamıyorum.

RİFAT — Efendim, valde hasta. İşte, size iki beşlik getirdik, ilâç istiyoruz.

İVAZ — Bak, işte senin dilini anlıyorum. Bak, uşak³¹ meram anlatıyor, yoluyle açık söylüyor. Val- den hasta, ha! İstiskadan diyorsun ha! Vücudu şişmiş, humması var, dizleri kesilir; aralıkta baygınlık, halecan, ihtilâç gelir, yani kendisinden geçer, ha!

RİFAT — Ağacığım, na işte, ta kendisi³²!

İVAZ — Zâhir, bak, senin sözünü ta iptidadan anladım, ama baban ne dediğini bilmiyor, meram anlatamıyor. Şimdi ilâç istersin öyle mi?

RİFAT — Evet, efendim.

İVAZ — Valdeniz iyi edecek ilâç ha?

RİFAT — Evet, evet. Budur gazın ayağı (= Kazın).

İVAZ — Ey, al şu peynir parçasını da hastaya yedir.

RİFAT — Efendim, peynir mi?

İVAZ — Hı, ama terbiyeli peynir. Buna neler girer, neler! İçinde tibr-i musaffa³³ vardı, sen onu bilir misin? Altın, altın! Mercan vardır, yakut-i mir- varit yani inci... hem daha nice pahalı şeyler var.

RİFAT — Efendim, Mevlâ sizden razı olsun, size şükürler olsun, Lâp gidip yutturalım.

İVAZ, *yavaşça* — Git, git de, hemen cenazesini hürmetle!

Üçüncü Meclis

İVAZ — HALİME — HİMMET

İVAZ — O, işte sütana, o süt gibi güzel ana geliyor. Ah ciğerim sütana sizi rastladığıma ne kadar

hazlandım. Benim canımın gussasını³⁴ sevdasını³⁵ sürüp götüren rav-ı Hint ve Sina-ı Yemen³⁶; sizin li- kay-ı pür-nâzımızdır³⁷.

HALİME — İnan olsun, tabip çelebi ki, fürsçe sözleri ben anlayamadım. Benim öyle zarif lakırdıya ne aklım ermez.

İVAZ — Aman sütana, güzel sütana, hatırım için, canım, hasta ol³⁸. Hasta olunuz da sizi iyi etmek devleti bana nasip olsun.

HALİME — Ağacığım, beni bahışla³⁹ abu! Ne hasta olmasını, ne de⁴⁰ iyi etmelerini isterim ben.

İVAZ — Ah, güzel sütana, sizin koca gibi kıskanç, titizine düştüğünüze ne çok acıyorum.

HALİME — Ne yapayım ağa, kendi günahımın cezası, taksiratımın belâsı, ama bağlı koyun yerinde otlar, ne yapsın. Eksik etek⁴¹ ne yapsın.

İVAZ — Ne demek, Öyle hödük, hoyrat, peşinizde hemen durmaz dolaşıp gezen bir hakikatsiz ki bir adamın size lakırdı söylediğini bile istemez!

HALİME — Siz daha onun huysuzluklarını gör- deminiz. Sizin duyduğunuz betliğinin⁴² bir örneği idi.

İVAZ — Vay, dünyada bir alçak canlı zalim var mıdır ki böyle bir güzele kıyıp cevri etsin⁴³! Güzel sütana, ben adam bilirim ki, hem de yabanda değil, yavukta adam var ki sizin memeciğinizden bir öpmeye canını verir. Ah, niçin siz gibi gülendam öyle nadanın eline düşsün, öyle sırf hayvan, nobran, deli... herife! Ama affediniz ki kocanıza böyle sözleri söylüyorum.

HALİME — Ey⁴⁵ efendim, ben de bilmez miyim ki onun lâyığı bu sözlerdir.

İVAZ — Ey, zâhir, lâyığı budur. Onun başına bir şey takıp şüphelendiğine göre cezasını buldursa- nız müstahak... ama canım sütana bana bakınız.

(Himmat gelip gelip aralarına girer⁴^ onları kaçıtır.)

Dördüncü Meclis

HAMZA AĞA — HİMMET

HAMZA — Yahu bizim tabibi buralarda gördün mü?

HİMMET — Gördüm körolacağı ya⁴⁷, gördüm. Bizim karıyı da gördüm.

HAMZA — Acap nereye savuştu?

HİMMET — Ne bilürün ki cehennem olasını.

HAMZA — Haydi bir bak kızım ne yapıyor.

Beşinci Meclis

İVAZ — DANIŞ — HAMZA AĞA

İVAZ — Defi hacet zımnında taşra çıkmış idim. Hasta nasıldır?

HAMZA — Sizin ilâcı kullnalı daha ağırcaıdır.

İVAZ — Oh, ne münasip! İlâç fiilini icra ediyor.

HAMZA — Evet ama korkuyorum ki fiilini icra ederken kız boğulmasın.

İVAZ — Siz kaydetmeyiniz. Bende ilâçlar var ki bir illeti sallamaz⁴⁸, hele bir can çekişme sıralarına, nez'e gelsin de görürsünüz?

HAMZA — Bu getirdiğiniz adam kimdir?

İVAZ — Efendim, hani... (*Eliyle ispençiyar olduğuna işaret eder.*)

HAMZA — Nasıl, efendim!

İVAZ — Hani, şu...

(*İşaret eder.*)

HAMZA — Ha! anladım.

İVAZ — Hastaya lâzım olur.

Altıncı Meclis

HALİME — NURDİL HANIM — HAMZA AĞA DANIŞ — İVAZ

HALİME — İşte efendim kızınız kalktı, biraz yürüyecek.

İVAZ — Ey⁴⁹ yarar, iyi gelir. Haydinizdi ispençiyar, hastanın bir nabzına bakınız da birazdan sizinle şu illeti üzerine mübahase edelim. (*Hamza Ağanın omuzuna kolunu atıp kızından yana bakmasına mani olur.*) Yahu efendim! etibba beyinde bu bir dakik, mühim meseledir ki nisanın müdavâtı erlerin ifakatinden⁵⁰ kolay mıdır? Rica ederim, lütuf buyurup şurasını iyice

dinleyiniz ha! Bazıları iddia ederler ki değildir; bazı, öyledir derler. Ben derim ki hem öyledir, hem değildir. Şunun için ki kadınların mizacından tab'an olan ahlâtm... tabiat-i hayvaniyenin tabiat-i ruhaniye üzerine tasallut etmek sadımda bulunmasına bâdi olduğundan müşarileyhümün ihtilâf-ı ârâsı mahz daire-i kameriyenin hareket-i münhaniye-i münserimesinden iktiza ve istir- daf kılındığı... *keşşemes fi vasatinnehar* meşhut ve manzur... ve aşikârdır. İmdi kurs-i şems ki küre-i arzın inhidab-i mukaar... meselâ şuai ziyapâşmı enzar-i nâsta... meselâ in'ikâs ve istilka eylemekte⁵¹ ... müsadif ve müsadimi... ha...

NURDİL, *Danış Beye* — Hayır, ben söz değiştirmek ihtimalim yoktur.

HAMZA — Vay, kızım lakırdı söylüyor! Aman, bu ne hasiyetli ilâç! Bu ne acayip tabip! Efendim, böyle tedavi garaıptendir⁵². Size dünyalar kadar minnettaram. Böyle bir nimete ben nice mukabele edeyim, ne türlü hizmet eyleyeyim?

İVAZ, *yemenisiyle alnını silerek* — Of, bu hastalık bana hayli dayattı. Az sıkıntı çekilmedi ha!

NURDİL — Evet, efendim pederim, vakaa dilim açıldı. Ama, ancak⁵³ şu Daniş Beyden başkasına hiç bir zamanda varmayacağıımı söylemek için, hem de beni Bahşayış'e vermeye nafîle istek ettiğimize and eylemek için açıldı.

HAMZA — Ama..

NURDİL — Şu, bana boş yere söz anlatırsınız.

HAMZA — Hep...

NURDİL — Hep bu sözler nafîle, kâr etmez.

HAMZA — Beni...

NURDİL — Ben kat kala⁵⁴ buna azm u cezm ettim.

HAMZA — Ey...

NURDİL — Ey işte, baba hükmü beni zorla ere vermez ya!

HAMZA — Hele...

NURDİL — Hele, nafîle ikdam edersiz⁵⁶.

HAMZA — Bu...

NURDİL — Bu zora gönlüm râmolmaz⁵⁷, olmaz.

HAMZA — Kendi...

NURDİL — Kendimi kuyuya atarım da istemediğim adama varmam⁵⁸.

HAMZA — Hani...

NURDİL — Hayır, hayır, olmaz; bir türlü olmaz. Olacak şeyler değildir. Nafîle gücünüzü üzersiniz. Olmaz, olmaz. Ahtım olsun olmaz, ben niyet tuttum.

HAMZA — Vay, bu ne lakırdı tekerleği! Aman tabip çelebi, şunun dilini tutamaz mısınız?

İVAZ — Efendim, bu elimden gelmez. Ama size şu kadar bir hizmet edebilirim ki, eğer isterseniz kulaklarınızı kaparım, sağır olursunuz⁵⁹, HAMZA — Mükrim olunuz. (*Kızına*) Ey, sen, sanki...

NURDÎL — Efendim, meramınız asla yüreğime tesir etmez.

HAMZA — İşte bu akşam seni Bahşayış'e nikâh kıyarım.

NURDÎL — Hayır efendim, canıma kıyarsın da bu olmaz.

İVAZ— Ay, efendim, durunuz! Niza⁶⁰ olmasın. Şu işin ilâcını bana bırakınız. Hanıma bu bir dert olmuş, inada binmiş... ama ben bunun da ilâcını bilirim, bulurum.

HAMZA — Ah efendim, acap gerçek bunun aklındaki maraza da deva edebilir misiniz?

İVAZ — Siz efendim, bana koyun da⁶¹, ben her şeye çare bulurum. İşte bizim ispençiyari bu kâr-ı müdavatta kullanırız. (*Danış'e*) Bana kulak verse- nize... Görüyorsunuz ki hastanın şu arada Danış'e olan hararet-i iştiyakı pederinin iradesine büsbütün karşıdır, vakit geçirmeye gelmez. Tabiat-i ahlât gayet humuzet ve ruunet kesbetmektedir. Bu derde âcilen deva bulmak lâzım gelir. Uzarsa azar. Ben buna ancak bir daruy-ı şâfi bilirim ki o da müfredat-ı firariye⁶² istimal etmektir. Bunu tertip mucibince hap tenkihi⁶³ suretinde iki dirhem izdivaçla halletmek münasiptir. Belki hasta bu ilâcı almaktan tiksindir, yadırgar ama, siz sanatınızda mahirsiniz. Artık onu kandırmak sizin işinizdir, elinizden nasıl gelirse hapyı yutturmak sizin vazifemzdir. Varınız, hemen hastayı bahçeye götürüp biraz gezdiriniz, yürütünüz de istidat gelsin, ahlât hareket etsin. Ben burada pede- riyle sohbet ederim, ama sakın ha vakit zayi et- miyesiz⁶⁴, ilâcın vaktidir, vakti⁶⁵!

Yedinci Meclis

HAMZA AĞA — İVAZ

HAMZA — Canım efendim bu dediğiniz nasıl ilâçtır? Hiç adlarını işitmemiş idim.

İVAZ — Bunlar nâçar⁶⁶ kalındıkta kullanılır devalardır.

HAMZA — Ey şu kızın yaramazlığını gördünüz mü? Canım ne edepsiz oldu⁶⁷.

İVAZ — Kızlar bazan dik başlı olur, inat tutar

HAMZA — Bilmezsiniz ki, şu Danış'e ne derece kapılmış, vurulmuştur.

İVAZ — Kanın ateşinden, tazelerin aklında bazen böyle haller zuhur eder, delikanlılık budur.

HAMZA — Ama ben kızımın böyle şiddetli yanık olduğunu sezdiğimle ol saat kapattım, meydan vermedim.

ÎVAZ — Güzel, akılâne tedbir etmişsiniz.

HAMZA — Zâhir, onların haberleşmesini iyi kestirdim.

ÎVAZ — Oh, ne güzel!

HAMZA — Eğer görüşmelerine mâni olmasaydım bir kokusu çıkardı.

ÎVAZ — Zâhir ya, zâhir!

HAMZA — Belki kız kaçardı.

ÎVAZ — Akıllıcası da budur.

HAMZA — Bana dediler ki kızla haberleşmeye çalışırmış.

ÎVAZ — Bak şu yaramaza! .

HAMZA — Ama avucunu yalası, o boşuna çabalar.

ÎVAZ — Ha, ha, ha!

HAMZA — Kızı bir daha ona göstermemesini ben bilirim.

ÎVAZ — Oh, işte ustasını bulmuş, onun bilmediği fentleri siz bilirsiniz. Sizden kurnazı ne şatırdır.

Sekizinci Meclis

HİMMET — HAMZA AĞA — ÎVAZ

HİMMET — Eh, imanım hakkına, işte, gümbürtüler koşturmuş ağam, sizin kızınız Daniş'le beraber kaçtı. İspençiyar sandığımız meğer o imiş. Na işte marifetleri uyduran da bu⁶⁸ tabiptir gördünüz mü?

HAMZA — Nasıl? Ne demek? Böyle canıma kıymak! Bakayım zabıt çağırınız. Şu herifi de sakın salıvermeyiniz⁹⁶, savuşmasın. Seni hani, ben seni hükümete teslim edeyim, hakkından gelsin.

HİMMET — Ey, gözüm! Tabip çelebi, seni işte şimdi asarlar⁷⁰! Sakın kıpırdama ha, savulaym de- meyesin!

Dokuzuncu Meclis

SELİME — ÎVAZ — HİMMET

SELİME — Aman, Rabbim! Bu konağı ne zahmetlerle buldum. Ağa, size salık verdiğim hekim nice oldu? Bana haberini versenize.

HİMMET — İşte, kadın! İşte tabip! Onu şimdi asacaklar, sen işine bak.

SELİME — Vay, benim kocamı asacaklar mı!

Eyvah, ey ne yapmış, ne işlemiş ki bu felâkete gelmiş.

HİMMET — Ne yapacak... Bizim ağanın kızını kaçırttı.

SELİME — Vah, kocacığım! Adam gerçekten seni asacaklar mı ki? Ben dişi ehletine⁷¹ pek yazık!

İVAZ — Ah, görüyorsun, bacı, ah!

SELİME — Aman a dostlar, o kadar halkın içinde nasıl öleceksin?

İVAZ — Eh, elden ne gelir?

SELİME — Yazık, yazık! bari odunumuzu kesip bitirmiş olsaydın, onunla teselli ederdim.

İVAZ — Aman, çekil, yüreğimi pâre pâre ediyorsun.

SELİME — Yok, ne demek! ben senin yanında durup sana gayret veririm. Senin asılıp bittiğini gözümle⁷² görmedikçe ayrılp gitmem.

İVAZ — Eyvah!

Onuncu Meclis

HAMZA AĞA — İVAZ — SELİME — HİMMET

HAMZA — İşte zabıt şimdi gelecekmiş, Sizi bir emin yere kapatıp...

İVAZ, *ayağına düşer* — Aman, acap bunun yerine dayak olsa olmaz mı? Sulhan⁷³ sopa ile bitmez mi?

HAMZA — Hayır, hayır. Hüküm zabıtındır. Bakalım ne emredecektir. Vay bu ne!

Sonuncu Meclis

DANIŞ — NURDİL — HALİME — HİMMET HAMZA AĞA — İVAZ — SELİME

DANIŞ — Efendim, işte Daniş günahkârını size arzitmeye, kerimenizi elinize teslim kılmaya geliyorum. Biz de vakaa beraber kaçarak bir yere varıp nikâh kıydıracak idim ama, bu niyetin

yerine bir kâr-i hayr⁷⁴ zuhûr etti. Artık kızınızı kapmak, kaçırmak garazından vaz geçip⁷⁵ sizin kendinizden istemek arzusuna düştüm: Zira size malum olsun ki demin mektup aldım, çok haberler geldi. Ammim ölmüş, mal ve menale bütün beni vâris etmiş.

HAMZA — Ya, öyle mi! Efendim, benim size hürmetim vardır, sizin hüsn-i halinize itibarım çoktur⁷⁶ size kızımı gayet memnuniyetle veririm, dün- yalarca razıyım.

İVAZ — Of, aman! Tababet amma da dar kurtuldu!

SELİME — Ey koca, mademki asılmayacaksın, bana çok şükürler et ki⁷⁷ seni hekim ettim, sana bu devleti ben davet ettim.

İVAZ — Karı, yediğim bol bol sopaları sen üstüme⁷⁸ davet ettin ama...

SELİME — Ama, sonu iyi çıktı. Artık dargınlıktan geçmeli.

İVAZ — Ey, peki karı, işte sebep olan beni çıkardığın postun⁷⁹ hatırası için yediğim dayakların acısını sana affettim. Ama bundan sonra hazır ol ha: benim gibi büyük adama tâzim ve itaate hazır ol. Yoksa sen bilirsin, tabip dargınlığı halkın dildiği gibi değildir, korkacak şeydir ha!

Temmet

Fi 11 Şaban 1282 (= 16 Kasım 1869)

BİRİNCİ FASIL

- 1 Yok, hayır.
- 2 Etmek, yapmak, işlemek.
- 3 Kâhyası olmak, karışanı görüşeni bulunmak.
- 4 Dediğim yola gidersin, söylediğim gibi davranırsın. *
- 5 Huysuzluk, titizlik, aksilik.
- 6 İkinci baskı: Meğer ki belâ imiş.
- 7 Aristetalis, Aristo dahi denilen eski grek filozoflarından olup milâttan önce 384-322 arasında yaşamıştır.
- 8 Hödük, ahmak, kaba.
- 9 İrfan satmak, bilgisi varmış gibi gösteriş yapmak.

- 10 *Dört ayağını bir yere getirmek*, bütün kuvvetini toplayıp sarfetmek. Bu sözde bir hor görürlük vardır, çünkü *dört ayak* iki elin de ilâvesiyle ayak sayısının dörde çıkarılmasıdır ki bu tarzda çalıştığı söylenen kimsenin beceriksizliği ve ufak işleri bile güçlkle veya çok kuvvet harcayarak yaptığını anlatır.
- 11 *Mübahase etmek*, hafif tartışmalı konuşma.
- 12 *Sarfi ezber öğrenmiş*, buradaki sarftan maksat Arapça sarf (gramer) dir. Netekim İvaz bu bilgisini ikinci fasılda Hamza Ağa ile konuşurken meydana koyacaktır. İvaz birtakım da hekimlik terimleri kullanacaktır ki onları da burada on yıl bir hekime hizmet etmekle öğrendiğini anlıyoruz.
- 13 İkinci baskı: buna *hain postal* ilâve olunmuş- tur
- 14 *He dediğim gün*, «Evet dediğim gün». Evlenecek kızlar, kendileri nikâh töreninde bulunmadıkları için, onun yerine bir vekil ile nikâhının kıyılmasına razı olup olmadıklarını, bu işe razı oldukları takdirde sadece «Evet!» diyerek bilirirlerdi. Bunun arkasından gelen «kabul ettiğim saat» sözü de aynı törenle ilgilidir.
- 15 *Batsın*, daha çok *yere batsın* şeklinde kullanılır ve kızgınlık, kötü sonuç dilemek anlatır.
- 16 *Nalet olsun*, «Lanet» sözünün halk arasında aldığı şekil. İvaz, aşağıda bunu doğru şekilde söylüyor.
- 17 *Hüccet*, bir hükmün yazılı olduğu kâğıt.
- 18 *Burnaz*, iri ve hörgüçlü burun sahibi.
- 19 *Benim gibi bir kadına düştüğüne*, benim gibi bir kadına rastladığına, kısmet olduğuna.
- 20 *Nobran*, inatçı, kaba ve aksi. İkinci baskıda *nobran heriften* sonra *A oduncu!* katılmıştır.
- 21 *Çırağ etmek*, konuşma dilinde *çırak etmek* şeklinde söylenir ve geçimi sağlanarak bir kimseyi emekliye ayırmak anlamına gelir ki buradaki gibi, beni rahata erdirdin yolunda sitemli olarak kullanılır.
- 22 *Bes*, yetişir, elverir.
- 23 *O yaprağı çevirelim*, orasını geçelim, o bahsi kapayalım.
- 24 İkinci baskı: *ne demek bakayım*.
- 25 *Sefih*, malını akılsızca harcayan kimse.
- 26 *Yatağıma varınca*, yatağıma varıncaya kadar.
- 27 İkinci baskı: *uğursuz*¹ dan sonra *kaypakçı* ilâve olunmuştur, *Kaypakçı*, bir malı alıp, uzağa kaçırın anlamındadır.
- 28 *Menhus*, uğursuz olan kimse, hayırsız.
- 29 *Hemen*, yalnız, ancak.
- 30 *Dertment*, acınacak halde.
- 31 *Çelik basmak*, ince değnekle dövmek.
- 32 *Keyff çatmak*, rahat ve iyi halde olmak, eğlence ve zevk halinde bulunmak. «... Herkesin keyfi çatmalı» cümlesinde bir şivesizlik vardır.
- 33 *Harabatîlik*, üstü başı yırtık ve kirli, düşkün tvaziyette bulunmaklık. (*Harabati*, daima işki içen manasını da anlattığı için bu düşkün vaziyette daimî içki içmeklik de mevcuttur. Netekim kadının şikâyetlerinden de bu hal anlaşılıyor.)
- 34 *Azıtmak*, işi büyütmek, hududu aşmak, geçmek.
- 35 *Söz götürmek*, dayanmak, azar veya alay gibi sözlere dayanmak.
- 36 *Kolu uzun olmak*, gücü yeter halde bulunmak.
- 37 *Eli ağır olmak*, vuruşu kuvvetli, fazla ağrıtır şekilde olmak.
- 38 *Kulak asmak*, ehemmiyet vermek, söz dinlemek.
- 39 *Kaşınmak*, kavgaya bahane aramak.
- 40 Yani sopa veya tokat gibi bir şey yersin demek istiyor. Biraz sonra da değnekle vuracaktır. *Arsızlık*, burada utanması olmayan, utanmaz anlamında kullanılmıştır.
- Selime elleri kalçasında olarak Müstecip Çelebinin üstüne yürür ve ona bir tokat vurur.
- 41 *Arsızlık*, burada utanması olmayan, utanmaz anlamında kullanılmıştır.
- 42 Selime elleri kalçasında olarak Müstecip Çelebinin üstüne yürür ve ona bir tokat vurur.
- 43 *Fodul*, bilir bilmez her şeye karışan.
- 44 *Dövmekten alır*, dövmekten geri kor, çeker.
- 45 İkinci baskı: *neye*.
- 46 *Burun sokmak*, üzerine vazife olmadığı halde bir şeye karışmak.
- 47 Müstecip Çelebi, Selime'den tokadı yiyince İvaz'a doğru döner, fakat İvaz da onun üstüne yürüyerek elindeki sopa ile vurur ve kaçırır.
- 48 *Hakim Çiçeron*, meşhur Latin hatibi Çiçero (M. ön. 106'da doğmuştur.) Türkçede çok laf söyleyen ve gevezelik edene *çaçaron* denilmesi bundan çıkmıştır. Fakat buradaki has isimdir. Ona isnat edilerek biraz aşağıda söylenen cümle çok tabii ki değiştirilmiş ve bozulmuş bir haldedir.
- 49 Molière külliyatının bazılarında burada üçüncü meclis başlar.
- 50 *Beşes ileri gelen*, bir yerin itibar sahibi adamı demek anlamadadır. *Vefik Paşa*, sözlüğünde bu kelimenin sonraları paşa şeklini aldığını kaydetmektedir. *Doğu vilâyetlerinde bazı ileri rütbeli memur ve subay eşlerine de paşa denildiği görülmektedir*.
- 51 Himmet'le Korkut sahneye geldikleri zaman ilkin Selime'yi görmeden aralarında konuşurlar. Selime bunların laflarına kulak verir, sonra kendi varlığını bildirir.

- 52 MoliereUn köylü konuşmasını Vefik Paşa da bazı sözlerle uygulamıştır, fakat bunlardan çoğunun imlâ şekline göre ayırt edilmesi güççedir. *İrabbim*, «Tanrım» anlamına olan *Rabbim* kelimesinin; *amu da*, «amma da» deyiminin bu söyleyişi taklit için yapılmış şekillerdir. *Bulaşmak*, bir işe başlamak, girişmek anlamındadır.
- 53 *Dokunmak*, tek başına kullanıldığı zaman çok defa zarar anlamına gelen bu deyim buradaki gibi fayda anlamına kullanılması bir şivesizliktir. Fayda kavramını iyma ettiğini konuşmanın biraz altında gelen «*faydası eser*» sözünden anlayabiliyoruz.
- 54 *Dübara*, hile.
- 55 İkinci baskı: *Hekimler pusulayı şaşırıldı hep cevap verdi*.
- 56 *Batır*, batmak mastarından: Ulaş (bağ fiil) ler- den sonra gelince sürerlik gösterir «Kızının derdine derman arayıp durur» anlamında. Vefik Paşa *batmak* kelimesinin eski Türkçede kullanılıp Osmanlılar zamanında *yatmak* şeklini aldığı kaydeder.
- 57 Kadın bu zamana kadar bir kenarda kendi kendine söylenirken burada geri dönerek sanki onları yeni görmüş gibi şaşkınlık gösterir.
- 58 *îp kaçkını*, ipten, yani asılmak üzere iken, kaçıp kurtulmuş veya asılmaya lâîyk bir insan olduğu halde daha cezasına uğramamış olan.
- 59 *Acık*, acı, öç.
- 60 *Nev zemin*, yeni biçim.
- 61 *Çattınız*, rastladınız.
- 62 *Müfredat*, ilâçlık otlar.
- 63 *özge*, bambaşka.
- 64 *Cinnet*, delilik.
- 65 İkinci baskı: *ona* yoktur.
- 66 İkinci baskı: *garip hünerler yerine çok marifetler*.
- 67 İkinci baskı: *Hacı îvaz*.
- 68 İkinci baskı: *tanılır*.
- 69 *Veleyet*, vilâyet.
- 70 *Hazık, kâmil*, ustar (doktor).
- 71 *Boşlamak*, arkasını bırakmak.
- 72 *îvaz*, sahneye elinde bir şişe ile türkü söyleyerek gelir.
- 73 *Reşk ederdi*, imrenirdi.
- 74 *îvaz*, şişeyi yere bırakır. Korkut saygılı bir selâm vermek üzere eğilince, bu hareketi şişeyi almak için narak kaldırıp beri tarafa koyar; bu sefer Himmet de aym hareketi yapınca şişeyi yerden kaldırıp türlü oyunlarla göğsüne bastırır, kendi kendine söylenir.
- 75 İkinci baskı: *acep* yoktur.
- 76 İkinci baskı: *gördüğümüzden*.
- 77 *Bizar*, rahatsız.
- 78 *Umurcu*, meraklı ve dikkatli iş gören.
- 79 İkinci baskı: *hazakatınızı* yoktur.
- 80 *Onluk*, 10 paralık.
- 81 İkinci baskı: *Ey* yoktur.
- 82 İkinci baskı: *demetçik*.
- 83 İkinci baskı: *işte* yoktur.
- 84 *Kışmırlık*, muziplik, alaycılık.
- 85 İkinci baskı: *şimdi kızacağım*.
- 86 *Betlik*, fena, kötü muamele.
- 87 *Kartar*, kadar.
- 88 İkinci baskı: *siz pişman*.
- 89 İkinci baskı: *hemen ayaklanmış*.
- 90 *Kızan*, çocuk.
- 91 *Melhem*, merhem.
- 92 *Sürdüğün Mile*, «bille» birle'nin Himmet'in telâffuz biçiminde uydurulmuşudur. *Birle*, «ile, hemen» manasındadır.
- 93 *Tabip binişi*, biniş, alay ve törende giyilen geniş ve bol cüppe. Moliere'in bahsettiği zamanlarda hekimlerin kendilerine mahsus bir kıyafeti vardı.
- 94 İkinci baskı: *Matbuhlarım benim*.

İKİNCİ FASIL

- 1 *Kusurunun*, bütün geri kalanların.
- 2 *Aklı dönmek*, akıllı hareketin tersini yapmak.

3 ... *olduğu belirmez, ... olduğu belli olmaz, görünüşte bilinmez.*
4 *Kafası yarık, çok defa tabii olmayan hareketlerde bulunan kimse için kafası çatlak sözü kullanılır.*
5 *Zatında, esnasında, esas itibarıyla.*
6 *Bülent, yüksek.*
7 *Tutunur, girişir, başlayır.*
8 İkinci baskı: *hücum ile.*
9 İkinci baskı: *Sizin yoktur.*
10 *Ravent, kökünden çıkarılan buruk su hafif müs- hil olarak kullanılan ot. Sinameki de aynı iş için kullanılır*
bir ot.
11 İkinci baskı: o yoktur.
12 *Helbet, elbet.*
13 *Nası, nasıl.*
14 İkinci baskı: *dinlerdi.*
15 İkinci baskı: *o da yoktur.*
16 *Kârı değildir, işi değildir.*
17 *Talip, istek edici, kendine eş olmak isteyen.*
18 *Mani çıkarmak, türkü söylemek.*
19 *Mirasçılar, birinin ölümünden sonra bırakacağı maldan pay alacak olanlar.*
20 *Lebbeyk deyip durmak, verilecek emir bekler vaziyette bulunmak. Lebbeyk, buyurunuz, emir sizin ma-*
nasıdır.
21 Yani miras bırakacak kimsenin ölümünü bekleyenler.
22 *Züha, Zeliha; İrifat, Rifat; İrbaham, İbrahim.*
23 *Hayva veya Hayvaya dönmek, hastalıktan sararmak.*
24 *Di ak bir keret, bir kere düşün taşın.*
25 *Memmuum olan, işittiğim, duymuş olduğum.*
26 İkinci baskı: *Kime söylüyorsunuz? Doktor kim...*
27 *İcaze, diploma, ders izin kâğıdı.*
28 *Kapı taşra ederim, kapı dışarı ederim, kovarım.*
29 İkinci baskı: *Pek memnunum pek.*
30 İkinci baskı: *İnanınız bana;* ilâve edilmiştir.
31 *Tımar edecek, bakılacak, tedavi edilecek.*
32 *Şîr-i nazikini, nazik sütünü.*
33 Burada İvaz elini sütananın göğsüne doğru uzatır.
34 *Ruskatunuzla, Ruhsatınızla'nın Himmet ağzında aldığı şekil. İzninizle, müsaadenizle demek.*
35 *Zahar, zâhir, elbet;*
36 İvaz, Himmet'i kucaklamak ister gibi harekette bulunarak siitanaya sarılır.
37 Himmet onu geri çeker.
38 İkinci baskı: *siz hekimbaşı.*
39 *Allem kalem, şöyle böyle etmek. Manasız veya münasebetsiz ,hal ve hareketleri ifade yerinde kullanılır.*
40 *Matbu\ tabiate uygun, beğenilecek hal ve şekilde.*
41 *Mola, bırak, salıver.*
42 İvaz biraz evvelki kareketine devam eder.
43 Himmet yeni baştan onu geri çeker.
44 *Müterakkip olmak, gözlemek, beklemek.*
45 İvaz burada sütananın göğsünü işaret ederek konuşur.
46 İkinci baskı: *Ama bak.*
47 *Sinesini, göğsünü.*
48 Himmet burada İvaz'ı geri çekip arkasını çevirir.
49 *Himzet, mimzet, İvaz'ın söylediği hizmet sözünün Himmet'in kızgınlıkla söyleyiş şekli.*
50 İkinci baskı: *bir humma, keskin kumma veririm.*
51 Halime burada kocasını kolundan tutup çekerek çevirir. » - '
52 İkinci baskı: *aldırır sam.*
53 *Kani' olmak, kanaat etmek.*
54 *Hücnat, kusur, ayıp manalarına. Fakat burada mesele, rahatsızlık yerine kullanılıyor.*
55 Elini ağzına, başına ve çenesine götürerek işaretlerle bu cevabı verir. İvaz'ın sormasına karşı ikinci defa
gene aym hareketle cevap verir.
56 Kızın işaretlerini taklit eder.
57 *Lakırdıyı bitirmek, bir iş hakkında son sözleri söylemek. Kesin kararı vermek.*
58 Buraca kadar hasta kızla konuşan İvaz burada Hamza Ağaya döner.
59 *Kim, ki.*
60 *Füc'eten, birdenbire.*
61 İvaz kolunu kaldırarak tarif eder.
62 *Fîil ve hareketin kılması, durması, işleyip oynamaması.*

- 63 *Ahlât*, insan vücudunun çıkardığı sulu maddeler.
- 64 *Ulema beyninde*, âlimler arasında.
- 65 İvaz burada hekime hizmeti sırasında öğrendiği istilahlardan bir kısmını bilir bilmez sıralıyor. Böylelikle hekimlik terimleri kullanarak Hamza Ağayı şaşırtıyor ve lafına devam ederken kekeleye başlayınca Ağaya Arapça bilip bilmediğini soruyor, onun Arapça hiç bilmediğini öğrenince hemen işi o yola döküyor. *Ahlât-ı sakime* (= humeurs peccantes) sağlam olmayan, bozuk salgı. *Hitta-i ravide* (= région des maladies) hastalık bölgesi. - *Tenebbü ve tereffü eden*: çıkan ve yükselen. - *Menfuzat* (= Influences) tesirler, zorlamalar. - *Sutu'* (= Exhalaison) bir cisimden çıkan koku veya buhar. - *Ebhire* (= vapeurs) buharlar, dumanlar. Cümleyi buraya kadar idare edebilen İvaz burada *İstirka* diye hatırıma gelen bir kelime ahengiyle benzerlerini söylemek istiyor, fakat buldukları bununla münasebeti olmadığından karşısındaki farkına varır kuruntusuna düşüyor. *İstirkap*, birbirini çekememek; *istirkak*, birini esir veyahut kul etme manalarıdır.
- 66 İkinci baskı: *Siz Arabî bilir misiniz?*
- 67 İvaz burada da vaktiyle ezberlediği Arapça gramer cümlelerini söylemeye başlar.
- 68 *Faki*, okuması, yazması olan.
- 69 *MübUusetü anha*, evvelce bahsedilmiş.
- 70 *Kebet*, karaciğer.
- 71 *Ev'iyе*, damarlar.
- 72 *Verit*, kalbe kan getiren damar.
- 73 *Kesb-i ittisal*, bitişmek.
- 74 *Esnay-ı fezeyan ve cevelân*, tamşa ve dolaşma sırasında.
- 75 *İltika*, karşı gelip kavuşma.
- 76 *İrtika*, ilerlemek, yükselmek.
- 77 *Ecvaf*, boşluklar.
- 78 *Ketf*, omuz.
- 79 *Münhader*, uyuşmuş.
- 80 *İfrah etmek*, biçime sokmak, şekil vermek.
- 81 *Bade-i köhne*, eskimiş (yıllanmış) şarap.
- 82 *Dili açmakla*, dili açtığı için.
- 83 İkinci baskı: *yola getiririz seni.*
- 84 *Hudaya emanet*, ayrılma sırasında söylenir.
- 85 Burada İvaz elini arkasına uzatır, Hamza da keseye davranır.
- 86 İkinci baskı: *canım sıkılır* ilâve edilmiştir.
- 87 *Tasdi'*, asıl manası baş ağırta, konuşmada «rahatsız etmek» makamında nezaket olarak kullanılır.
- 88 *Meyl-i himayet*, koruma meyli.
- 89 *Hibale-i kabale*, buradaki anlam sizin elinize demektir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

- 1 *İспенçiyar*, eczacı. İkinci baskıda *ispençer* olarak değiştirilmiştir.
- 2 *Libas*, elbise.
- 3 *Tezyin etsem*, süslesem.
- 4 *Peruka*, takma saç.
- 5 İkinci baskı. *Hayır*, *hayır diyorum*.
- 6 *Zorlan*, zor ile. İkinci baskıda *zorla* şeklinde yazılmıştır.
- 7 İkinci baskı: *Benim tahsilim*.
- 8 İkinci baskı. *Bilmem ki*.
- 9 *Vebal*, yük, azap, günah.
- 10 *Şayi'*, yayılmış, duyulmuş.
- 11 *Musir*, ayak direyen. İkinci baskıda mübalâğa için *ya* ilâve edilerek *musirdir ya* şeklinde konulmuştur.
- 12 *Bundan geri*, bundan sonra.
- 13 *Sineye çekmek*, zararı ödemeye razı olmak.
- 14 *Ayak teri*, çağırılan bir hekime ayrıca verilen yol masrafı.
- 15 *Ağzı pek*, sır tutan.
- 16 *Diyet*, öldürülen bir kimse için takdir olunan kan bahası.
- 17 *Mevta*, ölü.
- 18 *Sabûr*, sabırlı.
- 19 *Ketum*, ağzı pek; sır saklayan, söylemeyen.
- 20 (İvaz kendisine doğru gelenleri görerek.)
- 21 *llüfet*, köylü ağzıyla Rifat.
- 22 *Gülsün*, Gülsüm.
- 23 *Kekremsi*, *dil buran*, *acımtırak*. *İlâçlar çok defa acıca olduklarından kekremsiyi burada ilâç yerine kullanmaktadır.*

- 24 ikinci baskı: *kesilir*.
- 25 *Hâsa huzurdan, iğrenç bir şey söylenme sırasında kullanılan bir nezaket formülü olup meclisten dışarı şekli de vardır.*
- 26 *htar, aktar.*
- 27 *Nçıt buhlar, nüshüller, matbuh, (= kaynatılarak hazırlanmış ilaç), müşhil (= amel veren ilaç) kelimelerinin köylü şivesine uydurulmuş şekilleri.*
- 28 İkinci baskı: *korkudan*.
- 29 «Günde hastalardan yüz tanesini yolcu eder, öldürür diyorlar».
- 30 *Küh, asıl, esas. Kühüne varmak, aslını öğrenmek, asıl işi öğrenmek.*
- 31 *Uşak, genç delikanlı.*
- 32 İkinci baskı: *ta kendisi!* Bir daha tekrarlanmıştır.
- 33 *Tibr, toz halinde altın; musaffa, temizlenmiş, süzülmiş.*
- 34 *Gussa, tasa, kaygı.*
- 35 *Savda, eski hekimliğin ahlât-ı erbaa diye dörde ayırdığı, vücuttaki sıvı halindeki maddelerden biri. Diğerleri kan, balgam, safra'dır. Burada sevda hastalık yerinde kullanıldığı için karasevda, malihulya ile açıklanması uygundur, aslında da mélancolie olarak geçer.*
- 36 *Rav-i Hint ve Sina-i Yemen, yukarıda anlatılmış olan Ravent ile Sinameki'nin âlimcesidir. Netekim Halime bunlara haklı olarak «Fürsçe sözler» diyor ve anlayamadığını söylüyor.*
- 37 *Likay-ı pür-nâz, çok nazlı çehre.*
- 38 İkinci baskı: *hasta ol yoktur.*
- 39 *Beni bahışla, mazur tut, affet. Bundan sonra gelen Abu ünlem olup nedir makamında kullanılır.*
- 40 İkinci baskı: *ne de, bak, ilaçla iyi etmelerini...*
- 41 *Eksik etek, kadın.*
- 42 İkinci baskı: *onun betliğinin.*
- 43 *Cevr etmek, eziyet etmek.*
- 44 *Yavukta, yakında. Böyle olunca biraz evvelki yaban kelimesinin manası da dışarıda fikrini ifade etmektedir.*
- 45 İkinci baskı: *Ey yoktur.*
- 46 *Himmet sahnenin başından beri onları dinlemektedir. İvaz'm işi azıttığım görmesi üzerine kendini belli eder.*
- 47 İkinci baskı: *ya yoktur.*
- 48 *Sallamamak, aldurmamak, ehemmiyet vermemek.*
- 49 İkinci baskı: *ey yerine hava.*
- 50 *Nisa, kadınlar; müdavat, hastaya ilaç etme, tedavi; ifaket, iyileşme.*
- 51 İkinci baskı, bundan sonra, söz persengi olarak, *lebbeyk efendim* katılmıştır.
- 52 İkinci baskı: *pek garaıptendir.*
- 53 İkinci baskı: *artık.*
- 54 *Kat kala, değişmez, kesin.*
- 55 *Azm ü cezm, kestirmeden, kesin karar.*
- 56 İkinci baskı: Bu cümle *Hele nafîle edersin nafîle* şeklindedir.
- 57 *Râm olmak, teslim olmak.*
- 58 İkinci baskı: *varmam ha! varmam!*
- 59 İkinci baskı: *Ben kulaklarınızı kaparım, siz sağır olursunuz.*
- 60 *Niza', çekişme, lakırdı kavgası.*
- 61 *Koyun da, bırakın da.*
- 62 *Müfredat-ı firariye, kaçma ilacı.*
- 63 *Hab-i tenkih, nikâh hayrı.*
- 64 İkinci «baskı: *Vakit geçmesin.*
- 65 İvaz burada hekimlik terimleri kullanarak eczacı kalfası kılığına girmiş olan Daniş'e «hastanın sevgilisi için duyduğu aşk ateşi babasının iradesinin büsbütün zıddıdır. Vakit geçirmeye gelmez, mesele fena bir hal almaktadır, buna acele çare bulmak lâzımdır, iş uzarsa uzar. Ben buna tek ilaç bilirim o da birlikte kaçıp nikâhı kıyarak evlenmektir. Belki hasta bunu yadırgar ama siz işinizin ehlisiniz, artık kandırmaya çalışın» fikrini anlatmaktadır.
- 66 *Nâçar; çaresiz.*
- 67 İkinci baskı: *ey ile Canım yoktur.*
- 68 İkinci baskı: *şu.*
- 69 İkinci baskı: *salıvermeyiniz ha!*
- 70 İkinci baskı: *asarlar aha...*
- 71 İkinci baskı: *dişi ehline.*
- 72 İkinci baskı: *şu gözümle.*
- 73 *Sulhan, anlaşarak.*
- 74 *Kâr-i hayr, hayırlı iş.*
- 75 İkinci baskı: *vazgeçip yerine geçip.*
- 76 İkinci baskı: bundan sonra *hem de* eklenmiştir.
- 77 İkinci baskı: *ki yoktur.*

78 İkinci baskı: benim üstüme.

79 *Çıkardığım -postun*, posta çıkmak, posta utur- mak, ehemmiyetli, itibarlı bir yer tutmak demek olduğuna göre çıkardığım mevki demektir. (İkinci baskıda bu cümle doğruca *peki* diye başlar.)

(OYUN VE DİPNOTLARI AHMET VEFİK PAŞA'NIN ZORAKİ HEKİM OYUNU DERLEYEN MUSTAFA NİHAT ÖZÖN'ÜN ZORAKİ HEKİM ADLI KİTABINDAN ALINMIŞTIR)

5.3 ZORAKİ HEKİM FRANSIZCA METİN (LE MÉDECİN MALGRÉ LUI)

ACTE I, SCÈNE I. - SGANARELLE, MARTINE

Paraissant sur le théâtre en se querellant.

SGANARELLE: Non, je te dis que je n'en veux rien faire, et que c'est à moi de parler et d'être le maître.

MARTINE: Et je te dis, moi, que je veux que tu vives à ma fantaisie, et que je ne suis point mariée avec toi pour souffrir tes fredaines.

SGANARELLE: O la grande fatigue que doit d'avoir une femme! et qu'Aristote a bien raison, quand il dit qu'une femme est pire qu'un démon!

MARTINE: Voyez un peu l'habile homme, avec son benêt d'Aristote!

SGANARELLE: Oui, habile homme: trouve-moi un faiseur de fagots qui sache, comme moi, raisonner des choses, qui ait servi six ans un fameux médecin, et qui ait su, dans son jeune âge, son rudiment par cœur.

MARTINE: Peste du fou fieffé!

SGANARELLE: Peste de la carogne!

MARTINE: Que maudit soit l'heure et le jour où j'aviserais d'aller dire oui!

SGANARELLE: Que maudit soit le bec cornu de notaire qui me fit signer ma ruine!

MARTINE: C'est bien à toi, vraiment, à te plaindre de cette affaire. Devrois-tu être un seul moment sans rendre grâce au Ciel de m'avoir pour ta femme? et méritois-tu d'épouser une personne comme moi?

SGANARELLE: Il est vrai que tu me fis trop d'honneur, et que j'eus lieu de me louer la première nuit de nos noces! Hé! morbleu! ne me fais point parler là-dessus: je dirois de certaines choses...

MARTINE: Quoi? que dirois-tu?

SGANARELLE: Baste, laissons là ce chapitre. Il suffit que nous savons ce que nous savons, et que tu fus bien heureuse de me trouver.

MARTINE: Qu'appelles-tu bien heureuse de te trouver? Un homme qui me réduit à l'hôpital, un débauché, un traître, qui me mange tout ce que j'ai?

SGANARELLE: Tu as menti: j'en bois une partie.

MARTINE: Qui me vend, pièce à pièce, tout ce qui est dans ce logis.

SGANARELLE: C'est vivre de ménage.

MARTINE: Qui m'a ôté jusqu'au lit que j'avois.

SGANARELLE: Tu t'en lèveras plus matin.

MARTINE: Enfin qui me laisse aucun meuble dans toute la maison.

SGANARELLE: On en déménage plus aisément.

MARTINE: Et qui du matin jusqu'au soir, ne fait que jouer et que boire.

SGANARELLE: C'est pour ne me point ennuyer.

MARTINE: Et que veux-tu, pendant ce temps, que je fasse avec ma famille?

SGANARELLE: Tout ce qu'il te plaira.

MARTINE: J'ai quatre pauvres petits enfants sur les bras.

SGANARELLE: Mets-les à terre.

MARTINE: Qui me demandent à toute heure du pain.

SGANARELLE: Donne-leur le fouet: quand j'ai bien bu et bien mangé, je veux que tout le monde soit saoul dans ma maison.

MARTINE: Et tu prétends, ivrogne, que les choses aillent toujours de même?

SGANARELLE: Ma femme, allons tout doucement, s'il vous plaît.

MARTINE: Que j'endure éternellement tes insolences et tes débauches?

SGANARELLE: Ne nous emportons point, ma femme.

MARTINE: Et que je ne sache pas trouver le moyen de te ranger à ton devoir?

SGANARELLE: Ma femme, vous savez que je n'ai pas l'âme endurente, et que j'ai le bras assez bon.

MARTINE: Je me moque de tes menaces.

SGANARELLE: Ma petite femme, ma mie, votre peau vous démange, à votre ordinaire.

MARTINE: Je te montrerai bien que je ne te crains nullement.

SGANARELLE: Ma chère moitié, vous avez envie de me dérober quelque chose.

MARTINE: Crois-tu que je m'épouvante de tes paroles?

SGANARELLE: Doux objets de mes vœux, je vous froterai les oreilles.

MARTINE: Ivrogne que tu es!

SGANARELLE: Je vous battrai.

MARTINE: Sac à vin!

SGANARELLE: Je vous rosserai.

MARTINE: Infâme!

SGANARELLE: Je vous étrillerai

MARTINE: Traître, insolent, trompeur, lâche, coquin, pendard, gueux, belître, fripon, maraud, voleur...!

SGANARELLE: *il prend un bâton et lui en donne.*

Ah! vous en voulez donc?

MARTINE: Ah! ah, ah, ah!

SGANARELLE: Voilà le vrai moyen de vous apaiser.

SCÈNE II - M. ROBERT, SGANARELLE, MARTINE

M.ROBERT: Holà, holà, holà! Fi! qu'est-ce ci? Quelle infamie! Peste soit le coquin, de battre ainsi sa femme!

MARTINE: *les mains sur les côtés, lui parle en le faisant reculer, et à la fin lui donne un soufflet.*

Et je veux qu'il me batte, moi.

M.ROBERT: Ah! j'y consens de tout mon cœur.

MARTINE: De quoi vous mêlez-vous?

M.ROBERT: J'ai tort.

MARTINE: Est-ce là votre affaire?

M.ROBERT: Vous avez raison.

MARTINE: Voyez un peu cet impertinent, qui veut empêcher les maris de battre leurs femmes.

M.ROBERT: Je me rétracte.

MARTINE: Qu'avez-vous à voir là-dessus?

M.ROBERT: Rien.

MARTINE: Est-ce à vous d'y mettre le nez?

M.ROBERT: Non.

MARTINE: Mêlez-vous de vos affaires.

M.ROBERT: Je ne dis plus un mot.

MARTINE: Il me plaît d'être battue.

M.ROBERT: D'accord.

MARTINE: Ce n'est pas à vos dépens.

M.ROBERT: Il est vrai.

MARTINE: Et vous êtes un sot de venir vous fourrer où vous n'avez que faire.

M.ROBERT: *il passe ensuite vers le mari, qui pareillement lui parle toujours en le faisant reculer, le frappe avec le même bâton et le met en fuite; il dit à la fin:*

Compère, je vous demande pardon de tout mon cœur. Faites, rossez, battez. comme il faut, votre femme ; je vous aiderai, si vous voulez.

SGANARELLE: Il ne me plaît pas, moi.

M.ROBERT: Ah! c'est autre chose.

SGANARELLE: Je la veux battre, si je le veux; et ne la veux pas battre, si je ne le veux pas.

M.ROBERT: Fort bien.

SGANARELLE: C'est ma femme, et non pas la vôtre.

M.ROBERT: Sans doute.

SGANARELLE: Vous n'avez rien à nous commander.

M.ROBERT: D'accord.

SGANARELLE: Je n'ai que faire de votre aide.

M.ROBERT: Très-volontiers.

SGANARELLE: Et vous êtes un impertinent, de vous ingérer des affaires d'autrui. Apprenez que Cicéron dit qu'entre l'arbre et le doigt il ne faut point mettre l'écorce.

Ensuite il revient vers sa femme, et lui dit, en lui pressant la main:

O ça, faisons la paix nous deux. Touche là.

MARTINE: Oui! après m'avoir ainsi battue!

SGANARELLE: Cela n'est rien, touche.

MARTINE: Je ne veux pas.

SGANARELLE: Eh!

MARTINE: Non.

SGANARELLE: Ma petite femme!

MARTINE: Point.

SGANARELLE: Allons, te dis-je.

MARTINE: Je n'en ferai rien.

SGANARELLE: Viens, viens, viens.

MARTINE: Non: je veux être en colère.

SGANARELLE: Fi! c'est une bagatelle. Allons, allons.

MARTINE: Laisse-moi là.

SGANARELLE: Touche, te dis-je.

MARTINE: Tu m'as trop maltraité.

SGANARELLE: Eh bien va, je te demande pardon: mets là ta main.

MARTINE: Je te pardonne (*elle le dit bas*) mais tu le payeras.

SGANARELLE: Tu es une folle de prendre garde à cela: ce sont petites choses qui sont de temps en temps nécessaires dans l'amitié; et cinq ou six coups de bâton, entre gens qui s'aiment, ne font que ragaillardir l'affection. Va, je m'en vais au bois, et je te promets aujourd'hui plus de cent de fagots.

SCÈNE III - MARTINE, seule

MARTINE: Va, quelque mine que je fasse, je n'oublie pas mon ressentiment; et je brûle en moi-même de trouver les moyens de te punir des coups que tu me donnes. Je sais bien qu'une femme a toujours dans les mains de quoi se venger d'un mari; mais c'est une punition trop délicate pour mon pendard: je veux une vengeance qui se fasse un peu mieux sentir; et ce n'est pas contentement pour l'injure que j'ai reçue.

SCÈNE IV. - VALÈRE, LUCAS, MARTINE

LUCAS: Parguenne! j'avons pris là tous deux une gueble de commission; et je ne sais pas, moi, ce que je pensons attraper.

VALÈRE: Que veux-tu, mon pauvre nourricier? il faut bien obéir à notre maître; et puis nous avons intérêt, l'un et l'autre, à la santé de sa fille, notre maîtresse; et sans doute son mariage, différé par sa maladie, nous vaudroit quelque récompense. Horace, qui est libéral, a bonne part aux prétentions qu'on peut avoir sur sa personne; et quoiqu'elle ait fait voir de l'amitié pour un certain Léandre, tu sais bien que son père n'a jamais voulu consentir à le recevoir pour son gendre.

MARTINE: *rêvant à part elle.*

Ne puis-je point trouver quelque invention pour me venger?

LUCAS: Mais quelle fantaisie s'est-il boutée là dans la tête, puisque les médecins y avont tous perdu leur latin?

VALÈRE: On trouve quelquefois, à force de chercher, ce qu'on ne trouve pas d'abord; et souvent, en de simples lieux...

MARTINE: Oui, il faut que je m'en venge à quelque prix que ce soit: ces coups de bâton me reviennent au cœur, je ne les saurois digérer, et...

Elle dit tout ceci en rêvant, de sorte que ne prenant pas garde à ces deux hommes, elle les heurte en se retournant, et leur dit:

Ah! Messieurs, je vous demande pardon; je ne vous voyois pas, et cherchois dans ma tête

quelque chose qui m'embarasse.

VALÈRE: Chacun a ses soins dans le monde, et nous cherchons aussi ce que nous voudrions bien trouver.

MARTINE: Seroit-ce quelque chose où je vous puisse aider?

VALÈRE: Cela se pourroit faire; et nous tâchons de rencontrer quelque habile homme, quelque médecin particulier, qui pût donner quelque soulagement à la fille de notre maître attaquée d'une maladie qui lui a ôté tout d'un coup l'usage de la langue. Plusieurs médecins ont déjà épuisé toute leur science après elle: mais on trouve parfois des gens avec des secrets admirables, de certains remèdes particuliers, qui font le plus souvent ce que les autres n'ont su faire; et c'est là ce que nous cherchons.

MARTINE: *Elle dit ces premières lignes bas.*

Ah! que le Ciel m'inspire une admirable invention pour me venger de mon pendar!

Haut.

Vous ne pouviez jamais vous mieux adresser pour rencontrer ce que vous cherchez; et nous avons ici un homme, le plus merveilleux homme du monde, pour les maladies désespérées.

VALÈRE: Et de grâce, où pouvons-nous le rencontrer?

MARTINE: Vous le trouverez maintenant vers ce petit lieu que voilà, qui s'amuse à couper du bois.

LUCAS: Un médecin qui coupe du bois!

VALÈRE: Qui s'amuse à cueillir des simples, voulez-vous dire?

MARTINE: Non: c'est un homme extraordinaire qui se plaît à cela, fantasque, bizarre, quinquex, et ce que vous ne prendriez jamais pour ce qu'il est. Il va vêtu d'une façon extravagante, affecte quelquefois de paroître ignorant, tient sa science renfermée, et ne fuit rien tant tous les jours que d'exercer les merveilleux talents qu'il a eus du Ciel pour la médecine.

VALÈRE: C'est une chose admirable, que tous les grands hommes ont toujours du caprice, quelque petit grain de folie mêlé à leur science.

MARTINE: La folie de celui-ci est plus grande qu'on ne peut croire, car elle va parfois jusqu'à vouloir être battu pour demeurer d'accord de sa capacité; et je vous donne avis que vous n'en viendrez point à bout, qu'il n'avouera jamais qu'il est médecin, s'il se le met en fantaisie, que vous ne preniez chacun un bâton, et ne le réduisez, à force de coups, à vous confesser à la fin ce qu'il vous cachera d'abord. C'est ainsi que nous en usons quand nous avons besoin de lui.

VALÈRE: Voilà une étrange folie!

MARTINE: Il est vrai; mais, après cela, vous verrez qu'il fait des merveilles.

VALÈRE: Comment s'appelle-t-il?

MARTINE: Il s'appelle Sganarelle; mais il est aisé à connoître: c'est un homme qui a une large barbe noire, et qui porte une fraise, avec un habit jaune et vert.

LUCAS: Un habit jaune et vert! C'est donc le médecin des perroquets?

VALÈRE: Mais est-il bien vrai qu'il soit si habile que vous le dites?

MARTINE: Comment? C'est un homme qui fait des miracles. Il y a six mois qu'une femme fut abandonnée de tous les autres médecins: on la tenoit morte il y avoit déjà six heures, et l'on se dispoit à l'ensevelir, lorsqu'on fit venir de force l'homme dont nous parlons. Il lui mit, l'ayant vue, une petite goutte de je ne sais quoi dans la bouche, et, dans le même instant, elle se leva de son lit, et se mit aussitôt à se promener dans sa chambre, comme si de rien n'eut été.

LUCAS: Ah!

VALÈRE: Il falloit que ce fût quelque goutte d'or potable.

MARTINE: Cela pourroit bien être. Il n'y a pas trois semaines encore qu'un jeune enfant de douze ans tomba du haut du clocher en bas, et se brisa, sur le pavé, la tête, les bras et les jambes. On n'y eut pas plus tôt amené notre homme, qu'il le frotta par tout le corps d'un certain onguent qu'il sait faire; et l'enfant aussitôt se leva sur ses pieds, et courut jouer à la fossette.

LUCAS: Ah!

VALÈRE: Il faut que cet homme-là ait la médecine universelle.

MARTINE: Qui en doute?

LUCAS: Testigué! velà justement l'homme qu'il nous faut. Allons vite le chercher.

VALÈRE: Nous vous remercions du plaisir que vous nous faites.

MARTINE: Mais souvenez-vous bien au moins de l'avertissement que je vous ai donné.

LUCAS: Eh, morguene! laissez-nous faire: s'il ne tient qu'à battre, la vache est à nous.

VALÈRE: Nous sommes bien heureux d'avoir fait cette rencontre; et j'en conçois, pour moi, la meilleure espérance du monde.

SCÈNE V. - SGANARELLE, VALÈRE, LUCAS

SGANARELLE: *entre sur le théâtre en chantant et tenant une bouteille.*

La, la, la.

VALÈRE: J'entends quelqu'un qui chante, et qui coupe du bois.

SGANARELLE: La, la, la... Ma foi, c'est assez travaillé pour un coup. Prenons un peu d'haleine.

Il boit, et dit après avoir bu:

Voilà du bois qui est salé comme tous les diables.

Qu'ils sont doux,

Bouteille jolie,

Qu'ils sont doux,

Vos petits glou-gloux!

Mais mon sort feroit bien des jaloux,

Si vous étiez toujours remplie.

Ah! bouteille, ma mie,

Pourquoi vous vuidez-vous?

Allons, morbleu! il ne faut point engendrer de mélancolie.

VALÈRE: Le voilà lui-même.

LUCAS: Je pense que vous dites vrai, et que j'avons bouté le nez dessus.

VALÈRE: Voyons de près.

SGANARELLE: *les apercevant, les regarde, en se tournant vers l'un et puis vers l'autre, et abaissant la voix, dit:*

Ah! ma petite friponne! que je t'aime, mon petit bouchon!

Mon sort...feroit...bien des...jaloux,

Si...

Que diable! à qui en veulent ces gens-là?

VALÈRE: C'est lui assurément.

LUCAS: Le velà tout craché comme on nous l'a défiguré.

SGANARELLE: *à part. Ici il pose sa bouteille à terre, et Valère se baissant pour le saluer, comme il croit que c'est à dessein de la prendre, il la met de l'autre côté ; ensuite de quoi, Lucas faisant la même chose, il la reprend et la tient contre son estomac, avec divers gestes qui font un grand jeu de théâtre.*

Ils consultent en me regardant. Quel dessein auroient-ils?

VALÈRE: Monsieur, n'est-ce pas vous qui vous appelez Sganarelle?

SGANARELLE: Eh quoi?

VALÈRE: Je vous demande si ce n'est pas vous qui se nomme Sganarelle.

SGANARELLE: *se tournant vers Valère puis vers Lucas.*

Oui et non, selon ce que vous lui voulez.

VALÈRE: Nous ne voulons que lui faire toutes les civilités que nous pourrons.

SGANARELLE: En ce cas, c'est moi qui se nomme Sganarelle.

VALÈRE: Monsieur, nous sommes ravis de vous voir. On nous a adressés à vous pour ce que nous cherchons; et nous venons implorer votre aide, dont nous avons besoin.

SGANARELLE: Si c'est quelque chose, Messieurs, qui dépende de mon petit négoce, je suis tout prêt à vous rendre service.

VALÈRE: Monsieur, c'est trop de grâce que vous nous faites. Mais, Monsieur, couvrez-vous, s'il vous plaît; le soleil pourroit vous incommoder.

LUCAS: Monsieur, boutez dessus.

SGANARELLE: *bas.*

Voici des gens bien pleins de cérémonie.

VALÈRE: Monsieur, il ne faut pas trouver étrange que nous venions à vous: les habiles gens sont toujours recherchés, et nous sommes instruits de votre capacité.

SGANARELLE: Il est vrai, Messieurs, que je suis le premier homme du monde pour faire des fagots.

VALÈRE: Ah! Monsieur...

SGANARELLE: Je n'y épargne aucune chose, et les faits d'une façon qu'il n'y a rien à dire.

VALÈRE: Monsieur, ce n'est pas cela dont il est question.

SGANARELLE: Mais aussi je les vends cent dix sols le cent.

VALÈRE: Ne parlons point de cela, s'il vous plaît.

SGANARELLE: Je vous promets que je ne saurais les donner à moins.

VALÈRE: Monsieur, nous savons les choses.

SGANARELLE: Si vous savez les choses, vous savez que je les vends cela.

VALÈRE: Monsieur, c'est se moquer que...

SGANARELLE: Je ne me moque point, je n'en puis rien rabattre.

VALÈRE: Parlons d'autre façon, de grâce.

SGANARELLE: Vous en pourrez trouver autre part à moins: il y a fagots et fagots; mais pour ceux que je fais...

VALÈRE: Eh? Monsieur, laissons là ce discours.

SGANARELLE: Je vous jure que vous ne les auriez pas, s'il s'en falloit un double.

VALÈRE: Eh fi!

SGANARELLE: Non, en conscience, vous en payerez cela. Je vous parle sincèrement, et ne suis pas homme à surfaire.

VALÈRE: Faut-il, Monsieur, qu'une personne comme vous s'amuse à ces grossières feintes? s'abaisse à parler de la sorte? qu'un homme si savant, un fameux médecin, comme vous êtes, veuille se déguiser aux yeux du monde, et tenir enterrés les beaux talents qu'il a?

SGANARELLE: *à part.*

Il est fou.

VALÈRE: De grâce, Monsieur, ne dissimulez point avec nous.

SGANARELLE: Comment?

LUCAS: Tout ce tripotage ne sert à rien; je savons çenque je savons.

SGANARELLE: Quoi donc? que me voulez-vous dire? Pour qui me prenez-vous?

VALÈRE: Pour ce que vous êtes, pour un grand médecin.

SGANARELLE: Médecin vous-même: je ne le suis point, et ne l'ai jamais été.

VALÈRE: *bas.*

Voilà sa folie qui le tient.

haut.

Monsieur, ne veuillez point nier les choses davantage; et n'en venons point, s'il vous plaît, à de facheuses extrémités.

SGANARELLE: À quoi donc?

VALÈRE: À de certaines choses dont nous serions marris.

SGANARELLE: Parbleu! venez-en à tout ce qu'il vous plaira : je ne suis point médecin, et ne sais ce que vous me voulez dire.

VALÈRE: *bas.*

Je vois bien qu'il faut se servir du remède.

haut.

Monsieur, encore un coup, je vous prie d'avouer ce que vous êtes.

LUCAS: Et testigué! ne lantiponez point davantage, et confesse zà la franquette que v'estes médecin.

SGANARELLE: J'enrage.

VALÈRE: À quoi bon nier ce qu'on sait?

LUCAS: Pourquoi toutes ces fraimes-là? et à quoi est-ce que ça vous sart?

SGANARELLE: Messieurs, en un mot autant qu'en deux milles, je vous dis que je ne suis point médecin.

VALÈRE: Vous n'êtes point médecin?

SGANARELLE: Non.

LUCAS: V'n'estes pas médecin?

SGANARELLE: Non, vous dis-je.

VALÈRE: Puisque vous le voulez, il faut s'y résoudre.

Ils prennent un bâton et le frappe.

SGANARELLE: Ah! ah! ah! Messieurs, je suis tout ce qu'il vous plaira.

VALÈRE: Pourquoi, Monsieur, nous obligez-vous à cette violence?

LUCAS: À quoi bon nous bailler la peine de vous battre?

VALÈRE: Je vous assure que j'en ai tous les regrets du monde.

LUCAS: Par ma figué! j'en sis fâché, franchement.

SGANARELLE: Que diable est-ce ci, Messieurs? De grâce, est-ce pour rire, ou si tous deux vous extravaguez, de vouloir que je sois médecin?

VALÈRE: Quoi? vous ne vous rendez pas encore, et vous vous défendez d'être médecin?

SGANARELLE: Diable emporte si je le suis!

LUCAS: Il n'est pas vrai qu'ous sayez médecin?

SGANARELLE: Non, la peste m'étouffe!

Là ils recommencent de le battre.

Ah! Ah! Eh bien, Messieurs, oui, puisque vous le voulez, je suis médecin, je suis médecin; apothicaire encore, si vous le trouvez bon. J'aime mieux consentir à tout que de me faire assommer.

VALÈRE: Ah! voilà qui va bien, Monsieur: je suis ravi de vous voir raisonnable.

LUCAS: Vous me boutez la joie au cœur, quand je vous vois parler comme ça.

VALÈRE: Je vous demande pardon de toute mon âme.

LUCAS: Je vous demandons excuse de la libarté que j'avons prise.

SGANARELLE: *à part.*

Ouais! seroit-ce bien moi qui me tromperois, et serois-je devenu médecin sans m'en être aperçu?

VALÈRE: Monsieur, vous ne vous repentirez pas de nous montrer ce que vous êtes; et vous verrez assurément que vous en serez satisfait.

SGANARELLE: Mais, Messieurs, dites-moi, ne vous trompez-vous point vous-mêmes? Est-il bien assuré que je sois médecin?

LUCAS: Oui, par ma figué!

VALÈRE: Sans doute.

SGANARELLE: Diable emport si je le savois!

VALÈRE: Comment? vous êtes le plus habile médecin du monde.

SGANARELLE: Ah! ah!

LUCAS: Un médecin qui a gari je ne sais combien de maladies.

SGANARELLE: Tудieu!

VALÈRE: Une femme étoit venue pour morte il y avoit six heures; elle étoit prête à ensevelir, lorsque, avec une goutte de quelque chose, vous la fîtes revenir et marcher d'abord par la chambre.

SGANARELLE: Peste!

LUCAS: Un petit enfant de douze ans se laissit choir du haut d'un clocher, de quoi il eut la tête, les jambes et les bras cassés; et vous, avec je ne sais quel onguent, vous fîtes qu'aussitôt il se relevit sur ses pieds, et s'en fut jouer à la fossette.

SGANARELLE: Diantre!

VALÈRE: Enfin, Monsieur, vous aurez contentement avec nous; et vous gagnerez ce que vous voudrez, en vous laissant conduire ou nous prétendons vous mener.

SGANARELLE: Je gagnerai ce que je voudrai?

VALÈRE: Oui.

SGANARELLE: Ah! je suis médecin, sans contredit: je l'avois oublié: mais je m'en ressouviens. De quoi est-il question? Où faut-il se transporter?

VALÈRE: Nous vous conduirons. Il est question d'aller voir une fille qui a perdu la parole.

SGANARELLE: Ma foi! je ne l'ai pas trouvée.

VALÈRE: Il aime à rire. Allons, Monsieur.

SGANARELLE: Sans une robe de médecin?

VALÈRE: Nous en prendrons une.

SGANARELLE: *présentant sa bouteille à Valère.*

Tenez cela, vous: voilà où je mets mes juleps.

Puis se tournant vers Lucas en crachant.

Vous, marchez là-dessus, par ordonnance du médecin.

LUCAS: Palsanguenne! velà un médecin qui me plaît: je pense qu'il réussira, car il est bouffon

ACTE II, SCÈNE I. - GÉRONTE, VALÈRE, LUCAS, JACQUELINE

VALÈRE: Oui, Monsieur, je crois que vous serez satisfait; et nous avons amené le plus grand médecin du monde.

LUCAS: Oh! morguene! il faut tirer l'échelle après ceti-là, et tous les autres ne sont pas daines de li déchausser ses souilez.

VALÈRE: C'est un homme qui a fait des cures merveilleuses.

LUCAS: Qui a gari des gens qui estians morts.

VALÈRE: Il est un peu capricieux, comme je vous ai dit; et parfois il y a des moments où son esprit s'échappe et ne paroît pas ce qu'il est.

LUCAS: Oui, il aime à bouffonner; et l'an diroit parfois, ne v's en déplaise, qu'il a quelque petit coup de hache sur la tête.

VALÈRE: Mais, dans le fond, il est toute science, et bien souvent il dit des choses tout à fait relevées.

LUCAS: Quand il s'y boute, il parle tout fin drait comme s'il lisoit dans un livre.

VALÈRE: Sa réputation s'est déjà répandu ici, et tout le monde vient à lui.

GÉRONTE: Je meurs d'envie de le voir; faites-le moi vite venir.

VALÈRE: Je vais le querir.

JACQUELINE: Par ma fi! Monsieu, ceti-ci fera justement ce qu'ant fait les autres. Je pense que ce sera queussi queumi ; et la meilleure médeçaine que l'an pourroit bailler à votre fille, ce seroit, selon moi, un biau et bon mari, pour qu'il elle eût de l'amitié.

GÉRONTE: Ouais! Nourrice, ma mie, vous vous mêlez de bien des choses.

LUCAS: Taisez-vous, notre ménagère Jaquelaine: ce n'est pas à vous à bouter là votre nez.

JACQUELINE: Je vous dis et vous douze que tous ces médecins n'y feront rian que de l'iau claire; que votre fille a besoin d'autre chose que de ribarbe et de sené, et qu'un mari est une emplâtre qui garit tous les maux des filles.

GÉRONTE: Est-elle en état maintenant qu'on s'en voulu charger, avec l'infirmité qu'elle a? Et lorsque j'ai été dans le dessein de la marier, ne s'est-elle pas opposée à mes volontés?

JACQUELINE: Je le crois bien: vous li vouilliez bailler cun homme qu'alle n'aime point. Que ne preniais-vous ce Monsieu Liandre, qui li touchoit au cœur? Alle auroit été fort obéissante; et je m'en vas gager qu'il la prendroit, li, comme alle est, si vous la li vouillais donner.

GÉRONTE: Ce Léandre n'est pas ce qu'il lui faut: il n'a pas du bien comme l'autre.

JACQUELINE: Il a un oncle qui est si riche, dont il est hériqué.

GÉRONTE: Tous ces biens à venir me semblent autant de chansons. Il n'est rien tel que ce qu'on tient; et l'on court grand risuqe de s'abuser, lorsque l'on compte sur le bien qu'un autre vous garde. La mort n'a pas toujours les oreilles ouvertes aux vœux et aux prières de Messieurs les héritiers; et l'on a le temps d'avoir les dents longues, lorsqu'on attend, pour vivre, le trépas de quelqu'un.

JACQUELINE: Enfin j'ai toujours ouï dire qu'en mariage, comme ailleurs, contentement passe richesse. les bères et les mères ant cette maudite coutume de demander toujours: «Qu'a-t-il?» et: «Qu'a-t-elle?» et le compère Biarre a marié sa fille Simonette au gros Thomas pour un quarqué de vaigne qu'il avoit davantage que le jeune Robin, où alle avoit bouté son amiqué; et velà que la pauvre creiature en est devenue jaune comme un coing, et n'a point profité tout depuis ce temps-là. C'est un bel exemple pour vous, Monsieu. On a que son plaisir en ce monde; et j'aimerois mieux bailler à ma fille un bon mari qui li fût agréable, que toutes les rentes de la Biauusse.

GÉRONTE: Peste! Madame la Nourrice, comme vous dégoisez! Taisez-vous, je vous prie: vous prenez trop de soin, et vous échauffez votre lait.

LUCAS: *en disant ceci, il frappe sur la poitrine à Géronte.*

Morgué! tais-toi, t'es cune impartinante. Monsieu n'a que faire de tes discours, et il sait ce qu'il a à faire. Mêlé-toi de donner à teter à ton enfant, sans tant faire la raisonneuse. Monsieu est le père de sa fille, et il est bon et sage pour voir ce qu'il faut.

GÉRONTE: Tout doux! oh! tout doux!

LUCAS: Monsieur, je veux un peu la mortifier, et li apprendre le respect qu'alle vous doit.

GÉRONTE: Oui; mais ces gestes ne sont pas nécessaires.

SCÈNE II. - VALÈRE, SGANARELLE, GÉRONTE, LUCAS, JACQUELINE

VALÈRE: Monsieur, préparez-vous. Voici notre médecin qui entre.

GÉRONTE: Monsieur, je suis ravi de vous voir chez moi, et nous avons grand besoin de vous.

SGANARELLE: *en robe de médecin, avec un chapeau es plus pointu.* Hippocrate dit...que nous nous couvrions tous deux.

GÉRONTE: Hippocrate dit cela?

SGANARELLE: Oui.

GÉRONTE: Dans quel chapitre, s'il vous plaît?

SGANARELLE: Dans son chapitre des chapeaux.

GÉRONTE: Puisque Hippocrate le dit, il le faut faire.

SGANARELLE: Monsieur le Médecin, ayant appris les merveilleuses choses...

GÉRONTE: À qui parlez-vous, de grâce?

SGANARELLE: À vous.

GÉRONTE: Je ne suis pas médecin.

SGANARELLE: Vous n'êtes pas médecin?

GÉRONTE: Non, vraiment.

SGANARELLE: *il prend ici un bâton, et le bat comme on l'a battu.* Tout de bon?

GÉRONTE: Tout de bon. Ah! ah! ah!

SGANARELLE: Vous êtes médecin maintenant: je n'ai jamais eu d'autres licences.

GÉRONTE: Quel diable d'homme m'avez-vous là amené?

VALÈRE: Je vous ai bien dit que c'étoit un médecin goguenard.

GÉRONTE: Oui; mais je l'envoierois promener avec ses goguenarderies.

LUCAS: Ne prenez pas garde à ça, Monsieur: ce n'est que pour rire.

GÉRONTE: Cette raillerie ne me plaît pas.

SGANARELLE: Monsieur, je vous demande pardon de la liberté que j'ai prise.

GÉRONTE: Monsieur, je suis votre serviteur.

SGANARELLE: Je suis fâché...

GÉRONTE: Cela n'est rien.

SGANARELLE: Des coups de bâton...

GÉRONTE: Il n'y a pas de mal.

SGANARELLE: Que j'ai eu l'honneur de vous donner.

GÉRONTE: Ne parlons plus de cela. Monsieur, j'ai une fille qui est tombée dans une étrange maladie.

SGANARELLE: Je suis ravi, Monsieur, que votre fille ait besoin de moi; et je souhaiterois de tout mon cœur que vous en eussiez besoin aussi, vous et toute et votre famille, pour vous témoigner l'envie que j'ai de vous servir.

GÉRONTE: Je vous suis obligé de ces sentiments.

SGANARELLE: Je vous assure que c'est du meilleur de mon âme que je vous parle.

GÉRONTE: C'est trop d'honneur que vous me faites.

SGANARELLE: Comment s'appelle votre fille?

GÉRONTE: Lucinde.

SGANARELLE: Lucinde! Ah! beau nom à médicamenter! Lucinde.

GÉRONTE: Je m'en vois voir un peu ce qu'elle fait.

SGANARELLE: Qui est cete grande femme-là?

GÉRONTE: C'est la nourrice d'un petit enfant que j'ai.

SGANARELLE: Peste! le joli meuble que voilà! Ah! Nourrice, charmante Nourrice, ma médecine est la très- humble esclave de votre nourricière, et je voudrois bien être le petit poupon fortuné qui tetât le lait (*il lui porte la main sur le sein*) de vos bonnes grâces. Tous mes remèdes, toute ma science, toute ma capacité est à votre service, et...

LUCAS: Avec votre permission, Monsieu le Médecin, laissezlà ma femme, je vous prie.

SGANARELLE: Quoi? est-elle votre femme?

LUCAS: Oui.

SGANARELLE: *il fait semblant d'embrasser Lucas, et se tournant du côté de la Nourrice, il l'embrasse.* Ah! vraiment, je ne savois pas cela, et je m'en réjouis pour l'amour de l'un et de l'autre.

LUCAS: *en le tirant.* Tout doucement, s'il vous plaît.

SGANARELLE: Je vous assure que je suis ravi que vous soyez unis ensemble. Je le félicite d'avoir (*il fait encore semblant d'embrasser Lucas, et, passant dessous ses bras, se jette au col de sa femme*) un mari comme vous; et je vous félicite, vous, d'avoir une femme si bele, si sage, et si bien faite comme elle est.

LUCAS: *en le tirant encore.* Eh! testigué! point tant de compliment, je vous supplie.

SGANARELLE: Ne voulez-vous pas que je me réjouisse avec vous d'un si bel assemblage?

LUCAS: Avec moi, tant qu'il vous plaira; mais avec ma femme, trêve de sarimonie.

SGANARELLE: Je prends part également au bonheur de tous deux; et (*il continue le même jeu*) si je vous embrasse pour vous en témoigner ma joie, je l'embrasse de même pour lui en témoigner aussi.

LUCAS: *en le tirant derechef.* Ah! vartigué, Monsieur le Médecin, que de lantiponages.

SCÈNE III. - SGANARELLE, GÉRONTE, LUCAS, JACQUELINE

GÉRONTE: Monsieur, voici tout à l'heure ma fille qu'on va vous amener.

SGANARELLE: Je l'attends, Monsieur, avec toute la médecine.

GÉRONTE: Où est-ell?

SGANARELLE: *se touchant le front* Là-dedans.

GÉRONTE: Fort bien.

SGANARELLE: *en voulant toucher les tetons de la Nourrice.* Mais comme je m'intéresse à toute votre famille, il faut que j'essaye un peu le lait de votre nourrice, et que je visite son sein.

LUCAS: *le tirant, en lui faisant faire la pirouette.* Nanin, nanin; je n'avons que faire de ça.

SGANARELLE: C'est l'office du médecin de voir les tetons des nourrices.

LUCAS: Il gnia office qui quienne, je sis votte sarviteur.

SGANARELLE: As-tu bien la hardiesse de t'opposer au médecin? Hors de là!

LUCAS: Je me moque de ça.

SGANARELLE: *en le regardant de travers.* Je te donnerai la fièvre.

JACQUELINE: *prenant Lucas par le bras et lui faisant aussi faire la pirouette.* Ote-toi de là aussi; est-ce que je ne suis pas assez grande pour me défendre moi-même, s'il me fait quelque chose qui ne soit pas à faire.

LUCAS: Je ne veux pas qu'il te tâte, moi.

SGANARELLE: Fi, le vilain, qui est jaloux de sa femme!

GÉRONTE: Voici ma fille.

**SCÈNE IV. - LUCINDE, VALÈRE, GÉRONTE, LUCAS, SGANARELLE,
JACQUELINE**

SGANARELLE: Est-ce là la malade?

GÉRONTE: Oui, je n'ai qu'elle de fille; et j'aurois tous les regrets du monde si elle venoit à mourir.

SGANARELLE: Qu'elle s'en garde bien! il ne faut pas qu'elle meure sans l'ordonnance du médecin.

GÉRONTE: Allons un siège.

SGANARELLE: Voilà une malade qui n'est pas tant dégoûtante, et je tiens qu'un homme bien sain s'en accommoderoit assez.

GÉRONTE: Vous l'avez fait rire, Monsieur.

SGANARELLE: Tant mieux: lorsque le médecin fait rire le malade, c'est le meilleur signe du monde Eh bien! de quoi est-il question? qu'avez-vous? quel est le mal que vous sentez?

LUCINDE: *répond par signes, en portant sa main à sa bouche, à sa tête et sous son menton.* Han, hi, hom, han.

SGANARELLE: Eh! que dites-vous?

LUCINDE: *continue les mêmes gestes.* Han, hi, hom, han, han, hi, hom.

SGANARELLE: Quoi?

LUCINDE: Han, hi, hom.

SGANARELLE: *la contrefaisant.* Han, hi, hom, han, ha: je ne vous entends point. Quel diable de langage est-ce là?

GÉRONTE: Monsieur, c'est là sa maladie. Elle est devenue muette, sans que jusques ici on en ait pu savoir la cause; et c'est un accident qui a fait reculer son mariage.

SGANARELLE: Et pourquoi?

GÉRONTE: Celui qu'elle doit épouser veut attendre sa guérison pour conclure les choses.

SGANARELLE: Et qui est ce sot-là qui ne veut pas que sa femme soit muette? Plût à Dieu que la mienne eut cette maladie! je me garderois bien de la vouloir guérir.

GÉRONTE: Enfin, Monsieur, nous vous prions d'employer tous vos soins pour la soulager de son mal.

SGANARELLE: Ah! ne vous mettez pas en peine. Dites-moi un peu, ce mal l'opprime-t-il beaucoup?

GÉRONTE: Oui, Monsieur.

SGANARELLE: Tant mieux. Sent-elle de grandes douleurs?

GÉRONTE: Fort grandes.

SGANARELLE: C'est fort bien fait. Va-t-elle où vous savez?

GÉRONTE: Oui.

SGANARELLE: Copieusement?

GÉRONTE: Je n'entends rien à cela.

SGANARELLE: La matière est-elle louable?

GÉRONTE: Je ne me connois pas à ces choses.

SGANARELLE: *se tournant vers la malade.* Donnez-moi votre bras. Voilà un pouls qui marque que votre fille est muette.

GÉRONTE: Eh oui, Monsieur, c'est là son mal; vous l'avez trouvé tout du premier coup.

SGANARELLE: Ah, ah!

JACQUELINE: Voyez comme il a deviné sa maladie!

SGANARELLE: Nous autres grands médecins, nous connoissons d'abord les choses. Un ignorant auroit été embarrassé, et vous eût été dire: «C'est ceci, c'est cela»; mais moi, je touche au but du premier coup, et je vous apprends que votre fille est muette.

GÉRONTE: Oui; mais je voudrais bien que vous me puissiez dire d'où cela vient.

SGANARELLE: Il n'est rien plus aisé: cela vient de ce qu'elle a perdu la parole.

GÉRONTE: Fort bien; mais la cause, s'il vous plaît, qui fait qu'elle a perdu la parole?

SGANARELLE: Tous nos meilleurs auteurs vous diront que c'est l'empêchement de l'action de sa langue.

GÉRONTE: Mais encore, vos sentiments sur cet empêchement de l'action de tirer de sa langue?

SGANARELLE: Aristote, là-dessus, dit... de fort belles choses.

GÉRONTE: Je le crois.

SGANARELLE: Ah! c'étoit un grand homme I

GÉRONTE: Sans doute.

SGANARELLE: *levant son bras depuis le coude.* Grand homme tout à fait: un homme qui étoit plus grand que moi de tout cela. Pour revenir à notre raisonnement, je tiens que cet empêchement de l'action de sa langue est causé par de certaines humeurs, qu'entre nous autres savants nous appelons humeurs peccantes; peccantes, c'est-à-dire... humeurs peccantes; d'autant que les vapeurs formées par les exhalations des influences qui s'élèvent dans la région des maladies, venant... pour ainsi dire... à... Entendez-vous le latin?

GÉRONTE: En aucune façon.

SGANARELLE: *se tenant avec étonnement.* Vous n'entendez point le latin!

GÉRONTE: Non.

SGANARELLE: *en faisant diverses plaisantes postures.* Cabricias arci thuram, catalamus, singularitar, nominativo haec Musa, «la Muse», bonus, bona, bonum, Deuz sanctus, estne oratio latinas? Etiam, «oui», Quare, «pourquoi»? Quia substantivo et adjectivum concordat in generi, numerum, et casus.

GÉRONTE: Ah! que n'ai-je étudié?

JACQUELINE: L'habile homme que velà!

LUCAS: Oui, ça est si biau, que je n'y entends goutte.

SGANARELLE: Or ces vapeurs dont je vous parle venant à passer, du côté gauche, où est le foie, au côté droit, où est le cœur, il se trouve que le poumon, que nous appelons en latin *armyan*, ayant communication avec le cerveau, que nous nommons en grec *nasmus*, par le moyen de la veine cave, que nous appelons en hébreu *cubile*, rencontre en son chemin lesdites vapeurs, qui remplissent les ventricules de l'omoplate; et parce que lesdites vapeurs... comprenez bien ce raisonnement, je vous prie; et parce que lesdites vapeurs ont une certaine malignité... Écoutez bien ceci, je vous conjure.

GÉRONTE: Oui.

SGANARELLE: Ont une certaine malignité, qui est causé... Soyez attentif, s'il vous plaît.

GÉRONTE: Je le suis.

SGANARELLE: Qui est causé par l'âcreté des humeurs engendrées dans la concavité du diaphragme, il arrive que ces vapeurs... Ossanbabdus, nequer, *potarinum*, *quipsa*, *milus*. Voilà justement ce qui fait que votre fille est muette.

JACQUELINE: Ah! que ça est bian dit, notre homme!

LUCAS: Que n'ai-je la langue aussi bien pendue?

GÉRONTE: On ne peut pas mieux raisonner, sans doute. Il n'y a qu'une seule chose qui m'a choqué: c'est l'endroit du foie et du cœur. Il me semble que vous les placez autrement qu'ils ne sont; que le cœur est du côté gauche, et le foie du côté droit.

SGANARELLE: Oui, cela étoit autrefois ainsi ; mais nous avons changé tout cela, et nous faisons maintenant la médecine d'une méthode toute nouvelle.

GÉRONTE: C'est ce que je ne savois pas, et je vous demande pardon de mon ignorance.

SGANARELLE: Il n'y a point de mal, et vous n'êtes pas obligé d'être aussi habile que nous.

GÉRONTE: Assurément. Mais, Monsieur, que croyez-vous qu'il faille faire à cettte maladie?

SGANARELLE: Ce que je crois qu'il faille faire?

GÉRONTE: Oui.

SGANARELLE: Mon avis est qu'on la remette sur son lit, et qu'on lui fasse prendre pour remède quantité de pain trempé dans du vin.

GÉRONTE: Pourquoi cela, Monsieur?

SGANARELLE: Parce qu'il y a dans le vin et le pain, mêlé ensemble, une vertu sympathique qui fait parler. Ne voyez-vous pas bien qu'on ne donne autre chose aux perroquets, et qu'ils apprennent à parler en mangeant de cela?

GÉRONTE: Cela est vrai. Ah! le grand homme! Vite, quantité de pain et de vin.

SGANARELLE: Je reviendrai voir, sur le soir, en quel état elle sera. (*À la*

nourrice) Doucement, vous. Monsieur, voilà une nourrice à laquelle il faut que je fasse quelques petits remèdes.

JACQUELINE: Qui? moi? Je me porte le mieux du monde.

SGANARELLE: Tant pis, Nourrice, tant pis. Cette grande santé est à craindre, et il ne sera mauvais de vous faire quelque petite saignée amiable, de vous donner quelque petit clystère dulcifiant.

GÉRONTE: Mais, Monsieur, voilà une mode que je ne comprends point. Pourquoi s'aller faire saigner quand on n'a point de maladie?

SGANARELLE: Il n'importe, la mode en est salutaire; et comme on boit pour la soif à venir, il faut se faire aussi saigner pour la maladie à venir.

JACQUELINE: *en se retirant.* Ma foi! je me moque de ça, et je ne veux point faire de mon corps une boutique d'apothicaire.

SGANARELLE: Vous êtes rétive aux remèdes; mais nous saurons vous soumettre à la raison. *Parlant à Géronte.* Je vous donne le bonjour.

GÉRONTE: Attendez un peu, s'il vous plaît.

SGANARELLE: Que voulez-vous faire?

GÉRONTE: Vous donner de l'argent, Monsieur.

SGANARELLE: *tendant sa main derrière, par-dessous sa robe, tandis que Géronte ouvre sa bourse.* Je n'en prendrai pas, Monsieur.

GÉRONTE: Monsieur...

SGANARELLE: Point du tout.

GÉRONTE: Un petit moment.

SGANARELLE: En aucune façon.

GÉRONTE: De grâce!

SGANARELLE: Vous vous moquez.

GÉRONTE: Voilà qui est fait.

SGANARELLE: Je n'en ferai rien.

GÉRONTE: Eh!

SGANARELLE: Ce n'est pas l'argent qui me fait agir.

GÉRONTE: Je le crois.

SGANARELLE: *après avoir pris l'argent.* Cela est-il de poids?

GÉRONTE: Oui, Monsieur.

SGANARELLE: Je ne suis pas un médecin mercenaire.

GÉRONTE: Je le sais bien.

SGANARELLE: L'intérêt ne me gouverne point.

GÉRONTE: Je n'ai pas cette pensée.

SCÈNE V. - SGANARELLE, LÉANDRE

SGANARELLE: *regardant son argent.* Ma foi! cela ne va pas mal ; et pourvu que...

LÉANDRE: Monsieur, il y a longtemps que je vous attends, et je viens implorer votre assistance.

SGANARELLE: *lui prenant le poignet.* Voilà un pouls qui est fort mauvais.

LÉANDRE: Je ne suis point malade, Monsieur, et ce n'est pas pour cela que je viens à vous.

SGANARELLE: Si vous n'êtes pas malade, que diable ne le dites-vous donc?

LÉANDRE: Non: pour vous dire la chose en deux mots, je m'appelle Léandre, qui suis amoureux de Lucinde, que vous venez de visiter; et comme, par la mauvaise humeur de mon père, toute sorte d'accès m'est fermé auprès d'elle, je me à vous prier de vouloir servir mon amour, et de me donner lieu d'exécuter un statagème que j'ai trouvé, pour lui pouvoir dire deux mots, d'où dépendent absolument mon bonheur et ma vie.

SGANARELLE: *paraissant en colère.* Pour qui me prenez-vous? Comment oser vous adresser à moi pour vous servir dans votre amour, et vouloir ravaler la dignité de médecin à des emplois de cette nature?

LÉANDRE: Monsieur, ne faites point de bruit.

SGANARELLE: *en le faisant reculer.* J'en veux faire, moi. Vous êtes un impertinent.

LÉANDRE: Eh! Monsieur, doucement.

SGANARELLE: Un malavisé.

LÉANDRE: De grâce!

SGANARELLE: Je vous apprendrai que je ne suis point homme à cela, et que c'est une insolence extrême...

LÉANDRE: *tirant une bourse qu'il lui donne.* Monsieur...

SGANARELLE: *tenant la bourse.* De vouloir m'employer... Je ne parle pas pour vous, car vous êtes honnête homme, et je serois ravi de vous rendre service; mais il y a de certains impertinents au monde qui viennent prendre les gens pour ce qu'ils ne sont pas; et je vous avoue que cela me met en colère.

LÉANDRE: Je vous demande pardon, Monsieur, de la liberté que...

SGANARELLE: Vous vous moquez. De quoi est-il question?

LÉANDRE: Vous saurez donc, Monsieur, que cette maladie que vous voulez guérir est une feinte maladie. Les médecins ont raisonné là-dessus comme il faut; et ils n'ont pas manqué de dire que cela procédoit, qui du cerveau, qui des entrailles, qui de la rate, qui du foie; mais il est certain que l'amour en est la véritable cause, et que Lucinde n'a trouvé cette maladie que pour se délivrer d'un mariage dont elle étoit importunée. Mais, de crainte qu'on ne nous voye ensemble, retirons-nous d'ici, et je vous dirai en marchant ce que je souhaite de vous.

SGANARELLE: Allons, Monsieur: vous m'avez donné pour votre amour une tendresse qui n'est pas concevable: et j'y perdrai toute ma médecine, ou la malade crèvera, ou bien elle sera à vous

ACTE III, SCÈNE I. - SGANARELLE, LÉANDRE

LÉANDRE: Il me semble que je ne suis pas mal ainsi pour un apothicaire; et comme le père ne m'a guère vu, ce changement d'habit et de perruque est assez capable, je crois, de me déguiser à ses yeux.

SGANARELLE: Sans doute.

LÉANDRE: Tout ce que je souhaiterois seroit de savoir cinq ou six grands mots de médecine, pour parer mon discours et me donner l'air d'habile homme.

SGANARELLE: Allez, allez, tout cela n'est pas nécessaire : il suffit de l'habit, et je n'en sais pas plus que vous.

LÉANDRE: Comment?

SGANARELLE: Diable emporte si j'entends rien en médecine! Vous êtes honnête homme, et je veux bien me confier à vous, comme vous vous confiez à moi.

LÉANDRE: Quoi? vous n'êtes pas effectivement...

SGANARELLE: Non, vous dis-je: ils m'ont fait médecin malgré mes dents. Je ne m'étois jamais mêlé d'être si savant que cela; et toutes mes études n'ont été que jusqu'en sixième. Je ne sais point sur quoi cette imagination leur est venue ; mais quand j'ai vu qu'à toute force ils vouloient que je fusse médecin, je me suis résolu de l'être, aux dépens de qui il appartiendra. Cependant vous ne sauriez croire comment l'erreur s'est répandue, et de quelle façon chacun est endiablé à me croire habile homme. On me vient chercher de tous les côtés; et si les choses vont toujours de même, je suis d'avis de m'en tenir toute ma vie, à la médecine. Je trouve que c'est le métier le meilleur de tous; car, soit qu'on fasse bien ou soit qu'on fasse mal, on est toujours payé de même sorte : la méchante besogne ne retombe jamais sur notre dos; et nous taillons comme il nous plaît, sur l'étoffe où nous travaillons. Un cordonnier, en faisant des souliers, ne sauroit gêter un morceau de cuir qu'il n'en paye les pots cassés; mais ici l'on peut gêter un homme sans qu'il n'en coûte rien. Les bévues ne sont point pour nous; et c'est toujours la faute de celui qui meurt. Enfin le bon de cette profession est qu'il y a parmi les morts une honnêteté, une discrétion la plus grande du monde; et jamais on n'en voit se plaindre du médecin qui l'a tué.

LÉANDRE: Il est vrai que les morts sont forts honnêtes gens sur cette matière.

SGANARELLE: *voyant des hommes qui viennent vers lui.* Voilà des gens qui ont mine de me venir consulter. Allez toujours m'attendre auprès du logis de votre maîtresse.

SCÈNE II - THIBAUT, PERRIN, SGANARELLE

THIBAUT: Monsieur, je venons vous charcher, mon fils Perin et moi.

SGANARELLE: Qu'y a-t-il?

THIBAUT: Sa pauvre mère, qui a nom Parrete, est dans un lit, malade, il y a six mois.

SGANARELLE: *tendant la main, comme pour recevoir de l'argent.* Que voulez-vous que j'y fasse?

THIBAUT: Je voudrions, Monsieu, que vous nous baillissiez quelque petite drôlerie pour la garir.

SGANARELLE: Il faut voir de quoi est-ce qu'elle est malade.

THIBAUT: Elle est malade d'hypocrisie, Monsieu.

SGANARELLE: D'hypocrisie?

THIBAUT: Oui, c'est-à-dire qu'elle est enflée par tout; et l'an dit que c'est quantité de sérosités qu'elle a dans le corps, et que son foie, son ventre, ou sa rate, comme vous voudrais l'appeler, au lieu de faire du sang, ne fait plus que de l'iau. Elle a, de deux l'un, la fièvre quotigienne, avec des lassitudes et des douleurs dans les muffles des jambes. On entend dans sa gorge des fleumes qui sont tout prêts à l'étouffer; et par fois il lui prend des syncoles et des conversions, que je crayons qu'elle est passée. J'avons dans notre village un apothicaire, révérence parler, qui li a donné je ne sai combien d'histoires; et il m'en coûte plus d'une douzaine de bons écus en lavements, ne v's en déplaie, en apostumes qu'on li a fait prendre, en infections de jacinthe, et en portions cordales. Mais tout ça comme dit l'autre, n'a été que de l'onguent miton mitaine. Il veloit li bailler d'une certaine drogue que l'on appelle du vin amétille, mais n'ai-s-eu peur, franchement, que ça l'envoyât à *patres*; et l'an dit que ces gros médecins tuont je ne sai combien de monde avec cette invention-là.

SGANARELLE: *tendant toujours la main et la branlant, comme pour signe qu'il demande de l'argent.* Venons au fait, mon ami, venons au fait.

THIBAUT: Le fait est, Monsieu, que je venons vous prier de nous dire qu'il faut que je fassions.

SGANARELLE: Je ne vous entends point du tout.

PERRIN: Monsieur, ma mère est malade; et voilà deux écus que je vous apportons pour nous bailler quelque remède.

SGANARELLE: Ah! je vous entends, vous. Voilà un garçon qui parle clairement, qui s'explique comme il faut. Vous dites que votre mère est malade d'hypocrisie, qu'elle est enflée par tout le corps, qu'elle a la fièvre, avec des douleurs dans les jambes, et qu'il lui prend parfois des syncopes et des convulsions, c'est-à-dire des évanouissements?

PERRIN: Eh! oui, Monsieur, c'est justement ça.

SGANARELLE: J'ai compris d'abord vos paroles. Vous avez un père qui ne sait ce qu'il dit. Maintenant vous me demandez un remède?

PERRIN: Oui, Monsieur.

SGANARELLE: Un remède pour la guérir?

PERRIN: C'est comme je l'entendons.

SGANARELLE: Tenez, voilà un morceau de fromage qu'il faut que vous lui fassiez prendre.

PERRIN: Du fromage, Monsieur?

SGANARELLE: Oui, c'est un fromage préparé, où il entre de l'or, du coral, et des perles, et quantités d'autres choses précieuses.

PERRIN: Monsieur, je vous sommes bien obligés; et j'allons li faire prendre ça tout à l'heure.

SGANARELLE: Allez. Si elle meurt, ne manquez pas de la faire enterrer du mieux que vous pourrez.

SCÈNE III. - JACQUELINE, SGANARELLE, LUCAS

SGANARELLE: Voici la belle Nourrice. Ah! Nourrice de mon cœur, je suis ravi de cette rencontre, et votre vue est la rhubarbe, la casse, et le sené qui purgent toute la mélancolie de mon âme.

JACQUELINE: Par ma figué! Monsieu le Médecin, ça est trop bian dit pour moi, et je n'entends rien à tout votte latin.

SGANARELLE: Devenez malade, Nourrice, je vous prie; devenez malade, pour l'amour de moi: j'aurois toutes les joies du monde de vous guérir.

JACQUELINE: Je sis votre servante: j'aime bian mieux qu'an ne me guérisse pas.

SGANARELLE: Que je vous plains, belle Nourrice, d'avoir un mari jaloux et fâcheux comme celui que vous avez!

JACQUELINE: Que velez-vous, Monsieu? c'est pour la pénitence de mes faues; et là ou là chèvre est liée, il faut bian qu'alle y broute.

SGANARELLE: Comment? un rustre comme cela! un homme qui vous observe toujours, et ne veut pas que personne vous parle!

JACQUELINE: Hélas! vous n'avez rien vu encore, et ce n'est pas qu'un petit échantillon de sa mauvaise humeur.

SGANARELLE: Est-il? et qu'un homme ait l'âme assez basse pour maltraiter une personne comme vous? Ah! que j'en sais, belle Nourrice, et qui ne sont pas loin d'ici, qui se tiendroient heureux de baiser seulement les petits bouts de vos petons! Pourquoi faut-il qu'une personne si bien faite soit tombée en de telles mains, et qu'un franc animal, un brutal, un stupide, un sot...? Pardonnez-moi, Nourrice, si je parle ainsi de votre mari.

JACQUELINE: Eh! Monsieu, je sai bien qu'il mérite tous ces noms-là.

SGANARELLE: Oui, sans doute, Nourrice, il les mérite; et il mériterait encore que vous missiez quelques chose sur la tête, pour le punir des soupçons qu'il a.

JACQUELINE: Il est bien vrai que si j'avois devant les yeux que son intérêt, il pourroit m'obliger à quelque étrange chose.

SGANARELLE: Ma foi! vous ne feriez pas de mal de vous venger de lui avec quelqu'un. C'est un homme, je vous le dis, qui mérite bien cela; et si j'étois assez heureux, belle Nourrice, pour être choisi pour...

En cet endroit, tous deux apercevant Lucas qui étoit derrière eux et entendoit leur dialogue, chacun se retire de son côté, mais le Médecin d'une manière fort plaisante

SCÈNE IV. - GÉRONTE, LUCAS

GÉRONTE: Holà! Lucas, n'as-tu point vu ici notre médecin?

LUCAS: Et oui, de par tous les diantres, je l'ai vu, et ma femme aussi.

GÉRONTE: Où est-ce donc qu'il peut être?

LUCAS: Je ne sai; mais je voudrais qu'il fût à tous les guebles.

GÉRONTE: Va-t-en voir un peu ce que fait ma fille.

SCÈNE V. - SGANARELLE, LÉANDRE, GÉRONTE

GÉRONTE: Ah! Monsieur, je demandois où vous étiez.

SGANARELLE: Je m'étois amusé dans votre cour à expulser le superflu de la boisson. Comment se porte la malade?

GÉRONTE: Un peu plus mal depuis votre remède.

SGANARELLE: Tant mieux: c'est signe qu'il opère.

GÉRONTE: Oui; mais, en opérant, je crains qu'il ne l'étouffe.

SGANARELLE: Ne vous mettez pas en peine; j'ai des remèdes qui se moquent de tout, et je l'attends à l'agonie.

GÉRONTE: Qui est cet homme-là que vous amenez?

SGANARELLE: *faisant des signes avec la main que c'est un apothicaire.* C'est...

GÉRONTE: Quoi?

SGANARELLE: Celui...

GÉRONTE: Eh?

SGANARELLE: Qui...

GÉRONTE: Je vous entends.

SGANARELLE: Votre fille en aura besoin.

SCÈNE VI. - JACQUELINE, LUCINDE, GÉRONTE, LÉANDRE, SGANARELLE

JACQUELINE: Monsieur, voilà votre fille qui veut un peu marcher.

SGANARELLE: Cela lui fera du bien. Allez-vous-en, Monsieu l'Apothicaire, tâter un peu son pouls, afin que je raisonne tantôt avec vous de sa maladie. *En cet endroit, il tire Géronte à un bout du théâtre, et, lui passant un bras sur les épaules, lui rabat la main sous le menton, avec laquelle il le fait retourner vers lui, lorsqu'il veut regarder ce que sa fille et l'apothicaire font ensemble, lui tenant cependant le discours suivant pour l'amuser :* Monsieur, c'est une grande et subtile question entre les doctes, de savoir si les femmes sont plus faciles à guérir que les hommes. Je vous prie d'écouter ceci, s'il vous plaît. Les uns disent que non, les autres disent que oui; et moi je dis que oui et non: d'autant que l'incongruité des humeurs opaques

qui se rencontrent au tempérament naturel des femmes étant cause que la partie brutale veut toujours prendre empire sur la sensitive, on voit que l'inégalité de leurs opinions dépend du mouvement oblique du cercle de la lune; et comme le soleil, qui darde dans ses rayons sur la concavité de la terre, trouve...

LUCINDE: Non, je ne suis point du tout capable de changer de sentiment.

GÉRONTE: Voilà ma fille qui parle! O grande vertu du remède! O admirable médecin! Que je vous suis obligé, Monsieur, de cette guérison merveilleuse! et que puis-je faire pour vous après un tel service?

SGANARELLE: *se promenant sur le théâtre, et s'essuyant le front.* Voilà une maladie qui m'a bien donné de la peine!

LUCINDE: Oui, mon père, j'ai retrouvé la parole ; mais je l'ai recouvrée pour vous dire que je n'aurai jamais d'autre époux que Léandre, et que c'est inutilement que vous voulez me donner Horace.

GÉRONTE: Mais...

LUCINDE: Rien n'est capable d'ébranler la résolution que j'ai prise.

GÉRONTE: Quoi...?

LUCINDE: Vous m'opposerez en vain de belles raisons.

GÉRONTE: Si...

LUCINDE: Tous vos discours ne serviront de rien.

GÉRONTE: Je...

LUCINDE: C'est une chose où je suis déterminée.

GÉRONTE: Mais...

LUCINDE: Il n'est puissance paternelle qui me puisse obliger à me marier malgré moi.

GÉRONTE: J'ai...

LUCINDE: Vous avez beau faire tous vos efforts.

GÉRONTE: Il...

LUCINDE: Mon cœur ne sauroit se soumettre à cette tyrannie.

GÉRONTE: Là...

LUCINDE: Et je me jetterai plutôt dans un couvent que d'épouser un homme que je n'aime point.

GÉRONTE: Mais...

LUCINDE: *parlant d'un ton de voix à étourdir.* Non en aucune façon. Point d'affaire. Vous perdez le temps. Je n'en ferai rien. Cela est résolu.

GÉRONTE: Ah! quelle impétuosité de paroles! Il n'y a pas moyen d'y résister. Monsieur, je vous prie de la faire redevenir muette.

SGANARELLE: C'est une chose qui m'est impossible. Tout ce que je puis faire pour votre service est de vous rendre sourd, si vous voulez.

GÉRONTE: Je vous remercie. Penses-tu donc...

LUCINDE: Non. Toutes vos raisons ne gagneront rien sur mon âme.

GÉRONTE: Tu épouseras Horace, dès ce soir.

LUCINDE: J'épouserai plutôt la mort.

SGANARELLE: Mon Dieu! arrêtez-vous, laissez-moi médicamentez cette affaire. C'est une maladie qui la tient, et je sais le remède qu'il y faut apporter.

GÉRONTE: Seroit-il possible, Monsieur, que vous puissiez aussi guérir cette maladie d'esprit?

SGANARELLE: Oui: laissez-moi faire, j'ai des remèdes pour tout, et notre apothicaire nous servira pour cette cure.

Il appelle l'Apothicaire et lui parle. Un mot. Vous voyez que l'ardeur qu'elle a pour ce Léandre est tout à fait contraire aux volontés du père, qu'il n'y a point de temps à perdre, que les humeurs fort aigries, et qu'il est nécessaire de trouver promptement un remède à ce mal, qui pourroit empirer par le retardement. Pour moi, je n'y vois qu'un seul, qui est une prise de fuite purgative, que vous mêlerez comme il faut avec deux drachmes de matrimonium en pilules. Peut-être fera-t-elle quelque difficulté à prendre ce remède; mais, comme vous êtes habile homme dans votre métier, c'est à vous de l'y résoudre, et de lui faire avaler la chose du mieux que vous pourrez. Allez-vous-en lui faire faire un petit tour de jardin, afin de préparer les humeurs, tandis que j'entretiendrai ici son père; mais surtout ne perdez point de temps: au remède vite, au remède spécifique!

SCÈNE VII. - GÉRONTE, SGANARELLE

GÉRONTE: Quelles drogues, Monsieur, sont celles que vous venez de dire? il me semble que je ne les ai jamais ouï nommer.

SGANARELLE: Ce sont des drogues dont on se sert dans les nécessités urgentes.

GÉRONTE: Avez-vous jamais vu une insolence pareille à la sienne?

SGANARELLE: Les filles sont quelquefois un peu têtues.

GÉRONTE: Vous ne sauriez croire comme elle est affolée de ce Léandre.

SGANARELLE: La chaleur du sang fait cela dans les jeunes esprits.

GÉRONTE: Pour moi, dès que j'ai eu découvert la violence de cet amour, j'ai su tenir toujours ma fille enfermée.

SGANARELLE: Vous avez fait sagement.

GÉRONTE: Et j'ai bien empêché qu'ils n'aient eu communication ensemble.

SGANARELLE: Fort bien.

GÉRONTE: Il seroit arrivé quelque folie, si j'avois souffert qu'ils se fussent vus.

SGANARELLE: Sans doute.

GÉRONTE: Et je crois qu'elle auroit été fille à s'en aller avec lui.

SGANARELLE: C'est prudemment raisonné.

GÉRONTE: On m'avertit qu'il fait tous ses efforts pour lui parler.

SGANARELLE: Quel drôle.

GÉRONTE: Mais il perdra son temps.

SGANARELLE: Ah! ah!

GÉRONTE: Et j'empêcherai bien qu'il ne la voye.

SGANARELLE: Il n'a pas affaire à un sot, et vous savez des rubriques qu'il ne sait pas. Plus fin que vous n'est pas bête.

SCÈNE VIII. - LUCAS, GÉRONTE, SGANARELLE

LUCAS: Ah! palsanguenne, Monsieu, vaici bian du tintamarre : votre fille s'en est enfuie avec son Liandre. C'étoit lui qui étoit l'Apothicaire; et velà Monsieu le Médecin qui a fait celle belle opération-là.

GÉRONTE: Comment? m'assassiner de la façon! Allons, un commissaire! et qu'on empêche qu'il ne sorte. Ah, traître! je vous ferai punir par la justice.

LUCAS: Ah! par ma fi! Monsieu le Médecin, vous serez pendu : ne bougez de là seulement.

SCÈNE IX. - MARTINE, SGANARELLE, LUCAS

MARTINE: Ah! mon Dieu! que j'ai eu de peine à trouver ce logis! Dites-moi un peu des nouvelles du médecin que je vous ai donné.

LUCAS: Le velà, qui va être pendu.

MARTINE: Quoi? mon mari pendu! Hélas! et qu'a-t-il fait pour cela?

LUCAS: Il a fait enlever la fille de notre maître.

MARTINE: Hélas! mon cher mari, est-il bien vrai qu'on va te pendre?

SGANARELLE: Tu vois. Ah!

MARTINE: Faut-il que tu laisses mourir en présence de tant de gens?

SGANARELLE: Que veux-tu que j'y fasse?

MARTINE: Encore si tu avois achever de couper notre bois, je prendrais quelque consolation.

SGANARELLE: Retire-toi de là, tu me fends le cœur.

MARTINE: Non, je veux demeurer pour t'encourager à la mort, et je ne te quitterai point que

je t'aie vu pendu.

SGANARELLE: Ah!

SCÈNE X. - GÉRONTE, SGANARELLE, MARTINE, LUCAS

GÉRONTE: Le commissaire viendra bientôt, et l'on s'en va vous mettre en lieu où l'on me répondra de vous.

SGANARELLE: *le chapeau à la main.* Hélas! cela ne se peut-il point changer en quelques coups de bâton?

GÉRONTE: Non, non: la justice en ordonnera... Mais que vois-je?

SCÈNE XI ET DERNIÈRE. - LÉANDRE, LUCINDE, JACQUELINE, LUCAS, GÉRONTE, SGANARELLE, MARTINE

LÉANDRE: Monsieur, je viens faire paroître Léandre à vos yeux, et remettre Lucinde en votre pouvoir. Nous avons eu dessein de prendre la fuite nous deux, et de nous aller marier ensemble; mais cette entreprise a fait place à un procédé plus honête. Je ne prétends point vous voler votre fille, et ce n'est que de votre main que je veux la recevoir. Ce que je vous dirai, Monsieur, c'est que je viens tout à l'heure de recevoir des lettres par j'apprends que mon oncle est mort, et que je suis héritier de tous ses biens.

GÉRONTE: Monsieur, votre vertu m'est tout à fait considérable, et je vous donne ma fille avec la plus grande joie du monde.

SGANARELLE: La médecine l'a échappé belle!

MARTINE: Puisque tu ne seras point pendu, rends-moi grâce d'être médecin; car c'est moi qui t'ai procuré cet honneur.

SGANARELLE: Oui, c'est toi qui m'as procuré je ne sais combien de coups de bâton.

LÉANDRE: L'effet en est trop beau pour en garder du ressentiment.

SGANARELLE: Soit; je te pardonne ces coups de bâton en faveur de la dignité où tu m'as élevé; mais prépare-toi désormais à vivre un grand respect avec un homme de ma conséquence, et songe que la colère d'un médecin est plus à craindre qu'on ne peut croire.

5.4. Zoraki Hekim Oyun Afışı

6. KAYNAKÇA

AND, Metin, (2010) “*BAŞLANGICINDAN 1983’E TÜRK TİYATRO TARİHİ*” (4. Baskı) İletişim Yayınları

AND, Metin, (1972) “*TANZİMAT VE İSTİBDAT DÖNEMİNDE TÜRK TİYAROSU 1839-1908*” Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul

TOLUN, Atilla (2007) “*AHMET VEFİK PAŞA’NIN MOLIERE ÇEVİRİLERİ*” Mitos Boyut Yayınları Tiyatro /Kültür Dizisi 75 İstanbul

NUTKU , Özdemir , (2000), “*DÜNYA TİYATROSU TARİHİ I*”, Mitos Boyut Yayınları , İSTANBUL.

NUTKU , Özdemir , (2002), “*OYUNCULUK TARİHİ – II*”, Dost Kitabevi , İSTANBUL.

VEFİK(Paşa), Ahmet, (1970) “*ZORAKİ TABİP*”, (3.Baskı), Yükselen Matbaacılık İSTANBUL

OFLAZOĞLU, Turan, (1999) “*MOLIERE*” (1.Baskı), Cem Yayınevi ANKARA

Moliere, (1958), “*ZORAKİ HEKİM*” (2.Baskı) Maarif Basımevi İSTANBUL (Çeviren : Sabiha OMA Y)

BROCKETT, Oscar. (2000) “*TİYATRO TARİHİ*” (1. Baskı) Dost Kitabevi Yayınları, ANKARA

PERİN, Cevdet (1944) “*FRANSIZ EDEBİYATINDA KOMEDİ VE MOLIERE*” (Cilt:1İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından 249, Fransız Filolojisi Şubesi 6, Rıza Koşkun Matbaası) İSTANBUL

Çalışlar, Aziz. (1993) “Tiyatro Adamları Sözlüğü” (1. Baskı) Mito Boyut Yayınları
İSTANBUL

Moliere, "KADINLAR MEKTEBİ'NİN TENKİDİ" Çev: S. Eyüboğlu M.E.B. Dünya
Edebiyatından Tercümeleler, Fransız Klasikleri: 21,

TILLEY, Arthur (1921) “MOLIERE” Cambridge University Press LONDON

ÖZGÜ, Melahat. (1974). “Moliere”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi 5* (Moliere Özel Sayısı),

ŞENER, Sevda, (1974) “Moliere ve Türk Komedyası”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih
Coğrafya Fakültesi Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi 5*
(Moliere Özel Sayısı),

AND, Metin (1974) “Türkiye’de Moliere”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya
Fakültesi Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi 5* (Moliere Özel
Sayısı),

ŞEN, Deniz (2011) *Oyuncu eğitiminde diksiyon, Luigi prandello'nun Aptal adlı oyunun
reji çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

<http://tr.wikipedia.org>

<http://www.tiyatronline.com/ysinsan26.htm> hazırlayan: Aynur Demircan . Erişim:
28.05.2011

<http://www.karagoz.net/hekimlik.htm> Erişim Tarihi : 14.06.2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Tolga Özenç ÖZENÇEL
Doğum Yeri:	Ankara
Doğum Tarihi:	17.02.1975
Medeni Durumu:	Evli
Öğrenim Durumu	
Derece	Okulun Adı
İlköğretim	Halide Edip Adıver İlköğretim Okulu
Ortaöğretim	Çankaya Ortaokulu
Lise	Çankaya Lisesi
Lisans	Selçuk Üniversitesi – Devlet Konservatuarı
Yüksek Lisans	SELÇUK. ÜNİ. – REJİSÖRLÜK
Becerileri:	
İlgi Alanları:	MÜZİK, SİNEMA, SPOR
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	0506 516 72 75
Adres	Ali Demirtaş Cad. Yazır Toki Konutları DK28/B Selçuklu/KONYA

İmza: